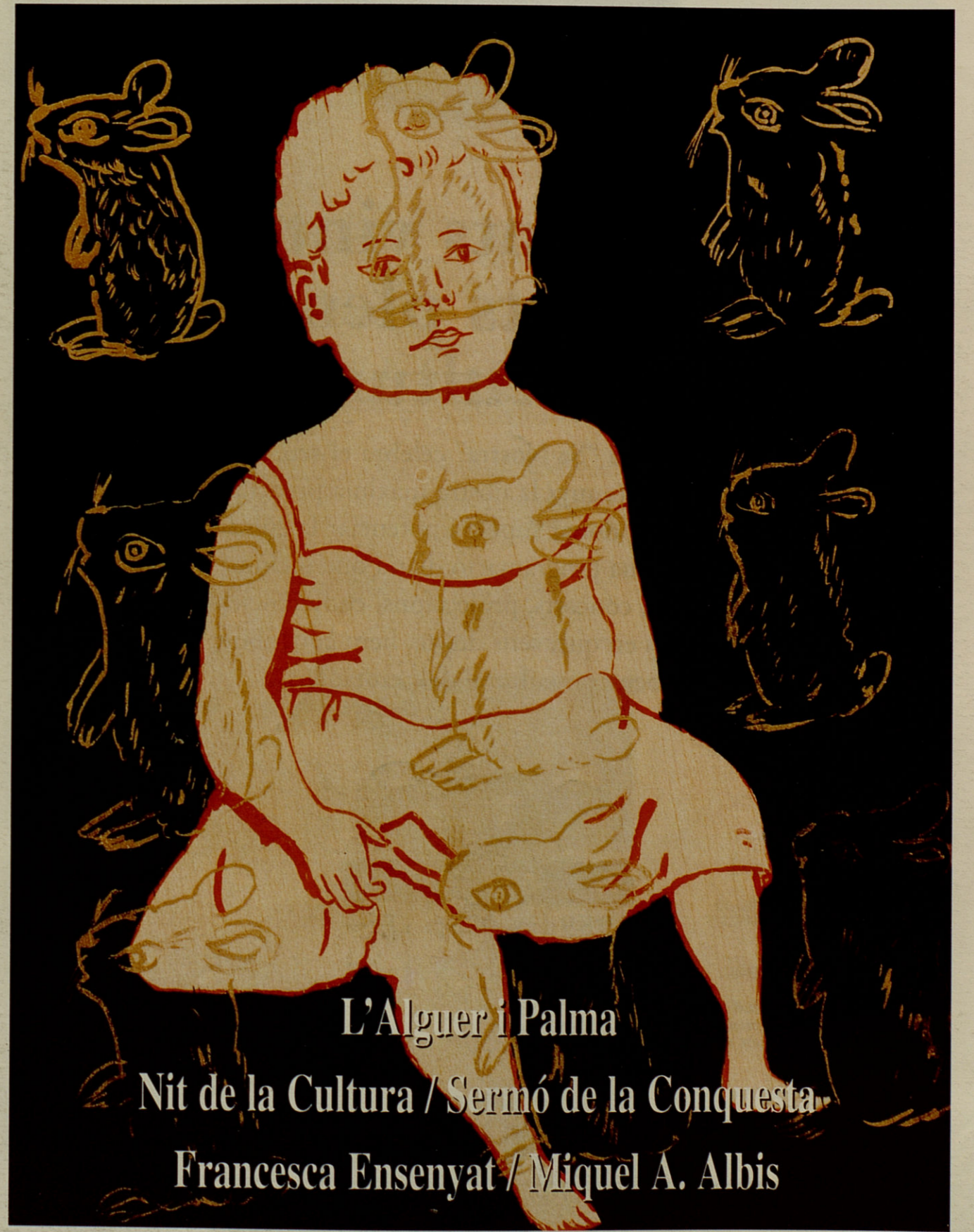

EL MIRALL

núm. 71 500 ptes

L'Alguer i Palma

Nit de la Cultura / Sermó de la Conquesta

Francesca Ensenyat / Miquel A. Albis

colorchecker CLASSIC

x-rite

Mil vuit-cents vint-i-cinc dies dedicats plenament a la cultura

El Centre de Cultura "Sa Nostra" celebra el seu 5e aniversari, al llarg d'aquests anys la nostra màxima preocupació ha consistit a donar suport i potenciar la cultura, oferint una programació diària que inclou exposicions, concerts, projeccions, conferències... Cinc anys en què, sens dubte, hem contribuït al benestar cultural dels ciutadans de Palma.

5
A N Y S
1989 desembre 1994

**"SA
NOS
TRA"**

Obra Social
i Cultural

EL MIRALL

Revista mensual - 500 ptes.
Gener-Febrer - 1995 - núm. 71
ANY IX

Edita:

OBRA CULTURAL BALEAR
C/ Impremta, 1 - 07001 Palma
Telèfons: (971) 72 32 99 - 71 48 57
Telefax: (971) 71 93 85

Publica:

Associació EL MIRALL
C/ Impremta, 1 - 07001 Palma
Producció, Administració i Publicitat;
Informació i Correspondència:

C/ Impremta, 1 Pral. 2ª Tel. 72 59 37
07001 Palma (Mallorca)
Apartat de Correus 179
07080 Palma (Mallorca)

Delegació a Barcelona:

C/ Montcada, 20 (Palau Dalmases)
08003 Barcelona

Delegació a València:

C/ Moratín, 15
46001 València

Director:

Gaspar Valero i Martí

Subdirector:

Pere Estelrich i Massutí

Secretari de Redacció:

Josep Mª Magrinyà i Brull

Consell de Redacció:

Macià Blàzquez i Salom
Francesca Bosch i Capó
Rosa Mª Calafat i Vila
Antoni Ginard i Bujosa
David Ginard i Féron
Antoni Marimon i Riutort
Antelm Pujol i Fulgencio
Andreu Ramis i Puiggròs
Pere Rosselló i Bover

Publicitat:

Santi Adrover i López

Els articles publicats en aquesta revista
expressen únicament l'opinió dels autors.

Coberta: Obra de Miquel Àngel Albis,
tècnica mixta sobre fusta. (Fotografia de
Llorenç Llobera.)

Fotos:

EL MIRALL

Maquetació i Fotocomposició:

Documenta Balear s.a.

Impressió i Coberta:

Xisco Arts Gràfiques
C/ Baix Riera, 1-A, Palma - Tel. 24 03 86
Dipòsit Legal: P.M. 10-1987

ARTIFICIALITZACIÓ DEL TERRITORI

4

Les illes, segona residència d'Europa?
JORDI LÓPEZ BEZUNARTEA

ENTREVISTA

9

L'ofici d'escriptor: Xesca Ensenyat
MIQUEL LÓPEZ CRESPI

HISTÒRIA, CULTURA I POLÍTICA

12

L'Alguer i Palma,
dues ciutats agermanades
CARLES SECHI

L'AMBIGÜITAT DEL MISSATGE

22

Miquel Àngel Albis.
Madame Bovary i les avantguardes
JOAN TORTELLA

SERMÓ DE LA CONQUISTA

26

Hospitals i escoles;
parròquies i evangelització
PERE FIOL I TORNILA

LA DIALÈCTICA DE LA SOLITUD

31

A propòsit de Thomas Bernhard,
«Formigó» (1982)
MATEU CABOT I RAMIS

NIT DE CULTURA

33

Nit de la cultura
MIQUEL JULIÀ PROHENS

Amb motiu d'haver assistit per primera vegada a la vetlada de la Nit de la Cultura en què es lliuren els premis «Cifre de Colònia», «Jaume I» i «31 de Desembre», uns amics ens deien: «Mai no m'hauria imaginat que la cultura reunís tanta gent». Les manifestacions culturals són alegres, mostren el grau d'il·lustració ciutadana i fan veure la col·laboració amb què moltes persones volen contribuir a la rellevància de l'acte, un acte, aquest de la Nit de la Cultura, que organitza cada any l'OCB per reconèixer mèrits literaris, d'investigació, accions personals i col·lectives efectuades per gent del nostre àmbit nacional. Les pàgines 33/41 d'aquest número d'EL MIRALL recullen una àmplia informació de la darrera edició.

LA MOGUDA PLANETÀRIA

42

Mediterrània. Les dues riberes
ANTONI GINARD BUJOSA

47

Ensenyar pagé a Eivissa
MARIÀ SERRA I EL MIRALL

ART LLATINOAMERICÀ

48

L'arquitectura de les missions
juniperianes a Sierra Gorda, de Mèxic
MIQUEL V. SEBASTIAN LLAMBIAS

VIATGES LITERARIS

52

L'illa de sant Pere.
(2) La Roma dels Papes
MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

LES VEUS DEL VENT (RELATS)

55

5. Un manuscrit
HONORAT DOMENÈCH I FERRER

ACTIVITAT EXPOSITIVA A SA LLONJA

58

Joan Fuster (1870-1943)
C. B.

XIBBOLET

60

Pilastres coronades
MATEU GRIMALT SUREDA

DISCOGRAFIA

61

Discografia
SANTI ADROVER

LLIBRES

62

EXCURSIONISME

65

El camí vell del Correu
GASPAR VALERO I MARTÍ

CINEMA AUTÒCTON

72

«Lo Bon Rei», un vídeo de
l'Associació de Cinema Balear
PERE MARCH TORRANDELL

ANTROPONÍMIA

72

A l'entorn del patrónim Sifre o Cifre
ANDREU SALOM I MIR

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5102891541

Les Illes, segona residència d'Europa?

JORDI LÓPEZ BEZUNARTEA

El 1994 l'economia de les Illes ha sortit de la situació anterior de recessió «gràcies» a la massificació turística induïda per diversos factors. Quant a l'oferta, les inversions en infraestructures, modernització i embelliment turístic, així com la protecció d'espais naturals amb la LEN, han afavorit la consolidació de les Balears com a principal destí turístic de la Mediterrània. Quant a la demanda, factors de tipus conjuntural com la sortida de la recessió dels països emissors de turisme cap a les Illes, la devaluació de la pesseta i la inestabilitat política a altres destins turístics competidors com Argèlia, Egipte i Turquia han afavorit la massificació.

Aquesta massificació suposa costos ambientals i socials altíssims. La pressió sobre el territori i els recursos augmenta, i amb aquesta el risc que les nostres illes arribin a una situació d'*infart turístic*, fent una analogia entre la pressió que pateix el cor d'una persona i el territori i els recursos d'una terra que viuen per damunt les seves possibilitats. Per altra banda, els costos del sobredimensionament de les infraestructures per poder fer front a la demanda turística es socialitzen ja que els paga tota la societat, no el turisme barat que ens visita, la qual cosa dóna lloc a una redistribució negativa de la riquesa de forma que tota la societat acaba finançant els beneficis privats del sector turístic.

De tota manera, és evident que les forces vives més il·lustrades de les nostres illes, que de tot hi ha, són conscients del fort caràcter conjuntu-

ral de l'especialment massificada temporada turística de 1994 i ja treballen amb la hipòtesi d'un model de desenvolupament basat en l'estabilització de l'afluència turística a Balears, perquè s'és conscient que l'obsessió per la quantitat suposa augmentar la dependència d'un turisme que consumeix més serveis, recursos i infraestructures que beneficis reporta a l'economia de les nostres illes. I també per l'estancament demogràfic als països emissors de turisme, la saturació de l'índex de població que fa turisme de masses, l'escurçament de les vacances estivals i la consolidació de nous destins de sol i platja i de nous models turístics substitutius que detecten els estudis de mercat.

La retòrica del desenvolupament sostingut

Amb la constatació de la inviabilitat del creixement indefinit de l'afluència turística, el discurs oficial s'ha reconvertit i es comença a parlar de la necessitat d'un model de desenvolupament *sostingut* no basat en l'increment de l'afluència turística. (Que no s'utilitzi el terme ja prou ambigu de desenvolupament *sostenible* demostra que alguns volen tocar música ecologista d'oïda, sense haver après ni les notes ni la lletra de la cançó). El desenvolupament ha de ser sostingut, ens diuen, perquè no hi ha protecció mediambiental sense creixement econòmic, i la qualitat mediambiental és i serà cada vegada més un factor decisiu a

Des d'una visió solidària, no podem oblidar que som l'única comunitat autònoma de l'Estat amb renda per càpita per damunt la mitjana europea i d'altres illes mediterrànies.

l'hora de triar destí turístic.

Que s'hagi d'esperar a créixer econòmicament per protegir el medi ambient és absurd, perquè aquest mateix creixement econòmic empitjora la situació ambiental i sempre és més car corregir que prevenir. Aquesta versió ambiental formulada pel liberalisme local del «créixer per redistribuir» socialdemòcrata, que es tradueix en les freqüents afirmacions en el sentit que protegir és car, ignora un fet tan elemental com que el realment car és destruir i malbaratar.

Per altra banda, quan es diu que la qualitat mediambiental és i serà cada vegada més un factor decisiu a l'hora de triar destí turístic, es confon qualitat ambiental, entesa en un sentit escenari, amb funcionalitat ecològica. Una cosa és la salubritat biològica, el confort i l'estètica en un àmbit físic determinat, que no deixen de ser qüestions importants, i altra el manteniment de la diversitat i funcionalitat ecològica. Una platja ambientalment correcta amb criteris turístics és una platja on la vegetació dunar ha estat arrasada, encara que s'hagi malmés la diversitat biològica i la funció ecològica de la vegetació de fixar l'arena. Les famoses banderes blaves de la Unió Europea en són exemple.

Com que no resulta convenient augmentar les places hoteleres, el motor del desenvolupament sostingut, d'acord amb els anhels dels nostres governants més il·lustrats, serà l'anomenat turisme de qualitat per una banda i el turisme residencial per altra. El turisme de qualitat inclou els camps de golf, els ports esportius i el turisme rural. Ja patim i coneixem bé els efectes dels camps de golf i ports esportius, que ara en nom d'una qualitat mal entesa es volen potenciar. Quant al turisme rural, convé recordar que es tracta d'una activitat purament hotelera en el medi rural: a diferència de l'agroturisme no és una activitat complementària a l'agricultura sinó substitutiva. En el cas del turisme residencial el que es pretén es convertir les nostres illes en la segona residència

La mal anomenada «regeneració» de platges constitueix un exemple excel·lent de la creixent necessitat d'intervenció a causa de l'artificialització del territori.

dels països centroeuropeus. Per això hem de menester qualitat ambiental i créixer per fer-la possible. Els valors naturals intrínsecs de la nostra terra i les demandes de la població local no són prioritàries.

Rera l'aposta oficial pel turisme residencial hi ha la constatació que hauríem de duplicar la població per tal d'ocupar els immobles ja construïts, i això lògicament només és possible acollint una part de la població europea que vingui de vacances de forma discontinua varies vegades a l'any, quan no fixa aquí la seva residència una vegada arribada l'edat de jubilació cercant clima benigne i qualitat ambiental. Això demostra que el pretès desenvolupament sostingut és, entre d'altres beneficis, el del sector immobiliari, beneficis ara amenaçats per la gran quantitat de segones residències construïdes però no venudes que difícilment es poden omplir a partir de les demandes de la població resident. Factors que afavoreixen aquesta aposta pel turisme residencial són la integració europea (de l'Europa rica, s'entén), l'alliberació del transport aeri amb la guerra de preus a la baixa, la legalització de la multipro-

pietat, les tecnologies que fan possible el teletreball, etc.

Amb el model turístic residencial que es vol potenciar, el monoonre turístic no es qüestiona, la diversificació de la nostra economia haurà d'esperar temps millors (inclús el tan publicitat parc tecnològic no deixarà de ser una activitat residencial més que industrial), l'agricultura i la indústria seguiran sense poder beneficiar-se de la demanda turística, i el tot turisme arribarà inclús a les zones rurals encara poc terciaritzades. Aquest desenvolupament sostingut és possible que pugui contribuir a sostenir els beneficis privats dels poders econòmics de les nostres illes, però sostenible, el que es diu sostenible (entès com suportable) no ho és gaire. Els costos ecològics i socials del turisme residencial superaran els del model turístic que ara patim.

Costos ecològics

L'objectiu fonamental de la segona residència, que és la venda sense continuïtat empresarial turística, per seguir la roda desenvolupista necessita d'un consum creixent de territori i recursos, així com la creació constant d'infraestructures. El

turisme residencial s'ha arribat a comparar amb un urbanisme miner de forma que el territori s'ha de destruir d'una manera continuada per poder mantenir el model, talment com si es tractés d'una insostenible activitat extractiva.

Per altra banda, fer de les nostres illes la segona residència de l'Europa rica implicarà augmentar la infraestructura de transport, amb l'ampliació de l'aeroport i de la xarxa de carreteres; la infraestructura elèctrica, amb una macrocentral tèrmica a s'Estalella; i potabilització d'aigua de la mar, atesa la situació d'escassetat d'aigua que patim. Tot amb un alt cost energètic: la nostra ja insostenible dependència dels combustibles fòssils i la contribució a l'escalfament del planeta que modifica el clima i amenaça els recursos hídrics i les zones litorals s'intensificarà. Més demanda d'aigua implicarà no només potabilització d'aigua de mar sinó també utilitzar els darrers recursos aprofitables poc o gens explotats, com els de sa Marina i sa Costera, la disponibilitat dels quals per les futures generacions es veurà hipotecada. La producció de

residus també s'incrementarà, i per tant la contaminació associada al seu tractament contaminant amb la incineradora i abocadors auxiliars.

La nova onada de turisme residencial implicarà també més canteres, més extracció d'arena, més producció de ciment a la contaminant fàbrica de Lloseta, més ocupació de sòl agrícola (amb l'ineestimable ajut de les impresentables declaracions d'«Interès Social», un colador que permet requalificar sòl rústic gairebé sense restriccions), més massificació i degradació dels espais naturals (amb turisme cinegètic o safaris motoritzats, per exemple). És tot això sostenible? Ho podran suportar les nostres illes?

Costos socials

Les necessitats creixents d'infraestructures i serveis (energia, abastament i depuració d'aigua, recollida i tractament dels fems, carreteres...) hauran de ser pagades per tota la societat independentment que es beneficiï més o menys d'aquest model, accentuant la socialització de les pèrdues del sector turístic que ja coneixem amb embelliments de zones

turístiques, modernitzacions d'hotels subvencionades públicament, etc.

Igualment, la creixent artificialització del nostre territori obligarà, cada vegada més, a una intervenció correctora constant que implicarà creixents despeses econòmiques. La mal anomenada «regeneració» de platges (en realitat, destrucció de la plataforma continental) constitueix un exemple excel·lent d'aquesta creixent necessitat d'intervenció a causa de l'artificialització del territori. L'alteració del cicle de l'aigua amb les potabilitzadores d'aigua de mar imposarà també costos creixents. Per què necessitam dessaladores si el cicle hidrològic dessala d'una forma natural i gratuïta? No seria millor evitar la seva alteració deixant de sobreexplotar els aquífers?

Tampoc podem oblidar que un model d'urbanisme miner no crea ocupació constant: és pa per avui fam per demà. D'altra banda, l'experiència turística a les nostres illes demostra que altres sectors econòmics locals, com l'agricultura i la indústria, no es beneficien de la demanda turística. Ans al contrari: més turísticació implica més eliminació d'altres alternatives productives. Més turísticació implica igualment més carestia de la vida, amb la qual cosa una part econòmicament més desafavorida de la població resident no pot gaudir de la qualitat de vida que s'ofereix al turisme. Aquest fet pot provocar frustracions de tota mena: és molt fòtut arribar-se a sentir desplaçat en la pròpia terra!

Cap a una reestructuració ecològica de la nostra economia

Els creixents costos ecològics i socials del tot turisme a Balears, que s'accentuaran amb la potenciació del turisme residencial, aconsellen trobar alternatives a aquest model esgotat. Un enfocament alternatiu ha de considerar que s'ha de fer front a la reestructuració de la nostra economia per lluitar contra la crisi medioambiental i social que patim. Aquesta reestructuració ha de suposar la

Convé recordar que el turisme rural és una activitat purament hotelera en el medi rural: a diferència de l'agroturisme, no és una activitat complementària a l'agricultura sinó substitutiva.

La pressió de la massificació suposa costos socials i ambientals altíssims. El risc que les nostres illes arribin a una situació d'infart turístic és el mateix que el cor d'una persona que viu per damunt de les seves possibilitats.

contenció del turisme, redimensionant-lo a la baixa, i la diversificació de la nostra economia potenciant l'agricultura i la indústria. La redimensió a la baixa del turisme exigeix eliminar les més de 150.000 places turístiques que sobrepassen el límit ambiental d'una plaça turística per cada dos habitants. Quant a l'agricultura i la indústria, es podrien potenciar mitjançant un pacte intersectorial de forma que es poguessin

beneficiar de la demanda turística.

Que el resultat final d'aquesta reestructuració sigui creixement o decreixement econòmic mesurat amb el Producte Interior Brut és indiferent, ja que encara que el PIB és un indicador útil per algunes qüestions, res ens diu dels costos socials i ecològics de l'activitat econòmica. Per exemple, el PIB ignora les pèrdues de riquesa provocades per la degradació dels recursos naturals

Més turistització implica més eliminació d'altres alternatives productives i, econòmicament, la part més desafavorida de la població resident no pot gaudir de la qualitat de vida que s'ofereix al turisme.

dels quals depèn la generació de riquesa futura (el turisme es tira pedres sobre la seva pròpia teulada), comptabilitza la producció de contaminació com a riquesa (vendes de ciment, consum d'electricitat i combustibles, matriculació de vehicles...) i considera com a producció de béns i serveis activitats que de fet estan destinades a reduir els danys provocats pel propi procés de creixement: són les anomenades despeses compensadores o defensives.

Del que es tracta en definitiva és de guiar l'economia no per una política de creixement global, sinó de creixements i decreixements selectius segons criteris ecològics i socials. La intervenció dels poders públics, cada vegada més centrada en la socialització de les pèrdues i la privatització dels beneficis del sector privat, s'hauria de centrar en aquesta reestructuració de la nostra economia. Això seria possible mitjançant la reorientació de les inversions públiques, destinant-les a objectius ecològicament i socialment útils, i d'una reforma tributària a fons amb impostos i taxes ecològiques finalistes, destinades a finançar aquests objectius.

Reorientació de les inversions públiques

Actualment, les inversions públiques estan reforçant el model caduc del tot turisme que destrueix el medi ambient i socialitza les pèrdues del sector. La reorientació dels pressupostos per a inversions antiecològiques que reforcen el monoconreu turístic cap a inversions ecològiques permetria diversificar la nostra economia protegint el medi ambient i creant nous llocs de treball sense necessitat d'augmentar la pressió fiscal.

Si les inversions destinades a l'ampliació de l'aeroport i de la xarxa de carreteres, a la captació de nous recursos hídrics i dessalació d'aigua de mar, a la incineració, a centrals tèrmiques, a l'embelliment turístic i reconversió hotelera... es reorientessin cap a l'estalvi i les energies renovables, l'estalvi i la reutilit-

La redimensió a la baixa del turisme exigeix eliminar les més de 150.000 places turístiques que sobrepassen el límit ambiental d'una plaça turística per cada dos habitants.

zació d'aigües depurades, la potenciació del tren recuperant itineraris abandonats i creant-ne de nous, la reutilització i reciclatge dels residus, l'agricultura ecològica i la transformació de productes agrícoles... es podrien establir les bases d'un model de desenvolupament alternatiu.

Fiscalitat ecològica

La proposta d'un règim fiscal propi per les nostres illes seguint el model de Canàries, continguda al Pla Estratègic de Competitivitat que està elaborant el Govern, reforça la redistribució negativa de la riquesa en equiparar el consum sumptuós amb consums de primera necessitat com l'alimentació. Des d'aquest punt de vista, és una vergonya la ja assolida rebaixa de l'IVA als hotels de cinc estrelles, o la que es pretén aconseguir per a les embarcacions esportives, lloguer de cotxes, etc. A més a més, no podem oblidar des d'una visió solidària que inclús amb els costos de la insularitat, som l'única comunitat autònoma de l'Estat amb renda per càpita per damunt la mitjana europea, i també que estam per damunt d'altres illes mediterrànies.

Per altra banda, la rebaixa de l'IVA en els transports amb el contingent afavorirà els productes forans (actualment el 90% dels articles de consum els rebem via marítima). Això reforçarà la dependència i dificultarà que l'agricultura i la indústria locals es puguin beneficiar de la demanda turística, com seria desitjable. Aquesta no és una proposta enfocada a la reestructuració ecològica i social de la nostra economia.

Una reforma fiscal d'orientació ecològica i social ha d'internalitzar en la factura turística els costos del consum turístic de recursos i infraestructures, de forma que no els paguin tota la societat. Un impost sobre els viatges en vol xàrters, per exemple, permetria assolir aquest objectiu. Per reconduir l'activitat turística cap a un major respecte al medi ambient, un impost turístic ecològic hauria de ser finalista, es a dir, destinat a finançar objectius ambientals.

El poder de la democràcia ambiental

Quan des del poder se'ns diu que no hi ha alternatives al monocreu turístic i que per tant hem de

reforçar l'orientació de la nostra economia cap als serveis, es dona per suposat que el marc institucional que condiona l'activitat econòmica (el lliure mercat és una entelèquia que només existeix als manuals d'economia ortodoxa) romandrà inalterable. Els creixents costos ecològics i socials del tot turisme s'agreuaran amb el nou boom del turisme residencial. Però aquest model dependent, depredador del territori i els recursos, socialment regressiu i inviable a llarg termini no és inevitable ni l'únic possible. Respon als interessos privats i a les expectatives de benefici a curt termini d'un grup social determinat estretament vinculat al poder polític.

Reorientar el nostre model econòmic per fer-lo viable a llarg termini és un problema fonamentalment polític que requereix noves formes de control social sobre l'economia, de forma que decisions que afecten tota la societat, incloses les generacions futures, no restin en mans privades, limitant-se el poder polític a assumir el cost de les des economies o perjudicis generats pel sector privat. *La societat pot participar en les decisions econòmiques privades modificant el marc institucional que les condiona.* La reorientació de les inversions públiques i la implantació d'una fiscalitat ecològica són dues eines fonamentals perquè el marc institucional sigui favorable a una ecologització estructural de la nostra economia. En les nostres mans està el decidir si volem convertir-nos en la segona residència de l'Europa rica o si volem avançar cap a un nou model d'orientació ecològica viable a llarg termini, diversificat i solidari. □

Jordi López Bezunartea és membre de la Mesa Permanent de Els Verds.

Bibliografia sobre turisme utilitzada:
Cals, Joan (1991): *Els canvis turístics. Incidència en els municipis costaners de Barcelona*. Diputació de Barcelona.
INESE (1991): *Turisme i medi ambient a les Illes Balears*. Ed. El Tall.
Jurdao, Francisco (1992): *Los mitos del turismo*. Ed. Endymion.
Mayol, Joan i Machado, Antonio (1992): *Medi ambient, ecologia i turisme a les Illes Balears*. Ed. Moll.

L'ofici d'escriptor: Xesca Ensenyat

MIQUEL LÓPEZ CRESPI

«Per una bona nota, per un guardó, per un punt quan opositen (per un *curriculum*), costa de creure les baixeses que han hagut de fer els nostres col·legues més il·lustres.»

No en tenc de *curriculum*. Na Maria Antònia Salvà no tenia biografia i jo no tenc *curriculum*. Aquest estiu he espolsat ametlles perquè és de molt mala educació deixar les ametlles als arbres, i m'he adonat que el pla de Mallorca és una estructura mendicant que pot acabar amb les conviccions més arrelades. Jo el trob idíl·lic i commovedor, però procuraré que no m'inspiri cap madrigal, com a les poetesses de la Renaixença. El pla de Mallorca necessita aigua i doblers. Hem d'adobar les parets seques mig esbucades, repoblar els ametllers devastats i alhora promoure una campanya de calúmnies contra les piscines i els xalets, perquè aquest paisatge és tan encisador que a qualcú podria venir-li mal pel cap i transformar-lo en una depuradora malfeinera com les altres, en un port esportiu o en un club nàutic o de golf.

Fa més de vint anys que vaig guanyar el premi «Ciutat de Manacor» perquè en Biel Mesquida va dir a una membre del jurat que si no em votava la mataria. El «Ciutat de Palma» va ser perquè ja em tocava, el «Ramon Muntaner» perquè aleshores jo pertanyia al club **EMPÚRIES**. I així, tot. I no vaig guanyar el «Guillem Cifre de Colonya», que era meu perquè no hi ha res més

Francesca Ensenyat: «Per escriure s'ha de tenir gràcia, determinació i regularitat, i tot el temps del món. La nit a vegades és tot el temps del món.»

propi que els efectes de l'amor, perquè en Janer Manila va oposar-s'hi amb la complicitat dels seus socis, els prevaricadors de torn. Tant se val. L'autoritat literària de l'autor d'EL REI PUPUT aquí a Pollença, després d'una **AUCA DE LA PATRONA** que varen haver de llevar d'enmig a caixes destrempades, ja no em podia posar a ratlla. La llàstima és que declarant desert per manca

de qualitat el «Colonya» de *Quan Venia l'esquadra*, per força també va haver de condemnar llibres no tan convictes com el meu i d'una qualitat estàndard, o bé nul·la, com la dels altres guardonats.

Si ni jo mateixa no puc refiar-me del meu propi *curriculum*, quina confiança de les que se suposa que deriven d'aquestes realitats vols que pugui transmetre a la parròquia? I si el meu historial literari em sembla nauseaband, pots comptar que més de dues carreres estel·lars em fan esclafir de riure... Per una bona nota, per un guardó, per un punt quan opositen (per un *curriculum*), costa de creure les baixeses que han hagut de fer els nostres col·legues més il·lustres. És per això que no tenir *curriculum* o tenir clars conceptes com el d'higiene i llençar-lo en un depòsit de fems no reciclable, crec que m'honra.

«Tenc ganes de reescriure *Villa Coppola, Una moda fresqueta i fins i tot L'amagatall de guipur.*»

De què serveix promocionar els meus llibres si no n'hi ha a la venda? Supòs que de *Quan venia l'esquadra* en queden, encara que se n'hagin venut molts per morbo. Alguns lectors d'aquest llibre són gent senzilla que no havia tingut mai l'ocurrència de llegir, i com que de gent que no ha tingut mai tal ocurrència n'hi ha tanta, vet aquí que *L'esquadra* circula per carrils d'emergència, per conductes no habituals. Això també m'agrada: no em faria gràcia que els seminaris de català

acordessin receptor-lo als alumnes com si fos una purga; m'estim més que se l'hagin de llegir d'amagat per por de suspendre l'assignatura.

Villa Coppola es va retirar del mercat perquè no es venia i jo vaig enviar-ne una caixa plena a la UIB perquè la posessin dins els contenidors de paper reciclable. Que un professor de la universitat de València la trobés genial va passar inadvertit, i que un escriptor famós s'hi hagi inspirat -per expressar-me de forma moderada- a l'hora d'escriure una de les novel·les més lloades de la literatura catalana oficial (admet que l'hagi millorada; jo ara també ho faria: la vaig escriure massa jove), tot això no significa res. Tenc ganes de reescriure *Villa Coppola*, *Una moda fresqueta* i fins i tot *L'amagatall de guipur*, però no m'hi posaré fins que no n'hagi recuperat els drets d'autor. «La Magrana» i «Empúries» em podrien moure qüestions si ho fes ara. «Turmeda» no crec que s'enfadés: ja no existeix, i editorials inexistents són les que donen més pocs maldecaps.

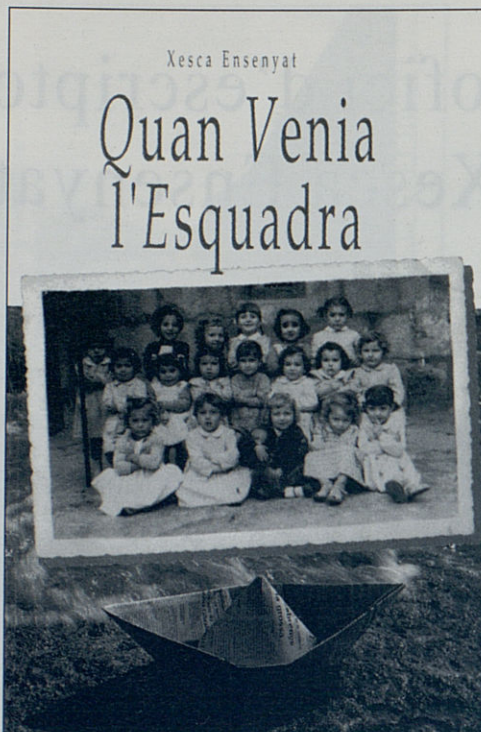
Explicar-te tot el meu procés d'escriptura requeriria l'extensió de tot un tractat de substància avorridora, i detallar-te'n les «dificultats» semblaria un *via-crucis* que podria espantar-me els quatre gats que em troben divertida.

«Els orígens de la meva vocació literària...»

Els orígens de la meva vocació literària van ser:

- a) un blaverol que em vaig fer al cap
- b) la meva total incapacitat per entendre l'idioma que em parlaven
- c) el casament d'una cosidora amb un militar
- d) la llegenda d'haver tingut un oncle negre
- e) l'eternament dissortada relació amb alguns parents.

Entre tots els factors que esperonaren la meva precoç i ja irrevocable determinació d'escriure només persisteix el propòsit maníac de marxar d'acabar amb mi, els meus fills

«Com que de gent que mai no ha tengut l'ocurrència de llegir n'hi ha tanta, vet aquí que *L'esquadra* circula per carrils d'emergència, per conductes no habituals.»

Fa més de vint anys
que vaig guanyar el
premi «Ciutat de Palma»
perquè en Biel Mesquida
va dir a una membre
del jurat que si no em
votava la mataria.

i en general de quisvulla que exterioritzi un sentiment de simpatia envers la meva persona o els meus éssers estimats. La idea original no és d'ella, sinó d'una germana seva presa de la cobdícia l'actitud calculada de la qual ha instal·lat la resta de la família a la misèria i a la desesperació. És indicible l'alegria que experimenten aquestes criatures esgarriades quan la gent els explica que he

perpetrat un atracament o que em diverteixo esbudellant neumàtics amb un trinxet. Mentre això duri, no és fàcil que barati d'ofici. I si s'acaba, ja serà massa tard per aprendre a fer una altra cosa.

«L'escriptor català no està obligat a tenir més problemes que l'escriptor libanès.»

L'escriptor català -desenganyem-nos- no està obligat a tenir més problemes que l'escriptor libanès. N'hi ha i tot que no en tenen cap ni un i escriuen força bé. I les dificultats per poder-se dedicar intensament a l'ofici poden ser diverses. Na Jane Bowles, abans de ser tocada, que era quan feia meravelles, tenia problemes amb l'alcohol, i a més a més aquells atacs de fortor que li pegaven quan una dona li donava marxa la distreien moltíssim. A Tànger, amb aquella analfabeta que venia llegums al mercat va arribar a patir fam i tot; n'hi ha que diuen que li va donar malbocí, i no són xafarderes indocumentades, sinó erudits.

Per a no haver de fer allò que cal que facem sempre trobaríem excuses: o mal de queixal, massa feina a l'oficina, o massa infants petits... Això són barricades, no raons. Darrerament no he sentit dir a cap escriptor ruandès que el seu país no sigui un país normal, mentre que a les editorials catalanes cada dia t'ho amollen. Trob que els ruandesos fan molt bé d'abstenir-se a recórrer a llocs comuns. Els greuges fets a la pàtria i a l'idioma perjudiquen tota la societat, també els taxistes. La llengua no ens la va dur el Pare Noël a nosaltres que escrivim i a ningú pus, i les cambres de pisos que s'escaressen amb les vint habitacions diàries que el seu conveni els assigna trob que tenen tant de dret com nosaltres a defensar la llengua de la terra que els proporciona el pa que es mengen: deu ser per això que es queixen tant. Per a elles, som uns privilegiats que hem tingut les mans foradades i hem deixat escapar allò

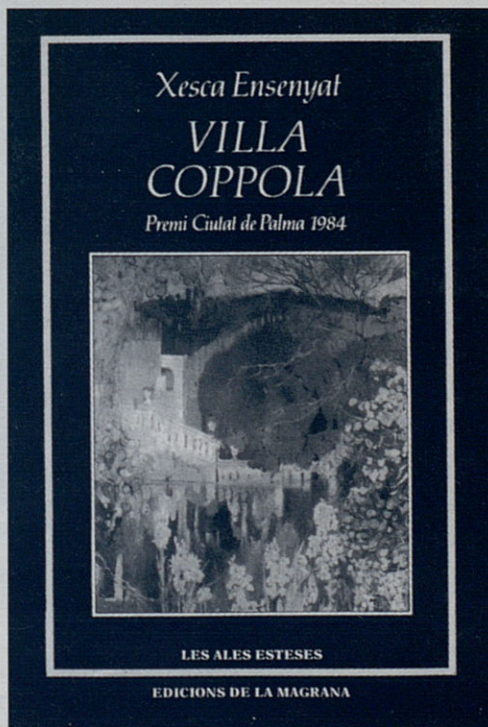
que era ben nostre i ara ja és un poc seu. Tanmateix, la tasca dels escriptors és facilitar el gaudi del llenguatge als que se suposa no tenen tanta manya per divertir-se amb tan pocs doblers com nosaltres; demostrar-los que la lectura és de les poques alegries a l'abast que, com el golf (encara que llegir gràcies a Déu és menys immòdic que jugar al golf), poden experimentar-se durant tota la vida, i a diferència de la sexualitat no van de més a menys, sinó al contrari, que ja és dir molt. El que s'enganxa a un llibre en cercarà un altre, però només si té sort amb el primer, i divulgarà que acaba d'assortir-se de bona mercaderia a preu de ganga: un porc fa menjar l'altre. El mal de la nostra confraria és que anem de víctimes, i el *sex-appeal* de les víctimes és nul, a no ser que la nostra societat tendeixi a la necrofilia, cosa que no em sorprendria perquè ja no em sorprèn res. Escriure és fer l'ullet i seduir, prometre intimitat, benestar i confort: o cauen o no cauen. Però si cauen i es troben amb una carronya que té halitosi, cel·lulitis i du una cama ortopèdica, sol pagar el sastre pel teixidor i et miren com si abans de colgar-te fossis capaç de treure't un esqueletic de titani. La gent està molt escalivada.

Per escriure s'ha de tenir gràcia, determinació i regularitat, i tot el temps del món. La nit a vegades és tot el temps del món.

«L'escriptor i el poder.»

L'escriptor i el poder? Com més enfora, millor. Hem de viure estotjats de tot això, lluny del lleonatge i la xerinola prevaricadora. L'únic que volen és maldar que no diguem allò que cal que sigui dit. Les meves millors ratlles me les dicta una percepció de la realitat intensament atenta i l'absència de pertorbacions que podrien interrompre els senyals que circulen en totes les direccions, a vegades molt febles i esmortits. Sense aquesta benaurança jo no puc créixer, i declarar no vàlida tota l'escriptura produïda en

Els greuges fets a la pàtria
i a l'idioma perjudiquen
tota la societat, també els
taxistes. La llengua no ens
la va dur el Pare Noël
a nosaltres que escrivim
i a ningú pus.

«Villa Coppola es va retirar del mercat perquè no es venia. (...) Que un professor de la universitat de València la trobés genial, va passar inadvertit.»

condicions adverses. Puc haver tergiversat les meves respostes a l'entorn per una percepció distorsionada dels missatges en el passat, però acab d'instal·lar-me en el meu món -la fossa sèptica- i ja no hi ha res capaç de fer-me sortir fora. Viure dins una claveguera és una possibilitat. Les criatures abandonades que al Brasil morrien assassinades a trets, igual

que els meus germans i amics, ho veuen així... La xarxa de clavegueram suburbà ha estat la meva salvació. N'hi ha i tot que la decoren. Però muntar-se una claveguera decorativa aquí, que és el que he fet jo, sembla abusiu. Ja sé que no té res d'heroic, ni aquí ni al Brasil, decorar la claveguera. Allà és patètic, però aquí jo ho trob digne. Digne i proud. Aquests habitatges subterranis van salvar París. No se'n faran mai proud pel·lícules sobre la resistència francesa davall els retxillats per alliberar la seva pàtria dels nazis. Les clavegueres, decorades o no, són un símbol del sanejament i acabaran restaurant el decòrum del planeta.

«Massa vi per a un sol calze; Canvi de perruqueria i altres misèries; El fonògraf...»

Ara surt -o ha sortit- *Massa vi per a un sol calze* (COLUMNA, BCN), i esper que en MOLL tregui o hagi tret *Canvi de perruqueria i altres misèries* i *Inclèmencies-1*, el primer volum d'un dietari que ja serà etern. Els dietaris són matèria processal, dinamita; no sé si en Moll s'espantarà, *troba que no*, per dir-ho com a Menorca. Trob que no hauria d'espantar-se, per dir-ho en mallorquí.

La novel·la dels meus somnis, *El fonògraf*, entrarà en el seu setè any de gestació, i si la vista no m'enganya, la podrem tocar amb les mans per Sant Jordi. És una *summa teologica*.

Un procés judicial que va per bones aigües m'aconsella no treure *Inclèmencies-2* fins que no tregui la sentència a les mans.

Veure els ases volar és una bellesa de títol (una frase del vell Penya, el nostre bruixot més cèlebre) reservada a les criatures de Pollença fins el dia del jubileu que veurem restaurat el bon nom de Guillem Cifre de Colonya, que podria ser l'any sant. Per si de cas no saben trobar una pedreta de Santa Llúcia ni com fer-les servir per treure's les busques dins els ulls, conservaré la recepta. □

L'Alguer i Palma, dues ciutats agermanades

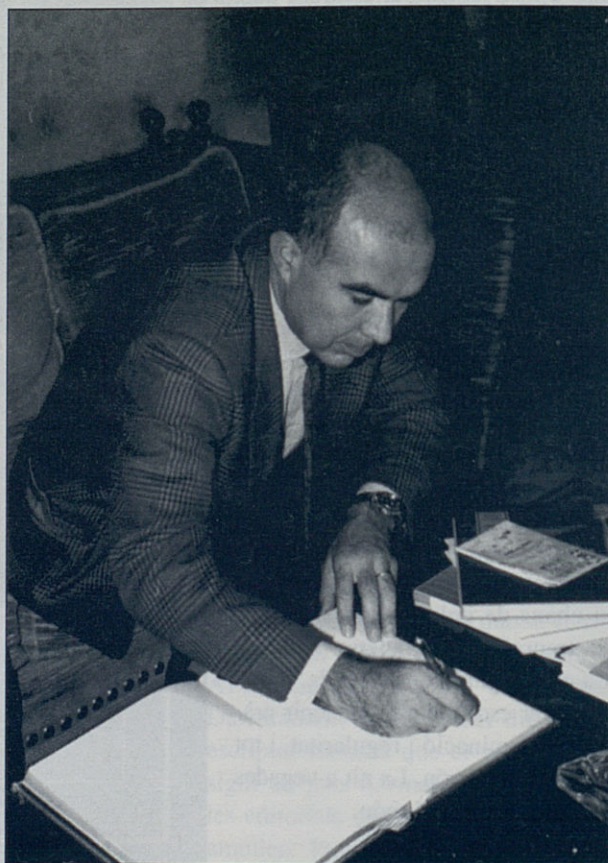
CARLES SECHI, BATLE DE L'ALGUER

<Ninguno> *Amb motiu d'haver assolit recentment, el juny de 1994, la batlia de la ciutat de l'Alguer, l'OCB va convidar l'entrançable amic Carles Sechi, primer president de l'Obra Cultural de l'Alguer, a la Jornada Algueresa que l'OCB va organitzar tot coincidint amb la Nit de la Cultura. Amb aquesta presència es va voler reconèixer la feina que Carles Sechi ha fet i segueix fent per afavorir la convergència cultural de les dues entitats. L'apropament prové ja del temps en què l'entitat de l'Alguer prengué el nom a semblança de la de Mallorca, i al continu intercanvi de relacions que s'ha produït de llavors ençà entre mallorquins i algueresos.*

*Carles Sechi ha estat sempre una personalitat vinculada i compromesa amb la societat i la cultura alguereses i, per tant, al seu programa polític no hi podia mancar el fort esperit de reivindicació nacional amb què va concórrer a les urnes. I allò que semblava gairebé impossible que succeís en un clima polític dominat pels grans partits estatals italians, particularment per la **Democràcia Cristiana** fins fa ben poc i ara per **Força Italia** de Silvio Berlusconi, la candidatura progressista va triomfar als comicis municipals i Carles Sechi va ser elegit batle a la segona volta amb una majoria del 64% dels sufragis.*

D'altra banda, l'OCB ha expressat repetidament el seu interès a propiciar l'apropament de les dues comunitats i, com en casos recents amb personalitats polítiques del nostre àmbit de cultura i llengua, la presència del batle alguerès responia també a la voluntat de crear les expectatives adequades per al millorament efectiu dels contactes d'ambdues ciutats.

Dia 15 de desembre, al Casal de Cultura de la Caixa de Balears «Sa Nostra», de Palma, Carles Sechi va pronunciar una conferència en què va posar de manifest la importància de la cultura i la identitat

Carles Sechi, batle de l'Alguer, va escriure al llibre de l'Ajuntament de Palma: "Que una llengua comuna pugui agermanar dues comunitats, Palma i l'Alguer". (Foto Pere Carmona)

històrica per reeixir en la credibilitat d'una política de govern i va informar de les gestions iniciades per a l'establiment de línies de comunicació directes entre la seva ciutat i Palma. Aquests enllaços, deia, serien la millor manera de dotar la perifèria més perifèrica dels Països Catalans d'una vinculació sense intermediaris que es traduiria en lligams econòmics i refermaria la cohesió cultural que ens permet ser qui som.- E.M.

Gràcies a l'OCB i al seu president, Antoni Mir, per haver-me donat l'oportunitat de venir un dia a Palma i estar amb tots vosaltres. De la mateixa manera que quan hem anat a altres països de llengua catalana a la recerca de contactes i sobretot representant l'Alguer, sóc aquí també amb el mateix propòsit i amb les mateixes intencions de fer-vos conèixer un poc la nostra ciutat i d'establir llaços d'amistat i de cooperació.

L'oblit de l'Alguer

L'Alguer és la terra més extrema de la perifèria dels països de llengua catalana, moltes vegades oblidada de la resta dels països catalans. Això és una consideració que ens fem cada vegada que ens sentim desatesos per la resta dels països catalans i volem reivindicar la nostra presència i la importància que pot prendre l'Alguer a dins un projecte comú d'aquesta comunitat. Perquè el territori de l'Alguer és extraordinari, ric de civilitzacions sobreposades des de molt antigament. La ciutat pròpiament naix a partir del segle XII com a ciutat genovesa fundada per la família Doria i esdevé catalana al segle XIV. La seva conquesta el 1354 és el final de la campanya d'ocupació de l'illa de Sardenya, especialment després que a l'agost de 1355 els catalans entren a l'Alguer i a partir d'aquell moment la ciutat és terra catalana.

La trajectòria ja la coneixeu. Per un llarg període viu una catalanitat total i una història pròpia. El descobriment de l'Alguer català modern és de finals del segle XIX quan il·lustres personatges interessats per l'arqueologia tornen a recuperar interès per l'Alguer i descobreixen que encara és viva la parla catalana. Després que Eduard Toda i Güell valoritza aquesta peculiaritat i hi manté els contactes, serà al 1900 quan es produirà el retrobament entre l'Alguer i els catalans, sobretot amb Barcelona.

L'Alguer participa en el Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana a Barcelona el 1906 amb

El batle de Palma en funcions, Francesc Fiol, va rebre cordialment Carles Sechi a la casa consistorial evidenciant l'agermanament de les dues ciutats. (Foto Pere Carmona)

gran eufòria per part de tots. Aquest clima dura pràcticament fins els anys 60 amb el viatge del creuer del segon retrobament que ens duu centenars de catalans, en particular de Barcelona i els seus voltants, i de Tarragona. Amb una gran curiositat per desco-

brir l'Alguer porten com a homenatge a la comunitat catalana d'Itàlia una còpia de *la Moreneta*, la Mare de Déu de Montserrat. Els encontres continuen en els anys 60 i 70 però són més bé contactes episòdics, ocasionals i molt folklòrics.

«L'Alguer és la terra més extrema de la perifèria dels països de llengua catalana.» (Emplaçament de la ciutat al fons de l'esplèndida badia.)

Carles Sechi va exposar al Director General de Turisme del Govern Balear, Eduard Gamero, les possibilitats que ofereix per a les dues comunitats compartir semblants objectius turístics. (Foto P. Carmona).

El 1978 naix a l'Alguer un moviment polític d'esquerra que es diu *Sardenya i Llibertat*, dins un projecte nacionalista de reivindicar per a l'illa de Sardenya la independència, un projecte una mica utòpic perquè els sards no hi creuen en això de la

independència, o almenys eren pocs els qui hi creien llavors. Nosaltres, a l'Alguer, que reivindicàvem una condició totalment particular de la singularitat lingüística i cultural, hi havíem treballat moltíssim en el projecte, tot i que continuo opinant, en-

cara avui, que els sards no hi creuen en la idea de Sardenya/nació. Després el paper del nacionalisme sard entra en crisi, la federació de partits té problemes i acaba per matar tots els moviments nacionalistes a l'illa. Només sobreviu a l'Alguer *Sardenya i Llibertat* perquè la reivindicació que ofereix de la personalitat diferenciada recolza sobre una forta convicció de la pròpia identitat, edificada amb arguments molt concrets i no només sobre la cançó i la poesia, sinó en coses més sòlides com activar els contactes amb els països catalans i les que anirem exposant després.

La comunitat històrica catalana

El que veritablement hem fet ha estat suportar l'activitat política en l'activitat cultural. Quan el 5 de gener de 1985 vaig ocupar la regidoria de cultura en un govern municipal d'esquerra que va durar només un any i mig -l'únic d'esquerra que havia tingut l'Alguer, governat eternament per la Democràcia Cristiana, com la majoria d'Itàlia- vàrem donar una empenta cultural definitiva als afers públics i va ser llavors quan propiciàrem la vinguda del president de la Generalitat catalana, per primera vegada en visita oficial.

Tot i que la llengua sobreviu solament a l'Alguer, el testimoniatge de la presència catalana a Sardenya és riquíssim i vastíssim (monuments, esglésies, construccions militars i civils, documents...) i el viatge del president va ser molt important per refermar la idea de comunitat històrica que nosaltres remarquem i duim endavant. La gent hi creu, i hem de lluitar per reeixir i aconseguir per a la nostra ciutat els drets de comunitat històrica que són reconeguts a la Constitució italiana però que mai han estat actualitzats ni aplicats. Això és una temàtica i una problemàtica comuna a moltes altres minories de llengua a Itàlia, que són 13, amb les quals tenim molts de contactes: els grecans, els albanesos, els croates..., i també en tenim a nivell

«El territori és extraordinari, ric de civilitzacions sobreposades des de molt antigament.» (Nurac de Palmavera, prop de l'Alguer, centre arqueològic megalític.)

europèu, però sobretot els anem intensificant amb els països catalans.

Segurament un suport molt fort ens ve de les associacions sòcio-culturals que funcionen a l'Alguer, i de la llengua que és un punt molt distintiu i definitiu. Penseu que un grup de capellans funda l'Escola d'Alguerès Pasqual Scanu amb la finalitat única de promoure l'ensenyament del català escrit, perquè els algeresos sempre hi han parlat en català però ningú no el sabia escriure. La producció literària era en llengua italiana i si algú intentava fer-ho en català era de forma autodidacta. La gran obra de l'Escola ha estat que avui tot el que es publica a l'Alguer en català ve escrit en grafia normalitzada catalana.

L'aspecte més significatiu és, però, la presència de la llengua en actes oficials. Els anys 1984-85, i ja el 1981 (jo he estat regidor des del 1980, gairebé sempre a l'oposició), introduírem la llengua catalana a les assemblees municipals. No sempre, perquè la nostra estratègia ha consistit a no crear odis, i hem estat prudents a evitar reaccions anti, i a poc a poc hem cercat que es produís una situació de normalitat, sense víctimes i sense herois, i la gent hi ha respost bé. Inicialment algú deia allò de «parla en italià» o algú altre que responia en sard, en una contraposició que no existia perquè ningú no tenia res contra el sard, o alguna altra cosa contra l'italià per la presència italiana a l'Alguer, però es propiciaven les condicions per a la normalitat. Avui, tots els actes que fem com a obra cultural en les associacions o en les activitats municipals els fem en català, però no solament. La meua primera declaració programàtica com a batle davant de l'assemblea i amb la presència dels periodistes, vaig fer-la en català i una part en italià. Això és la normalitat, és una etapa que hem assolit a poc a poc, perquè parlar d'urbanisme, per exemple, en català no és fàcil a l'Alguer, i ho anem aconseguint perquè hem conquistat la disponibilitat dels algeresos.

Visita de treball amb el president del Foment del Turisme, Joan Palou. Afermar els contactes amb el món econòmic de totes dues comunitats i oferir iniciatives de col·laboració va ser un dels objectius de Carles Sechi a Palma. A la fotografia, a l'esquerra, Antoni Mir, president de l'OCB i amfitrió del batle e l'Alguer. (Foto Pere Carmona)

Immigració i identitat

Quan parlo dels algeresos he de significar que la ciutat té avui 42.000 habitants i que un poc més de la meitat és gent que ha vingut a viure-hi recentment i que no és propiament algeresa, una gent que

abans s'integrava perfectament però que a partir de la creació de la Química de Porto Torres, que és el centre industrial de l'àrea, hi ha fixat residència com a conseqüència del seu treball. L'Alguer és al cor de tota Sardenya, perquè és una ciutat que

«La gent ha cregut molt en la batalla que hem sostingut de denúncia contra el mal govern, ha cregut molt en el nostre impuls cultural i social, en tot el que hem fet per la defensa del territori, el casc antic, el patrimoni artístic i lingüístic...» (Foto Joan Mayoral.)

«La ciutat té avui 42.000 habitants i un poc més de la meitat és gent que ha vingut a viure-hi recentment.» (Campanar i cúpula de la catedral.)

agrada, té mar i un bon port, és turística, perquè ha mantengut viu el centre històric amb molta activitat humana, cultural, artística, té institut i centres d'ensenyament diversos, i és probablement un lloc de superior condició de vida que la resta de les poblacions de l'illa. Tota la part nord és d'un enorme valor faunístic, botànic i arqueològic. Per salvar el territori hem combatut el monocultiu turístic, sobretot el turisme de banys. La temporada és reduïda, només a l'estiu, tot i que l'illa té condicions de clima i d'interès paisatgístic per ser atractiva tot l'any.

A l'Alguer hem potenciat i valoritzat les estructures ciutadanes com una manera d'oferir millor acollida a la gent. És una ciutat de congressos culturals, històrics i d'encontres de joventut, de turisme ambiental i de la tercera edat, mil formes que altres llocs de l'illa no estan en condicions d'oferir, principalment perquè, com és el cas de la Costa Esmeralda, al sud, a l'hivern moren perquè no tenen cap ciutat amb per-

sonalitat històrica de la consistència de la nostra.

Potser per això rebem molta immigració, fins i tot de procedència dels pobles pròxims de tres mil i cinc mil habitants, de forma que tots plegats constitueixen, avui, una comunitat autònoma dins el municipi que no té cap necessitat d'integrar-se ni d'aprendre el català per comunicar-se en la seva vida de relació, que és en italià. I una política urbanística que no va dedicar prou atenció al problema de la identitat ha creat allò que en podríem dir una diàspora de la comunitat històrica que no ha permès a l'alguerès de fer vida comunitària en el propi territori.

La situació que tenim ofereix avantatges i desavantatges. Avui, en general, l'Alguer viu i participa d'un fort sentiment catalanista, també qui no parla català i qui no es considera alguerès en la dimensió que m'hi puc sentir jo i els qui se senten integrants de la comunitat catalana. Com he dit en la conferència de premsa d'aquest matí, els algueresos han

viscut sempre molt profundament la pròpia pertinença a aquesta comunitat històrica, fins al punt que algunes vegades es manifesten ostentament diferents de la comunitat sarda malgrat la creixent presència dels sards en la vida de la ciutat. La nostra feina s'ha caracteritzat precisament perquè hem evitat la separació que abans existia entre sards i algueresos i hem treballat per conquistar la solidaritat de les dues comunitats.

Això és molt important, però també és un risc avui més que mai, com es pot veure en l'aprovació pel parlament sard de la llei que introdueix el bilingüisme a Sardenya. Ha estat una llei de llarg camí perquè no acabava de despertar massa convicció i el parlament de Sardenya no es decidia a presentar-la. Finalment, el 1992 va passar amb el títol de *Llei per a la tutela de la llengua de la Cultura a Sardenya*, modificació de l'original *Llei per a la tutela de la llengua de la cultura sarda*, un títol que nosaltres refusarem immediatament perquè podia conduir a tutelar només un bilingüisme italià-sard, mentre que ara cada vegada que les normes fan referència específica a la llengua sarda fan el mateix reconeixement per al català de l'Alguer. Una llei meitat/meitat. El problema que comporta és que abans hem de conquistar la solidaritat dels sards que viuen a l'Alguer, perquè si ens hi enfrontàssim potser els números no ens donarien la raó en aquest moment, i cal integrar els sards a fi que també es reconeguin part de la comunitat algueresa i estiguin disposats a defensar la seva pròpia integració. Hi hem treballat com a associacions culturals i ara hi treballem com a política municipal.

Política municipal d'obertura

La política municipal que fem vol ser d'obertura i de captació d'iniciatives que condueixin a la solidaritat de la gent. Poden ser iniciatives literàries, musicals, teatrals... sempre partint de la qualitat d'una proposta que permeti superar l'*handicap*, di-

guem-ho així, de la llengua, de manera que la gent pugui trobar l'interès, la importància i el valor de les coses en elles mateixes. Aquest any, aprofitant l'experiència que havia proporcionat l'Escola Pasqual Scanu, hem organitzat els cursos municipals gratuïts d'ensenyament del català, a tres nivells, elemental, mitjà i superior, segons els programes de la Junta Permanent Qualificadora del Català, i ja hem vist la resposta en un gran nombre de persones de parla sarda o italiana que no coneixen gens el català (especialment ensenyants, una professió de gran mobilitat, molts d'ells procedents de Sicília que és lloc de superproducció d'ensenyants) i que han demostrat molt d'interès a aprendre'l. És una cosa que ens ha fet creure que anirem superant la qüestió lingüística, sobretot si anem trobant ocasions perquè la gent pugui integrar-se i manifestar-se solidària.

En aquests moments tenim preparat un estudi de toponímia catalana per dur a terme una acció de recuperació i introducció dels noms propis algueresos. Anem a poc a poc, de manera que la gent pugui seguir les nostres activitats.

Aquesta és l'actual situació, complexa. Cap forma d'ensenyament en català és prevista a l'escola estatal, si bé alguns mestres i professors, a manera d'experiència, han començat a fer alguna cosa en llengua, sobretot al nivell bàsic, i alguna activitat integrativa que troba especial disponibilitat en els joves. Altres activitats són, com deia abans, les tradicionals de les associacions culturals.

Les relacions perifèriques

Naturalment, a nosaltres ens interessa molt la força que representen les accions culturals quan es fan amb altres països de llengua catalana, que han estat principalment amb Barcelona i Catalunya, però crec que l'Alguer ha de cercar els contactes sobretot en les altres realitats de llengua catalana de la perifèria -respecte del Principat- que presenten pro-

blemàtiques més similars a la nostra. La situació que nosaltres vivim és més fàcil trobar-la a Perpinyà o al País Valencià que no a Barcelona, Girona o Tarragona.

Són aquests elements comuns que trobem en aquests àmbits els que ens han de portar a enfrontar-nos junts a problemes semblants tot solidaritzant-nos en un intercanvi d'iniciatives i experiències. Dins aquest projecte mirem amb gran interès, evidentment, les Illes Balears, en primer terme perquè són les terres més properes... i al final també les més llunyanes perquè el viatge Alguer-Palma cal que es faci via Roma/Milà-Barcelona-Palma (o viceversa), una volta terrorífica que obliga a passar dues vegades per damunt l'Alguer, és a dir no hi ha comunicació directa entre les nostres ciutats. Per aquesta raó el sentiment comú que es manifesta entre illencs i es reforça pel fet de parlar la mateixa llengua, no té el lligam que hauria de tenir.

Un segon aspecte és que l'Alguer i Palma, que són ciutats agermanades, viuen una mateixa pro-

blemàtica d'alta vocació turística, i el turisme que segurament porta beneficis econòmics, d'ocupació i avantatges socials, sota l'aspecte de la defensa de la identitat és un desastre. Nosaltres començam a entrar en la crisi de la llengua, de la solidaritat i de la homogeneïtat quan ens arriba el *boom* turístic i tot tendeix a adquirir una mateixa cara internacional. Tothom vol parlar l'anglès, s'accentua l'accent italià... i al damunt l'agressió al territori, començant per l'urbanística: la gent compra segones i terceres residències, i encara més perquè hi veu negocis, *business*, i adquireix cases per revendre o llogar. És una pressió que posa en crisi els valors que caracteritzen la comunitat històrica i que veig que també són els valors negatius que teniu a Palma, més exagerats encara.

Un dels elements que ha caracteritzat l'activitat de *Sardenya i Llibertat* ha estat la defensa de la identitat històrica, de l'ambient i de la integritat del territori. Hi hem lluitat molt, i potser per això hem trobat tanta solidaritat en la gent. Aquests aspectes són els que ens lliguen i ens apropen.

«Actualment estam concretant un projecte perquè s'estableixin línies de comunicació directa, marítimes i aèries, entre l'Alguer i Palma.» Posar en contacte aquestes dues ciutats és posar en contacte Sardenya amb Itàlia, la Península Ibèrica, França i tot Europa aprofitant la diversitat i intensitat de vols que ofereix l'aeroport de Palma. (A la foto, un aspecte de la façana marítima de l'Alguer.)

«L'Alguer és una ciutat de congressos culturals, històrics i d'encontres de joves, de turisme ambiental i de la tercera edat.» (La Via Roma, en el casc històric.)

L'agermanament de les dues ciutats

Però la raó que ens ha portat a l'agermanament entre l'Alguer i Palma ha estat justament el fenomen contrari, perquè quan es va fer l'agermanament el 1988 el batle de l'Alguer era un entusiasta del mite turístic balear i mallorquí, i anava explicant que aquí tot el món treballava, que hi havia una gran activitat comercial, els hotels eren molt alts i grans, a l'aeroport els vols anaven i venien a cada moment, i tot li feia molt de goig. Va ser el motiu que va justificar la voluntat de l'agermanament, de fet una acta damunt un paper que es va fer a l'Alguer i a Palma, però que no tenia cap preparació popular, cap contacte entre dues comunitats que no havien aportat cap iniciativa com hauria estat desitjable entre associacions ciutadanes, culturals i econòmiques que volien aproximar-se.

Nosaltres, l'Obra Cultural de l'Alguer, vam fer el viatge a Palma el 1988 i en col·laboració amb l'Obra Cultural Balear férem actes,

conferències i excursions per l'illa. Érem gent que representàvem una minoria: les dues entitats esmentades de l'Alguer i Palma, professors de català de la universitat d'aquí, relacions personals... Però el gros de les dues comunitats no tenien cap lligam. Un agermanament es produeix després que les comunitats entren en contacte i possibiliten les circumstàncies d'apropament.

L'acte oficial ha existit i crec que ara es tracta de cercar les condicions que han de fer possible l'agermanament concret, real, amb iniciatives conjuntes que creïn un projecte comú, agermanades totes dues ciutats. Però, mentrestant, què passa, què ha passat? Abans aquí hi havia els progressistes al govern municipal i a l'Alguer els demòcrata-cristians i la dreta, i avui a Palma hi ha la dreta i allà els progressistes. Haurem de cercar una situació política en què tots dos ajuntaments puguin parlar una mateixa llengua, que no és el català en aquest cas, no, sinó una altra història. La qual cosa no pot im-

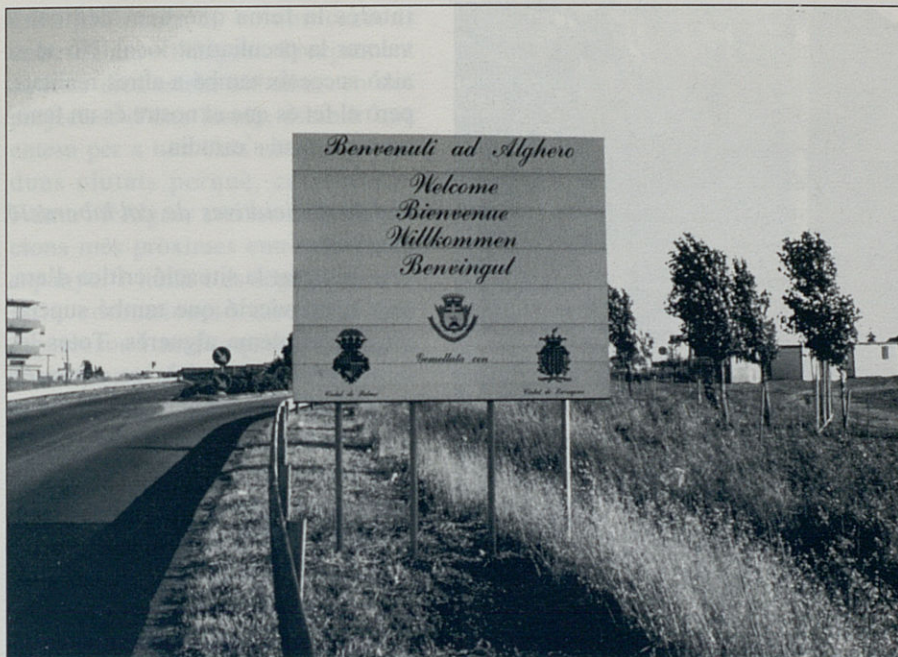
pedir que existeixin contactes i que les iniciatives es duguin endavant.

Sóm aquí com a batle de l'Alguer i com a home polític que sempre ha portat endavant i amb convicció temàtiques culturals i socials, en definitiva propostes que puguin donar valor al nostre debat, i per això crec que el futur podrà ser millor.

El moviment nacionalista a Sardenya

En resposta a una pregunta que se m'ha fet, diré que el nacionalisme polític a Sardenya és una mica en crisi, després del gran moment de 1978 en què amb el nom de *Sardenya i Llibertat* es va constituir una gran coalició, d'altra banda un moment terrible des del punt de vista ocupacional i econòmic perquè va coincidir amb els anys de crisi de la indústria química que havia pràcticament donat un cop letal a l'artesania, l'agricultura, la pesca... La gent havia deixat l'ocupació tradicional per anar a treballar a la indústria just quan les tres grans factories químiques havien entrat en un període de sobreproducció.

El moviment nacionalista sard havia nascut sota l'empenta d'un grup de moviments que ja existien, com el *Moviment Popular Sard*, de Nuoro, el *Moviment Città Campagna*, de Càller, els moviments d'extrema esquerra que s'anaven recuperant de la gran lluita de l'internacionalisme, i a l'Alguer naix el moviment *Sardenya i Llibertat*. Creix moltíssim la idea de Sardenya/nació i també creix el *Partit Sard d'Acció* que als anys 50 havia tengut una crisi i estava mancat d'identitat, però finalment va ser el partit que va disfrutar més de la situació perquè era el més organitzat, era l'eix de la idea i tenia l'estructura de partit necessària mentre que els altres eren moviments. El *Partit Sard d'Acció* guanya les eleccions del 1983. Nosaltres, el moviment de l'Alguer, ja ens havíem solidaritzat amb ells abans del 1979 en una coalició que es deia *Socialismo i Libertate*, en sard. Però al mateix temps

«Ara es tracta de cercar les condicions que han de fer possible l'agermanament concret, real, amb iniciatives conjuntes que creïn un projecte comú.» (Cartell de benvinguda en què es manifesta l'agermanament de l'Alguer amb Palma i Tarragona.)

que conquesta el govern regional i amb 21 diputats esdevé el símbol del sardisme, el *Partit d'Acció Sarda* mata tots els altres moviments de reivindicació nacional amb el gran fracàs que va esser la seva actuació política. Ni una sola batalla a favor de tot allò que era la temàtica sardista: la llengua, la cultura, la militarització, els transports, l'ocupació, l'ecologia que llavors era una temàtica que creixia... i al cap de cinc anys s'ha crullat i pràcticament ha fet desaparèixer la idea nacionalista.

En aquest temps s'ha organitzat a Nuoro un nou moviment polític que es diu *Sardinia e Libertade*, prenent el nom que teníem nosaltres a l'Alguer i que era l'únic moviment que havia sobreviscut amb una proposta nacionalista. Pràcticament la idea de nacionalisme ha viscut aquestes dues etapes a l'Alguer i a Nuoro. Després s'ha intentat crear alguna altra proposta però han estat més aviat iniciatives extemporànies

que tenien un sentit cultural més que un sentit polític real. La presència de Sardenya al moviment europeu és una presència que no compta. Com

«Els algueresos han viscut sempre molt profundament la pròpia pertinença a la comunitat històrica catalana.» (Fragment de pedra, a l'església de Sant Francesc, amb la inscripció «SEPULTURA DE LA MAGNÍFICA NACIÓ CATALANA».)

he dit, avui el sard no creu en la idea de Sardenya/nació, i són els partits tradicionals els que, si bé no evocuen l'autodeterminació ni la independència, parlen d'autonomia real i treballen per a un projecte encara no massa clar amb iniciatives, actes, convencions, simposis en què apareix la idea d'un federalisme. Segurament és un interès marcat per l'empenta, l'impuls de la política de la *Lliga Nord* amb la qual formacions progressistes sardes han intentat establir diàleg. El fet que la *Lliga Nord* hagi escollit fer govern amb la dreta va frenar els contactes. Però ja sabeu que ara, aquests dies, la *Lliga* ha precipitat la crisi de Berlusconi i ha fet opció progressista.

Probablement és una situació que hem de mirar amb interès perquè ens pot fer veure més clarament una idea que faci possible de raonar, no amb posicions extremistes sinó amb convicció, sobre el camí que es pot adoptar a Sardenya per obtenir una autonomia real, veritable.

Sardenya té un estatut especial i és configurada com altres quatre regions que poden disposar d'una autonomia real: Sicília, la Vall d'Aosta, Friül i el Trentino, al sud del Tirol. Però així com aquestes tenen l'autonomia, Sardenya mai l'ha reivindicada, ni amb iniciatives ni amb oportunitats que ja hauríem pogut gaudir. Però avui, tant el Partit Popular com la vella Democràcia Cristiana (que ha esdevingut un partit minoritari) o els progressistes treballen per un projecte comú. El govern de Sardenya el configuren els populars, l'ex Democràcia Cristiana, els progressistes i el *Patto Segni*, que és una part de la vella Democràcia Cristiana, el Moviment Referendari, que ha propiciat la situació per a la reforma electoral. És una expectativa que pot fer possible la creació d'un

«El nacionalisme polític sard de 1978 va coincidir amb els anys de crisi de la indústria química que havia pràcticament donat un cop letal a l'artesanía, la pesca, l'agricultura i a tota la producció econòmica tradicional.» (Foto Joan Mayoral.)

interès la feina que hem dedicat a valorar la peculiaritat local. No sé si això succeeix també a altres realitats, però el fet és que el nostre és un fenomen que avui s'estudia.

Algunes iniciatives de col·laboració perifèrica

Malgrat la situació crítica d'ara, tinc la convicció que també superarem el problema alguerès. Totes les comunitats minoritàries estan en crisi perquè no tenen pressupostos, no tenen ajudes de l'estat, viuen en dificultats permanents, no tothom entén els avantatges de defensar una cultura mil·lenària, la nostra... Però estic segur que el futur recollirà els moltíssims anys de feina que hem dedicat a crear aquestes condicions. Si avui miram la realitat actual potser ens desil·lusionarà, però si la miram des de 10/20 anys enrere segurament podrem sentir-nos orgullosos dels passos endavant que hem fet. I això ens dóna la il·lusió i la convicció que el futur serà millor, sobretot si algueresos i mallorquins, algueresos i valencians i rossellonesos unim esforços lleials de col·laboració, cooperació i intercanvis per reeixir a portar endavant la idea comuna de saber valoritzar i defensar la riquesa que representa la cultura i llengua que compartim.

Per a aconseguir-ho, nosaltres hem pensat algunes coses. En primer terme, tota vegada que actualment el turisme és una activitat de primera fila, potser caldria veure l'Alguer com un punt de destinació turística i començar a descobrir-hi aspectes que fins ara no s'han tengut en compte. Sabem que Palma i Mallorca tenen una presència sobredimensionada de turistes i coneixem que el govern balear ha establert contactes amb el govern regional de Sardenya per crear un moviment a les Balears, Sardenya i Portugal destinat a oferir als europeus la possibilitat de fer una part de les vacances a Mallorca i una altra a Sardenya. Si això qualla, voldríem que l'Alguer fos una meta privilegiada.

Però abans caldrà resoldre el

moviment que caldrà seguir i mirar com comença a caminar i a funcionar. I és molt interessant veure com observen amb molta atenció el fenomen de l'Alguer, la nostra experiència, i que per assabentar-se'n millor som repetidament convidat a reunions i congressos en què es debaten qüestions d'autonomia política.

Perquè jo no m'he treballat la batlia de l'Alguer, més bé pràcticament me l'he trobada. Nosaltres hem fet avançar i hem consolidat les nostres idees polítiques, les circumstàncies que s'han creat han individualitzat la meua persona com a candidat a l'alcaldia i un moviment que s'ha solidaritzat amb la meua tasca política i cultural ha posat al davant el meu nom. Llavors la gent ha mirat amb interès el fenomen i l'experiència algueresa.

L'exemple polític de l'Alguer

Jo dic que l'Alguer no és una ciutat progressista. Si anéssim demanant a la gent, no sé si trobaríem el

64% dels vots que vaig treure a les eleccions. Però la gent ha cregut molt en la batalla que hem sostingut de denúncia contra el mal govern, ha cregut molt en el nostre impuls cultural i social, en tot el que hem fet per la defensa del territori, el casc antic, el patrimoni artístic i lingüístic. La gent ho ha mirat amb interès i hi ha cregut. Penseu que a Sàsser, la segona ciutat de Sardenya (130 mil habitants), estan estudiant el nostre projecte polític i ens han demanat els programes, que no sempre són exportables. Uns mateixos programes no funcionen igual en llocs diferents. Nosaltres no podem dir, perquè no ho sabem, que fent això o allò es poden guanyar unes eleccions. La nostra ha estat una actuació que ha servit per crear les situacions que ens han donat l'oportunitat d'accedir a l'alcaldia. Però segurament l'experiència és vàlida i la gent la mira perquè es tracta de comprovar que al final d'una activitat que ha durat 20 anys s'ha caminat bé i segur, sobretot amb coherència. La gent mira amb

greu problema de comunicacions entre Palma i l'Alguer. Precisament aquests dies estem treballant en dos projectes: d'una banda, establir una entesa per a una línia aèria entre les dues ciutats perquè, com he dit, Palma i l'Alguer són les dues poblacions més pròximes entre els estats espanyol i italià i és lògic que tinguin comunicació directa i que algueresos i mallorquins no hàgim d'anar abans a Roma o Milà i Barcelona. Creim que ara és una ocasió favorable, perquè Itàlia ha iniciat una reforma d'estructura comunicacional i ha deixat els aeroports en mans de les societats de gestió. La ciutat de l'Alguer fa part de la societat de gestió de l'aeroport de l'Alguer i creim que serà possible establir vols alternatius i competitius en col·laboració amb el sud de França i les Balears.

La segona proposta, que és solament un projecte, però un projecte que actualment estam concretant, és una entesa perquè s'estableixi la línia marítima Marsella-Ajaccio-l'Alguer- Palma-Barcelona, i viceversa, amb una nau lleugera supermoderna, a càrrec d'una companyia italiana que té interès a establir noves línies a la Mediterrània. Serien sis hores de viatge de nit entre l'Alguer i Palma, tal com fan regularment les naus que enllacen Sardenya amb la península italiana, (de Porto Torres a Gènova o Livorno, de Olbia a Civitavecchia...), molt barat i pràctic perquè són naus que poden dur 180 cotxes.

Aquestes són coses que podem fer. Duim a terme aquest projecte sobretot amb la convicció que posar en contacte l'Alguer i Palma és posar en contacte Sardenya i les Balears, Itàlia, la Península Ibèrica i el sud de França perquè Palma té enllaços cada 10 minuts amb Madrid, Barcelona, París i la resta d'Europa. El problema és connectar aquestes dues perifèries. Parlem d'un projecte que cal definir i concretar, però que no és utòpic ni fantasiós. Es tracta només de treballar-hi fins a nuar tots

els caps, i no solament un treball de part nostra sinó també de les institucions mallorquines, de la Comunitat Europea perquè ho pugui subvencionar mitjançant algun dels seus programes i de totes les iniciatives damunt les quals té especial interès la regió de Sardenya.

A Sardenya hi ha tres aeroports, que són el de Càller, el de l'Alguer i el de l'Olbia/Costa Esmeralda; i encara n'hi ha un quart, el de Tortoli, un poblet petit que ha tengut sort, perquè per qüestions polítiques havien posat una nau per a 600 passatgers que enllaçava la petita illa de Sant Pere, al sud de Sardenya, habitada per una comunitat minoritària de llengua genovesa -per seguir parlant de minories-, amb Itàlia, però el primer viatge només el feren 11 persones i després del terecr ja la retiraren. Aquest és un aeroport de molt poc moviment. Els que han de funcionar són els tradicionals, és a dir Càller i l'Alguer, que enllacen amb Roma i Milà, i que tenen tarifes reduïdes perquè són poblacions que, al

Logotip de l'Obra Cultural de l'Alguer.

nord i al sud de Sardenya, justifiquen d'alguna manera la continuïtat territorial de la península italiana a l'illa.

Tenim, doncs, el port i l'aeroport. Ara es tracta d'establir i regular, entre tots, els vols i les línies marítimes que han de mantenir obertes les comunicacions entre les dues perifèries de què us parlava.

Moltes gràcies. □

(Les fotografies de l'Alguer són de Francesc X. Domènech que les ha cedides amablement.)

«La situació que nosaltres vivim és més fàcil trobar-la a Perpinyà, Palma o al País Valencià que no a Barcelona, Girona o Tarragona. Són aquests elements comuns que trobam en aquests àmbits els que ens han de portar a enfrontar-nos junts a problemes semblants.» (Plaça de la Drassana, al centre mariner de l'Alguer.)

Miquel Àngel Albis

Madame Bovary i les avantguardes

JOAN TORTELLA

Moderns. Artistes plàstics. *Picassitos*. Alguna vegada he escrit amb amable ironia sobre aquesta generació de pintors nascuts al començament de la dècada dels 70. Aprenents de vampir que s'acuben, com una damisel·la, amb el més lleuger olor de sang. Si aquests àngels deficients només han existit per a mi percebuts en uns graus d'indiferència quasi completa, de vaga antipatia o de blana benevolença i d'una atenció més o menys distreta, per què insistir? Per què aquest titànic esforç per a individualitzar-ne un d'ells? Perquè no hi ha res que em produeixi una nàusea més violenta que l'activitat persistent d'un grup que no té res a dir, aquesta activitat en fals, aquesta mentida obstinada, aquesta caparrudesca a mantenir l'esperit d'ultratomba de les avantguardes històriques. Si almenys pogués creure que la revisitació de les avantguardes respon a raons profundes i no a raons mimètiques!

Avantguarda? Quina avantguarda? On és la problematització del llenguatge? On la recerca de fórmules estilístiques complexes? On la clàssica pretensió d'anar per davant el temps? Art? Quin art?

Només hi ha dos tipus d'art: el que mira al seu temps i el que mira a tots els temps. Però si els nostres artistes plàstics només miren el passat, malgrat sia un passat avantguardista, quina diferència existeix entre el seu passat i el de l'artista que segueix fabricant pintura de calendari (el paisatge de la vella mirada bucòlica)? Perquè en el fons es tracta del

Una constant temàtica en l'obra de Miquel Àngel Albis: l'ambigüitat, l'obra oberta a la lectura individualitzada de cada espectador. (A la fotografia, el pintor en el seu taller de Pollença.) (Foto de Joan Sina)

mateix: obres gratuïtes, obres inútils, obres ja vistes.

La mirada bucòlica i la mirada avantguardista tingueren un sentit, una música intel·lectual de fons, música que avui és completament absent. Hauria de ser més compassiu, ho sé, amb aquesta turba de *picassitos* que acabaran en els ajuntaments o en els salons, primer, i, després, en els porxos d'uns pseudocol·leccionistes que confonen novetat amb originalitat. Treu un boig a

passejar i tot li pareixerà nou i meravellós. Qui no té un sonat a ca seva?

Els temps no estan per sortir dels camins fressats, ho sé. Tal volta no ho estigueren mai. Que facin el que vulguin, però que llegeixin, per favor, a Flaubert. Madame Bovary acabà malament perquè imaginà ser l'espècie de persona que de fet no era. La bovarització és una pràctica habitual entre els nostres artistes plàstics. El bovarista plàstic no es troba preparat per escometre una

personal proposta artística, se satisfà amb l'adquisició d'un vocabulari d'altri. Però un nou vocabulari no és un nou ambient o un nou caràcter. Els signes plàstics que, en la seva formulació primitiva (la avantguardes històriques) eren expressió de significatives experiències, s'han transformat en un argot babèlic mitjançant el qual els hipòcrites o innocents comedians tracten d'enganar-se ells mateixos i d'impressionar els altres.

O potser no. Potser l'art havia arribat a un carreró sense sortida i la profundització en les troballes de les avantguardes històriques era l'únic camí possible. Vull creure que algun trauma d'infantesa o qualche altre ressort misteriós i freudià m'ha induït a escriure aquestes horribles coses sobre els nostres artistes plàstics.

Miquel Àngel Albis

Pollença, 1967. Als 17 anys es matricula a la facultat de Belles Arts «Sant Jordi» de Barcelona. L'any 1985 participa en la primera Mostra d'Art Jove (Pollença). El 1986 seleccionen una de les seves obres en la VI Biennal de Barcelona «Jove Pintura Contemporània». Al segon curs de la facultat treballa sota l'empremta de Jean Dubuffet: art pobre, materials efímers, art brut, creació espontània. Participa en una exposició col·lectiva a les Cotxeres de Sants (Barcelona, 1987). Al tercer curs comença a pintar directament damunt la tela i abandona el collage. La primera exposició individual l'efectua el 1988 a la galeria «Mestre Paco»

Només hi ha dos tipus
d'art: el que mira al seu
temps i el que mira a tots
els temps.

de Pollença, i en 1989 participa en una col·lectiva a la galeria «Lluc Fluxà» (Palma). Descobreix, al curs següent, la pintura de Giorgio de Chirico, René Magritte i Gaspar Friedrich, els quals aporten incorporacions metafísiques, oníriques i romàntiques als seus quadres. Al cinquè curs s'especialitza en el gravat: tècniques de xilografia, linòleum, aiguafort i serigrafia.

Acabats els estudis de Belles Arts, realitza una exposició individual a la galeria «Maior» (Pollença, 1991), caracteritzada per les composicions equilibrades i simples, els colors primaris, els formats quadrats i l'interès per titular les obres.

L'any 1992, amb la galeria «Lluc Fluxà» participa en l'exposició col·lectiva del Pavelló Balear a l'Exposició Universal de Sevilla, i el 1993 en realitza una d'individual a la galeria «Lluc Fluxà», amb canvis significatius, com el protagonisme i la infantilització de la figura humana, i l'aparició de textos escrits en

els quadres. Amb la mateixa galeria exposa a la fira de Frankfurt i l'any següent a Arco (Madrid, 1994).

En aquests moments pint el que d'altres ja han pintat, però crec en una certa impronta personal, que és la que, en definitiva, em permet creure que puc continuar en la pintura. Malgrat tot, és palesa en la meua obra la influència d'artistes com Brossa i Picabia.» (Miquel Àngel Albis, 1994)

L'antiga fàbrica de begudes «Beba Salud», fundada l'any 1912, és ara el taller de Miquel Àngel Albis. Allà he vist, aquest xafogós estiu, la seva darrera producció. En l'obra damunt paper s'hi oberven alguns canvis. Abans, la figuració -home, nin, animal, joguina, paraula- omplia, amb una estructura circular, tot el quadre. Ara, Albis cerca altres perspectives, cerca seduir també per la sensualitat de la superfície pictòrica. Abans, cercava una interacció entre el llenguatge icònic i el llenguatge escrit. La incorporació de text als quadres era un intent de salvaguardar la comunicació amb l'espectador. Ara, amb l'eliminació de les paraules, amb el ja apuntat interès per convertir la superfície del quadre en un element més, i amb les incorporacions físiques (suro, plom, fusta) sembla que Miquel Àngel Albis es decanti per una actitud més vivencial i menys ideàtica, dirigint-se més als sentits que al raciocini de l'espectador.

La darrera producció damunt tela és agressiva. Una agressió inte-

50 ANYS
AL VOSTRE SERVEI

50 ANYS
AL VOSTRE SERVEI

Optica Susa

MULTIOPTICAS

carrer dels Oms, 26 - Tel. 72 15 57
07003 Palma de Mallorca

rior a la tela a base d'esqueixos i una agressió exterior (incorporació d'elements estranys a la pintura, com botelles de gas). En el fons, formalisme ornamental per acotjar altres formes d'agressivitat, com el simbolisme fàlic que es deprèn de les teles més contundents.

I una altra constant temàtica, tal volta la més significativa: l'ambigüitat, l'obra oberta a la lectura individualitzada de cada espectador. Inicialment, el mètode utilitzat és la superposició d'imatges, a la manera de l'encadenament cinematogràfic, una tècnica que en pintura té les seves limitacions perquè, a diferència del cinema, una imatge no desapareix per deixar pas a la següent. Però Miquel Àngel Albis se n'ha sortit, ha cercat altres fórmules per expressar plàsticament el gran tema recurrent de tota la seva producció artística: l'amagatall, la mentida, l'equívoc, l'ambigüitat dels missatges, els homes i les coses. Un tema molt pollencí, aquest de l'ocultació. No pens parlar-ne. Que ho faci Miquel Cerdà i Grau, l'escriptor ocult per excel·lència de Pollença.

El melancònic mariner que no ha perdut la gràcia de la mar

Si hom ha tingut la terrible desgràcia de complir els vint anys en la infecta dècada dels vuitanta i, per afegit, ha tingut com a mestres terroristes de saló que han fet tot el possible per assassinar l'art desposseint-lo de tot sentit litúrgic, és molt difícil que generi una proposta artís-

Obra escultòrica de tècnica mixta. Miquel Àngel Albis ha cercat fórmules diverses per expressar plàsticament el seu gran tema recurrent: l'amagatall, la mentida, l'equívoc dels missatges, els homes i les coses. Un tema molt pollencí aquest de l'ocultació. (Fotografia de Joan Sina)

tica que valgui la pena. Per què, doncs, li dedic tanta atenció i tantes paraules? Perquè Miquel Àngel Albis, a vegades, s'oblida dels seus mestres i de les seves avantguardes i ens astora amb insinuacions de vivències fugisseres de la seva infantesa, amb visions pictòriques de records aparentment enterrats de quan res havia succeït encara i res feia pressagiar l'adult detestable en què ens hauríem de convertir. Nítid,

segur, assossegat, el món poètic de Miquel Àngel Albis fa brotar d'aquestes teles un màgic encant. Ofereix una visió de frescura, de llibertat, d'innocència, tot el que no és l'art dels seus companys de viatge: espontaneïtat, sinceritat i puresa. □

Joan Tortella és crític d'art.

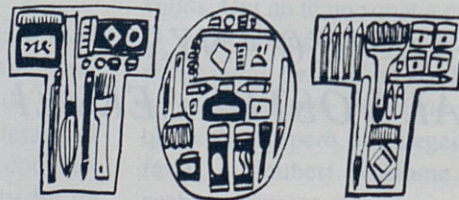
La portada del número d'aquesta revista és obra de Miquel Àngel Albis

PAPERS PINTATS I PINTURES

Casa Pomar Flores

ARTICLES PER A ARTISTES
VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 72 14 83 - Fax 71 93 12 - 07002 PALMA DE MALLORCA

MATERIAL DE BELLES ARTS

PELLETERIA, 2 i SOL, 28 - Telèfon 72 28 59 - 07001 PALMA DE MALLORCA

NOVETATS

VARIS

Encara hi tornarem

Bordoy, Miquel Antoni
1994, 197 p., 1.970 PTS.

Redescobrim els Països Catalans

Mayans, P. i Montés, N.
1994, 86 p., 890 PTS.

La llet astral de l'espirtrompa

Badia, Alfred
1995, 72 p., 890 PTS.

Aportació al cançoner popular de Mallorca, Tom I

Gili i Ferrer, Antoni
1994, 154 p., 1.770 PTS.

NOVETAT

APORTACIÓ AL CANÇONER POPULAR DE MALLORCA TOM I GILI I FERRER, ANTONI

1994, 154p., 1.770 PTS.

Notes per a la història d'Ariany

Rosselló i Vaquer, Ramon
1994, 59 p., 450 PTS.

Cent anys de mestres d'aixa a Mallorca, Tom II

Palmer Grua, Joan
1994, 186 p., 2.000 PTS.

Campanet per veure-el-poble i els voltants

Rayó, Pere
1994, 115 p., 1.515 PTS.

Barranc de Binirarx Guia d'interpretació del medi

1994, 120 p., 2.020 PTS.

De Mallorca al Senegal Viatge al País dels Noon i dels Wòlof

Prohens Perelló, Bartomeu
1994, 118 p., 1.600PTS.

L'autèntica cel·la de Frédéric Chopin a la Cartoixa de Valldemossa - Edic. bilingüe

1994, 65p., 1.000 PTS.

Padrins i repadrins a les Balears. Una societat de quatre generacions davant el 2000

Carbonero Gamundi, M.A.
1994, 124 p., 1.600 PTS.

Guia dels animals que es venen al mercat

Llorente, Gustavo - Lope, Silvia
1994, 188p., 3.635 PTS.

Guia del Pla de Mallorca

1994, 262 p., 2.000 PTS.

A un pam de la glòria 11 anys de Barça

Bassas, Antoni
1994, 235p., 2.800 PTS.

NARRATIVA

El primer home

Camus, Albert
1994, 282 p., 2.000 PTS.

Un dic contra el Pacífic

Duras, Marguerite
1994, 238 p., 1.800 PTS.

Una solitud massa sorollosa

Hrabal, Bohumil
1994, 119 p., 1.300 PTS.

El "Spleen" de París

Baudelaire, Charles
1994, 168 p., 1.100 PTS.

Deu pometes té el pomer

Ofèlia Dracs
1995, 187 p., 1.400 PTS.

Premi la Sonrisa Vertical 1979

1995, 187 p., 1.400 PTS.

Lletrasex

1994, 168 p., 1.300 PTS

Sí a l'ús de la llengua

Balaguer, Daniel
1994, 82 p., 1.100 PTS.

Els ulls de Cúdice

Simó, Isabel Clara
1994, 251 p., 1.950 PTS.

De famagusta a antofagasta

Sarsanedas, Jordi
1994, 142p., 1.850 PTS.

El Baró de Maldà i les bèsties de l'infern

Perucho, Joan
1994, 137 p., 1.690 PTS.

Joan Paraula

Fito Jeroni (llibre + CD)
1994, 187 p., 3.000 PTS.

El sagrament universal

Mesquida, Sebastià
1994, 91 p., 1.850 PTS.

Música per camaleons

Capote, Truman (Trad. Quim Monzó)
1988, 212 p., 2.250 PTS.

Fugitius

Oliva, Salvador
1994, 215 p., 1.600 PTS.

Gats en zel

Nogué, Maite
1994, 222 p., 1.650 PTS.

La guàrdia del Rei

Fuster, Jaume
1994, 199 p., 1.715 PTS.

Tres d'amor

Batallé, Víctor
1994, 241 p., 1.750 PTS.

El mentider honest

Schami, Rafik
1994, 528 p., 3.900 PTS.

Un temps del diable

Saladrigas, Robert
1994, 178 p., 1.600 PTS.

Mort a Menorca

Tiñeda, Jordi
1994, 197 p., 1.850 PTS.

A Mayering, una nit...

Lujan, Nèstor
1994, 282 p., 1.750 PTS.

Born de llibres

Sant Miquel, 55.
Tel. 71 03 04 - 72 75 40.
07002 Palma de Mallorca

Hospitals i escoles; parròquies i evangelització

PERE FIOI I TORNILA

Com l'any passat, i com en d'altres anteriors, reproduïm a les pàgines d'EL MIRALL el sermó que cada 31 de desembre es predica a la Seu de Palma coincidint amb la data de l'assalt de les tropes del rei En Jaume a la ciutat sarraïna de Medina Mayurqa, la Ciutat de Mallorques, el reialme que el monarca d'instingí com el més bell sobre el mar. També el sermó d'enguany, que segons notícies documentades es predica des de 1348, remarca la història dels mallorquins, centrada aquesta vegada a recordar la creació dels primers hospitals i col·legis a l'entorn de les parròquies que s'anaven establint a tota l'illa «tant per convertir els nombrosos infidels que hi restaven com per alimentar la fe dels nouvinguts», parròquies que en definitiva consolidaren els nuclis de les poblacions estructurades segons l'ordenació medieval -feudal i evangelitzadora-. Mn. Pere Fiol fa notar la presència dels mallorquins en les ordes religioses que dugueren la Bona Nova a Àfrica i Amèrica i demana que a la Mallorca actual, en què les feines tradicionals són ridiculitzades per la societat opulenta i rica que ha propiciat el turisme, no es perdi la fidelitat al Mestre.

Agraïm a Mn. Pere Fiol l'amabilitat amb què va facilitar-nos el text tot just acabat de llegir a la Seu- E.M.

Any rere any, benvolguts germans, els mallorquins ens reunim, aquest dia de Sant Silvestre i Santa Coloma, per celebrar l'aniversari de la incorporació d'aquestes terres, i de tots nosaltres, al que en deim la cultura occidental.

I ho feim com creients en Jesucrist, presidits per aquell que fa present dins Mallorca el Pastor de les nostres ànimes, i aquells qui, exercint llur autoritat, han d'encarrilar totes

les energies illenques cap el bé comú.

Hem escoltat la paraula de Déu que ens ha parlat d'unes obres bones que són recordades amb agraïment perquè generació rere generació han bastit una Ciutat on hi fa bon viure i tothom hi vol romandre, i això fa que hi germini la pau, l'amor, la comprensió. Inclús el mateix Creador hi vol fer la seva estada. És una part de la utopia cristiana que tan bellament el salm 131 ens ha recor-

dat i que en aquestes festes nadalenques vivim en tanta plenitud.

Però les utopies s'han de saber contrastar amb la realitat. A posta Jesús ens ha fet saber que no basta dir paraules. Cal saber escollir els fonaments on aixecar la casa. És veritat que som fills de Déu, i que tenim el mateix esperit de Jesús, i que hem de saber esforçar-nos perquè les nostres obres siguin també d'uns fills que se senten estimats pel Pare, i que saben

Primera pàgina de l'edició impresa a València el 1521 de la novel·la de Ramon Llull «Evast i Blanquerna», de caire pedagògic, i a la qual fa referència l'autor del sermó quan diu que l'hospital que fundaren Evast i Aloma va ser com a «regla, exempli, e preicació, e remoridiment de consciència als hòmens».

correspondre a aquest amor mirant d'agradar-li en tot el que van fent, essent bons germans dels altres fills d'aquest Pare. Així es va aixecant damunt un bon fonament la Casa dels fills i dels germans.

La Conquista

Recordam avui, germans, aquell 31 de desembre de 1229. Un dia que va començar molt a primera hora puix que, quan arribà l'alba «e oïdes les misses, e rebut lo cos de Jesucrist»(84) com ens dirà l'Alt Rei En Jaume en la seva Crònica, diu als homes de peu: «Via, barons, pensats d'anar en nom de Nostre Senyor Deus», però les paraules del rei no posen en moviment aquelles tropes ja cansades i per això cercarà el que considera valuosa ajuda: «E tornam-nos a la Mare de Déu, e dixem: E, Mare de Déu, Senyor, nós venguem aquí per ço que el sacrifici del vostre Fill hi fos celebrat, pregants-lo que aquesta honta no prengam jo, ni aquells qui serven a mi per nom de vos e de vostre car Fill».

Aquesta pregària ompl d'esperança el cor del jove rei qui repetirà tres vegades: «Via, barons, en nom de Déu, que els duptats?» fins que les tropes es comencen a moure i a cridar: «Sancta Maria, Sancta Maria» i amb aquestes paraules als llavis entraran a la Ciutat sarraïna. Treballaran i s'esforçaran perquè sigui una Ciutat cristiana on una vegada i una altra hi sigui ofert el Sacrifici de la Creu.

Coneixem també tots els mòbils

Galeria neogòtica a l'Hospital General de Palma. D'entre els establiments hospitalaris que des del segle XIII administraven les parròquies, els de Sant Andreu, Santa Catalina i del Sant Espirit es fusionaren el 1456 per crear l'Hospital General. (Foto J.M.B.)

econòmics que hi havia darrere aquesta operació bèl·lica. Així som els homes. Sabem posar nous i bells vestits a les coses per tal d'aconseguir els nostres propòsits, i l'home medieval també en sabia. I en les cròniques que ens descriuen la reimplantació del cristianisme a Mallorca hi trobam un bell mirall de l'home medieval, pecador i sant alhora, com nosaltres mateixos, però obert també a l'amor d'un Déu que sap descobrir en les mil-i-dues coses de cada dia, i se'n sap admirar i transmetre als altres aquesta admiració.

La societat cristiana

Aquest ideal cristià farà que es miri de fundar unes parròquies tant per alimentar la fe dels cristians novenguts, com per emprendre l'evangelització dels nombrosos sarraïns que en definitiva eren a casa seva i aquí quedaren per servir els nous senyors i per conrar les mateixes terres que abans ja conraven.

La vida cristiana s'anà consolidant a mesura que s'anava assentant la vida dels nous pobladors. Eren conscients que tot era nou i que aquest Regne dins la mar tenia unes

Plànols topogràfics
Fotografies aèries

Plaça del Rosselló, 4-A, 3r.
Telèfon 72 33 56

07002 Palma de Mallorca

Ses Piules
Estudi
de
Perruqueria

Carrer Navarra, nº 3, 1r - 07003 Palma - Tel. 71 80 37

característiques noves que no existien al continent. Un dels trets significatius de la nova societat que neix, és la unitat que formen tots els estaments per aconseguir son bé material en una terra petita i pobra, i son bé espiritual travessant aquesta vall de llàgrimes per arribar a la balquena i a l'alegria del cel.

El poblament era dispers, com dispersa era la font de l'alimentació de les persones. El bon Rei Jaume II mirarà d'arreglar un poc la gent entorn d'uns pobles que mimarà i omplirà de franquícies. Ja han passat cinquanta-dos anys des que el papa Innocent IV creàs les parròquies a una ruralia que ara el Rei converteix en viles. Veim que vora aquestes parròquies neixen uns hospitals i unes escoles parroquials. Escoles per a la instrucció de futures generacions i Hospitals com a exigència de l'amor cristià enfront de la misèria. Així Ramon Llull, en el Blanquerna, en parlar-nos de l'Hospital que funden Evast i Aloma, ens dirà: «*e tot ço que Evast e Aloma faïen, era regla, exempli, e preïcació, e remordiment de consciència als hòmens*».

Els nostres antics hospitals eren més uns llocs per a guardar els malalts que no per a curar-los, per a mirar de dur les persones al bon camí que per a fer qualsevol altra cosa. Així trobam que a Ciutat hi havia el de Sant Andreu, Sant Antoni de Viana, Santa Magdalena, el dels Rossos, el de Santa Catalina, Sant Antoni de Pàdua, el dels orfes, el de les minyones, el de Sant Llàtzer, el de Sant Nicolau, el dels Hospitalers, el de Gràcia, el del Sant Esperit de Roma, el de Sant Pere i Sant Bernat. Mentre que en els pobles, per ara n'hi ha de documentats a Inca, Muro, Pollença, Alcúdia, Sineu, Sóller, Sant Telm, Petra, Manacor, Porreres, Lluçmajor, Campos i Felanitx.

Aquesta tasca assistencial anava també entrunyellada amb la tasca de l'ensenyament. Ensenyar gramàtica, que és «*dretament parlar e escriure*», segons ens dirà Ramon Llull, era la tasca que s'imposaren ja de bon començament, tant el dominicà P. Fabra, qui establí una escola en el mateix palau de l'Almudaina, com el Canonge Lectoral en l'Escola Capitular, com els nombrosos clergues

que, seguint les normes del Concili Laterà IV (1215), miren que a la ruralia hi hagi també escoles per als joves mallorquins. Parroquials eren les escoles que sabem que funcionaven a Inca, Alcúdia, Pollença, Sineu i Manacor abans que s'assentassen les més professionals que posteriorment s'establiren al Puig de Randa, Cura, Santa Magdalena d'Inca i Montision de Porreres.

Tasques d'una Església que vol enaltir la imatge i semblança de Déu que hi ha en cada una de les persones que viuen i solquen aquesta benaurada terra del regne dins la mar blava. I aquesta sembla donarà son fruit; i d'aquí sortirà un esplet d'evangelitzadors que havent conegut i començat estimar Jesús en aquesta illa aniran predicant la seva Bona Notícia arreu del món:

Ramon Llull:

Era el món tot sense noses

per al seu zel ardorós:

les espines eren roses,

i els romaiguers llits d'amors:

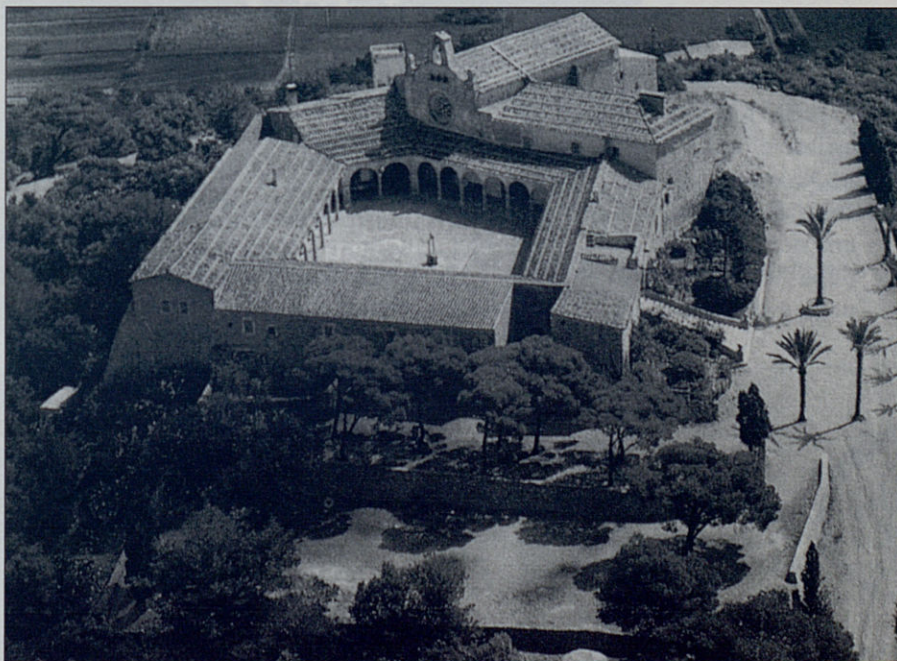
Cap frontera no el detura

ni cap mar ni tempestat.

Això ens ha deixat escrit un poeta per explicar-nos l'obra colossal d'un home que en ple segle XIII va córrer el món per predicar-hi Jesús, per retornar a la unitat catòlica els qui se n'havien allunyat, per donar idees als dirigents del món i de l'Església perquè establissin i consolidassin el Regne de son Estimat.

Àfrica i els musulmans seran l'objectiu dels nostres missioners medievals, i l'Escola que Llull fundà a Miramar serà la font on podran abeurar-se els cors desitjosos de fer conèixer Jesús en terres llunyanes.

Conegut el nou món, nombrosos mallorquins freturaran de passar a les terres americanes per dur-hi la salvació de Jesús. Son esperit pràctic fruitarà en els Col·legis Apostòlics que fundarà el P. Antoni Llinàs, tant a Europa com a Amèrica. Col·legis que tendran la responsabilitat damunt les diferents zones que

Ensenyar gramàtica «és dretament parlar e escriure», com dirà Ramon Llull. Escoles parroquials funcionaren a Inca, Alcúdia, Pollença, Sineu, Manacor... abans que s'assentassen les més professionals de Randa, Cura, Santa Magdalena d'Inca, Montision de Porreres... (A la fotografia, una vista del santuari de Montision.)

s'aniran establint, i a l'Alta Califòrnia hi brillarà la senzillesa mallorquina feta santedat i bonhomia en el Beat Juníper Serra, fundador de missions, sí, però també pare bo d'unes persones que a casa seva trobaran ajuda en l'infortuni, salvació en la persecussió i coneixements per afrontar la nova situació que arriba amb la cultura occidental que duen els nouvinguts a aquelles terres.

L'afany missioner dels nostres avantpassats sempre havia trobat el cau en els diferents Ordes i Congregacions religioses. Per això els papes de l'època moderna han encoratjat els preveres i fidels a donar uns anys de la seva vida a aquesta tasca de fer conèixer Jesús a tot arreu. I si en els anys cinquanta del nostre segle va néixer l'Obra de Cooperació Sacerdotal, veim com en els nostres dies els fidels poden fer aquesta noble tasca en els països que en deim del tercer món.

Nova evangelització

Però, podem parlar d'evangelització entre nosaltres que vivim en una societat cada dia més secularitzada?

Jesucrist no deixa d'enviar-nos al món per a proclamar-hi la Bona Notícia de l'Amor del Pare, que en aquests dies de Nadal tan bellament recordem. A posta, en aquest acabatall de segon mil·leni som encoratjats una vegada i una altra a dur endavant una obra d'evangelització en el nostre món. Món que segons els sondeigs de les estadístiques ens parla d'una part significativa que practica la religió; d'una altra part que va de

Hospital de Sant Pere i Sant Bernat, que acollia els eclesiàstics sense recursos. Façana barroca, al carrer de Sant Bernat, a Palma, devora la catedral. (Foto J.M.B.)

la indiferència més o manco profunda a l'agnotisme i a l'ateïsmes, i, entremig, hi ha els qui s'autoclassifiquen com a creients però no practicants habituals.

És en aquest món que cal fer-hi arribar el nom, la doctrina, la vida, les promeses, el regne, el misteri de Jesús de Nazaret, fill de Déu, com ja ens deia el papa Pau VI. I que el papa actual gaudeix d'anomenar nova evangelització, «nova» perquè

no està lligada de forma immutable a una determinada civilització, ja que l'Evangeli de Jesucrist pot resplendir en totes les cultures. El nucli d'aquesta evangelització és: Déu t'estima. Crist ha vingut per a tu.

Com ha canviat, germans, la nostra Mallorca en aquests darrers anys! I cal dir que encara albirem canvis més profunds en l'home mallorquí. En l'home que va deixant l'interior de l'illa per guanyar-se les

FR
FAJAS REINA

José Tous Ferrer, 1 - Tel. (971) 71 60 33
07002 Palma de Mallorca

**EDICIONS
DOCUMENTA BALEAR**

Pas d'en Quint 5, entresol 3
07001 Palma
Tel. (971) 71 81 23

sopes en el litoral, en els serveis que neixen del monoconreu que feim de la nostra terra dedicant-la al turisme. Un home treballador, feiner i tenaç que ara veu que guanya més restant assegut i esperant la temporada turística que no esforçant-se per realitzar-se com a persona en les feines tradicionals de la nostra terra. Un home que veu que els valors pels quals s'havia esforçat i lluitat són ridiculitzats per una societat opulenta i rica que adora l'eficàcia immediata, es prostitueix davant els diners i va boja per aconseguir plaers.

Aquesta, germans, és una part de la nostra societat que crida ben fort en aquests moments, i és en aquesta societat on hi volem viure els ideals de Jesús, on el volem fer present amb la nostra vida i la nostra paraula.

Fidelitat al Mestre

Però fer-hi present Jesús ens demana, germans, fidelitat al que ell va fer i ens va ensenyar, però també fidelitat al nostre poble. Som hereus

de la memòria històrica del poble mallorquí, que generació rere generació ha anat acumulant i classificant fets, situacions, circumstàncies, maneres d'obrar, d'inhibir-se, que malgrat que moltes vegades no ens donin la clau certa d'una interpretació, ens assabenten del que cal defugir o enfortir en tals circumstàncies.

Els nostres majors van viure la seva vida, però també procuraren mostrar-nos el camí de la seva felicitat, i gaudiren d'omplir llurs hores de la presència de Déu en cada un dels esdeveniments que produïen. És curiós que enguany en què es complien els 600 anys de quan el nostre rei Joan I i el bisbe de Mallorca Lluís de Prades el 1394 declararen colenda la diada del 8 de desembre amb el nom de *Festa de la Immaculada Concepció*, una diada que ja al segle XIII era coneguda a Mallorca amb el nom de *Santificació de la Benaventurada Verge Maria*, s'hagi fet l'embull corresponent entre una gent que ignora la nostra història i

potser creu que les persones hem d'estar subordinades a certs determinismes forans a la nostra naturalesa.

Bé, germans, en aquest acabatall del segon mil·lenni esforcem-nos per seguir les passes d'aquelles persones bones que abans de nosaltres solcaren la nostra illa i que encara recordam amb goig i alegria, perquè com ens diria el papa Pau VI (dia 29 de setembre de 1963), no va brillar en les seves vides altra llum que Crist, que és la llum del món; no els interessà cap altra veritat fora de les paraules del Senyor, el nostre únic Mestre. No els guià cap altra aspiració que no fos el desig de ser-hi absolutament fidels. No els va sostenir cap altra esperança sinó aquella que conforta la nostra miserable debilitat, la que ens ve de la seva paraula: *Jo estic amb vosaltres tots els dies, fins a la fi del món.* (Mt.28,20).

Així sia. □

(Sermó de Mn. Pere Fiol i Tornila, rector de Muro, que va fer dia 31-12-1994 a la Seu de Palma).

Pianos Can Garcias

Pere Josep Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

VENDA DE PIANOS VERTICALS I DE COA

Primeres marques europees

BLÜTHNER • BÖSENDORFER • C. BECHSTEIN • FEURICH
FÖRSTER • GROTRIAN-STEINWEG • HOFFMANN • IBACH • PETROF
PFEIFFER • RAMEAU • RÖNISCH • RÖSLER • SAUTER • SEILER • SCHOLZE
STEINGRAEBER & SÖHNE • WAGNER • WEINBACH • ZIMMERMANN

Especialistes en pianos per a professionals i pianos d'estudi
El millor servei post-venda
Més de 70 anys d'experiència

AFINACIONS • REPARACIONS • RESTAURACIONS
LLOGUER DE PIANOS NOUS O RESTAURATS
INSTRUMENTS HISTÒRICS
(CLAVICÈMBALS • FORTEPIANOS • ORGUES LITÚRGICS)
PIANOS ELÈCTRICS • ACCESSORIS • TRANSPORTS

Podeu adquirir EL MIRALL a les següents llibreries:

Barcelona	Ona	Palma	Born de Llibres
Barcelona	Signe	Palma	Embat
Ciutadella	Llibreria Pau	Palma	Jaume de Montsó
Eivissa	Vara de Rei	Palma	Llibres Mallorca
Inca	Casa Pedrós	Palma	Quart Creixent
Palma	Alcaide	Palma	Selecta
Palma	Aloma	Palmanyola	Papereria Clips
Palma	Balmes	València	Tres i Quatre

I als principals quioscs de Palma.

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./a.....
Adreça.....
C/.....Núm.....Pis.....
Codi Postal.....Població.....
Telèfon.....
Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 3.000 ptes. de quota anual.
Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària / d'estalvi que indic a continuació a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:
Banc/Caixa.....
Agència/Oficina.....
Cte./Lta. núm.....

Signatura

A propòsit de Thomas Bernhard, «Formigó» (1982)

MATEU CABOT I RAMIS

L'austríac Thomas Bernhard (1931-1989) no es troba dins el grup dels autors amb una prosa que podríem anomenar «fàcil». La majoria dels seus textos són monòlegs que segueixen el fil dels pensaments, emocions, manies del protagonista. Així l'escriptura és lineal, molt parca en talls o divisions: fins i tot desapareixen els punts i a part. Les referències al món del subjecte del monòleg són sempre austeres i, pareixen, de poca importància. Els temes fan voltes entorn del que és *el tema*: l'angoixa del subjecte en la seva relació amb l'exterior. Quan es llegeix Bernhard, el lector es troba davant l'alternativa d'endinsar-se profundament, l'única forma d'endinsar-se,

en el problema que planteja el subjecte o deixar de llegir. Però davant Bernhard ningú no es pot quedar fred. I això ja no és poc, avui.

Molts el deixaran de llegir perquè el troben insuportable, d'una mena d'insuportabilitat que té a veure amb l'avorriment. A *Formigó* hi podem trobar la xarxa sencera de les idees que ens transmet Bernhard. Quasi totes tenen a veure amb la parella solitud/avorriment. És per això que aquí, per parlar de la solitud, es parla de Thomas Bernhard.

Ens convida a distingir: l'avorriment no és fredor. La fredor és una forma de vida que passa per damunt de totes les coses sense fregar-les, sense mirar-les a la cara i, per tant,

sense veure on es recolzen i on no es recolzen. Bernhard pertany a la raça d'escriptors que -de variades formes i molt diferents entre ells- pretenen moure'n l'ànim. Cadascun exigeix fins i tot un tipus de lectura, un ritme, un *tempo* diferent. Pessoa, almenys el de *El llibre del desassossec*, no ens deixa freds. Si a algú no li mou ni una cèl·lula del seu cos, serà millor que deixi de llegir: de llegir en absolut, no tan sols Pessoa. Però és un llibre que s'ha de llegir a glopets. Bocí a bocí. L'espai en blanc que hi ha entre cada paràgraf és el temps necessari per assimilar el cop, per pensar-s'ho, no per tornar a l'estabilitat, sinó per beure del desassossec. Bernhard té un altre temps de lectura. No hi ha pauses. No hi ha bocins. Els seus escrits desconeixen el que és un punt i a part. Són del principi a la fi un monòleg. Però un fals monòleg puix que no hi ha ningú que articula un discurs en veu alta com si davant seu tengués algú altre, un *alter ego*. A Bernhard qui s'expressa és la vida solitària de l'ànima. És un discurs de l'absoluta solitud, de la solitud que no és en cap forma purament circumstancial, o passatgera, o lligada a un estat emocional que es pugui qualificar de pessimista, o de qualsevol altre clixé per a ús i abús del públic en general.

La solitud que parla a Bernhard és desarrelada, a la vegada desitjada però no volguda, sobre la qual hom no pot decidir perquè pertany a la seva determinació com a persona, i no a la seva voluntat. Diu Bernhard que és, la major part del temps, «un

Als baixos d'aquest edifici hi havia el «Cine Born» i la cafeteria «Miami», a la terrassa de la qual el personatge de Thomas Bernhard assaboria diàriament, a l'ombra dels plataners i en un hivern càlid, el cafè que esmenta en el seu llibre. (Foto Pere Carmona.)

pantà negre devastador, oiós i pestilent», però «em sento feliç d'estar sol, observo els altres que no tenen aquesta solitud, que no se la poden permetre, que la desitgen tota la vida i no poden tenir-la». És la solitud del qui ha tallat els lligams amb allò que hauria de mantenir fermes lligams. Tots els lligams. L'únic que val la pena és mort o està en el tràngol de morir. Així dirà que «els únics amics que tinc són els morts, que m'han deixat la seva literatura, no en tinc d'altres». No estam sols, *som sols*. Aquesta és la condició en què naixem i és la condició en què morirem. Així, tota pregunta per la voluntat envers la solitud és supèrflua. Mentrestant ens queda la possibilitat de la felicitat, una de molt estranya. A un altre llibre, *Mestres antics*, Bernhard ens en dóna una versió: «L'home que pensa és per naturalesa un home infeliç, va dir ahir. Però fins i tot l'home infeliç pot ser feliç, va dir, sempre de nou en el sentit més autèntic de la paraula i del concepte, *per passar el temps*». 'Passar el temps', quina expressió tan difícil de comprendre!

Algú haurà entès que l'avorriment és ja un moviment de l'ànim. I ha entès bé. L'avorriment no és en absolut aquell estat denigrat, el més denigrat avui, en què pareix ofegar-se la majoria dels anomenats 'nostres semblants'. A un món on la diversió és el suprem valor vital, que s'ha de perseguir incansablement fins a caure exhaust [fins i tot pels nins el que és *diver* és allò més atractiu, més llamener], l'avorriment no pot ésser sols aquell estat negatiu i denigrat que diuen els amos de la diversió. L'avorriment és un estat del qual s'ha de gaudir, puix que ens posa en contacte directe amb la nostra radical solitud, amb la veritat de la nostra condició. Tal volta el rebutjam perquè ens afermam de forma infantil a allò que, encara que sabem que és un engany, ens resulta menys dolorós. «Si coneixem realment el món, es tracta només d'un món ple d'errades. Però així i tot ens en separem de mala gana, perquè, malgrat tot, hem seguit

L'altre costat del passeig del Born avui en dia i tal com devia veure'l "Rudolf" des de la cafeteria, a primera hora d'un capvespre de desembre. Els propietaris de la botiga «Gerardo Cañellas» s'establiren a Palma en la dècada dels 50 procedents d'Alemanya. Tengueren alguna relació amb la família del mateix nom que se cita en el llibre? (Foto P. Carmona.)

essent bastant ingenus i infantils».

Però sempre queda la possibilitat de la fuga davant alternatives tan radicals. Rudolf, el personatge de *Formigó*, un altre nom per Bernhard, fuig, almenys ho intenta, de la seva germana, que representa, i és, allò que l'ofega: l'atac a tot el que és intel·lectual, l'hipocresia de la relació social, la fotesa del país. És a dir, és el que hi ha. El seu punt de fuga és Palma, la *nostra* ciutat. De la il·lusió que és la fuga, en dóna justa mesura que, dels seus avantatges sobre altres llocs del món, en queda al final el clima: dels deu graus sota zero de l'hivern austríac, als «deu, dotze i fins i tot vint, de l'hivern a Palma». «Al novembre, quan la boira ens oprimeix i reprimeix de la forma més cruel, he passejat per Palma en mànegues de camisa i he pres diàriament el meu cafè al famós Born, a l'ombra dels plataners». Sols una opció física: la boira que ofega per un costat, la claror per l'altre. La fuga és una fuga cap a la claror, cap a la lluminositat-claredat, lluny de la fuga cap el gris de tots els colors a l'hivern del propi país -i del propi jo?-.

Però a Palma hi viurà també la

història més cruel, recordatori que la fuga és sols això, una fuga, i no una solució del problema -trobar la claredat-, solució per altra banda impossible. La història és en la persona d'una altra austríaca que, com milions d'alemanys, suecs, etc., són vomitats a hotels horrorosos de mobles de plàstic vell i brut.

Per viure aquesta darrera història la companyia de Rudolf serà «la filla menor dels Canyelles», que «tenen un palau de tres pisos al Born, just davant del cafè». Bernhard desgrana una història que es desenvolupa en un decorat anomenat Palma, com ho podria fer en molts d'altres, però això ens dóna una visió, per a nosaltres que vivim a Palma, absolutament lligada als sentiments, a les emocions i pensaments del personatge. Ja que, parlant de solitud, podem recordar: la terrassa del Miami, al Born, amb les velles butaques de vímet, ja no existeix; l'Hotel Mediterrani, ja no existeix; el vell Melià, ja no existeix. La Palma de Bernhard és morta. Bernhard és mort. La darrera paraula del llibre és *angoixa*. □

Mateu Cabot és professor de Filosofia.

Nit de la cultura

Lliurament dels Premis "Guillem Cifre de Colonya", "Jaume I" i 31 de Desembre

MIQUEL JULIÀ PROHENS (FOTOGRAFIES DE SERGI PADURA)

El restaurant-espectacle «Es Fogueró», dia 16 de desembre va ser el marc, un marc per cert ben adient i adequat, per a la celebració de la **Nit de la Cultura**, amb el lliurament dels **Premis 31 de Desembre** de 1994 com a acte central, al qual s'hi sumaren el **XIV Premi Guillem Cifre de Colonya**, com ja havia succeït en l'edició anterior i, per primera vegada, el **XIII Premi Sanchis Guarner**, atorgat per la Fundació Jaume I. Així mateix varen ser significativament destacats els 10 anys de la creació de l'Associació Voltor que, sota la iniciativa de l'OCB i amb l'aportació d'esforços personals i col·lectius del poble de Mallorca, va fer possible establir la xarxa d'enllaços per a rebre TV3 —al cap d'un any del seu naixement a Barcelona— i després Canal 33 i Canal 9 i les ràdios institucionals catalanes. Actualment les instal·lacions d'Alfàbia d'aquesta Associació disposen d'una considerable capacitat de maniobra tècnica i estan en condicions de reemetre des de Mallorca a la península i de donar suport a les televisions locals.

En aquest ambient tan a propòsit, el batle de l'Alguer, Carles Sechi, va ser objecte d'una calurosa acollida com a colofó de la Jornada Algueresa que l'Obra Cultural Balear havia propiciat per refermar els lligams que agermanen l'Alguer i Palma i per apropar els contactes culturals i institucionals de totes dues comunitats.

Com en les edicions anteriors, l'acte, conduït amb gran encert per

Martí Torrandell, president de la Fundació Guillem Cifre de Colonya: *«El nostre premi ha contribuït en gran manera a fomentar la literatura juvenil a les nostres Illes. L'afany que ara ens mou continua essent el mateix i amb tanta o més il·lusió que abans.»*

na Neus Picó, presentadora de TVE-Balears, i en Miquel Piris, un artanenc presentador de TV3, va tenir l'assistència entusiasta d'unes 700 persones, manifestada aquesta vegada amb més *contundència* perquè va comptar amb un nombrós grup de joves notòriament vitals.

D'entre els representants d'institucions polítiques i d'entitats culturals esmentem Josep Moll, diputat del PSOE al Parlament de les Illes Balears, i Pere Sampol, portaveu del PSM al mateix Parlament; Bernat Sureda, vice-rector de la UIB; Antoni Sansó, delegat de cultura del Con-

sell Insular de Mallorca; Joan Guittart, Conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya; Jesús Huguet, Director General de Política Lingüística de la Generalitat Valenciana; Martí Torrandell, president de la Fundació Guillem Cifre de Colonya; Jaume Vallcorba i Jordi Carbonell, secretari i membre del jurat del Premi Manuel Sanchis Guarner de la Fundació Jaume I; Joan Granados, Director General de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió; Josep Burguera, vice-president de la CAEB; Ferran Porto, president de la Federació Hotelera de Mallorca; Francesc Avellà, president del GOB; el popular personatge de TV3, Miquel Calzada «Mikimoto»...

Acció per construir un país.

Com a capçalera d'aquesta Nit de la Cultura, l'OCB va fer conèixer, per mitjà del parlament del seu president, el manifest **«Acció per construir un país»**, una campanya cívica dins l'any 1995 per Mallorca, per l'escola i per la llengua, pel reconeixement ple de la insularitat i per l'autogovern. L'OCB vol empènyer una acció per donar resposta a la inajornable necessitat, que avui voleteja per les consciències de molts de mallorquins, d'acudir amb convicció a la propera renovació de les institucions polítiques, les màximes responsables de pilotar el nostre fet nacional. Per això el president convidà tothom a adherir-se al manifest, a col·laborar-hi i a assolir els objectius que s'hi proposen.

Premi Guillem Cifre de Colonya

La secretària i membre del jurat, Victòria Fernández, va llegir l'acta de concessió del premi que, dotat amb 750.000 pessetes, atorga la «Fundació Guillem Cifre de Colonya» per a una novel·la inèdita en llengua catalana destinada a infants i adolescents, de 8 a 12 anys. El guanyador va ser **Francesc Delgado Mercader** amb l'obra que duu per títol **L'empaita grills i la noia de la lluna**. En el seu parlament, el president de la Fundació, Martí Torrandell, va fer història dels premis i de la institució i va remacar la voluntat de continuar essent fidels al criteri de premiar obres dignes del nostre àmbit cultural. Va manifestar la satisfacció que li produïa repetir la presència de la Fundació en aquest acte solidari de la Nit de la Cultura, tot i que lliurar els premis a Pollença havia constituït sempre un acte molt propi i íntim de l'entitat.

Josep Francesc Delgado, guanyador del Premi Cifre de Colonya de narrativa infantil i juvenil: «Com passa amb la granota que es converteix en un príncep, un bellmarí es converteix en una noia de la lluna que s'enamora del pescador.»

Premi Sanchis Guarner

Enguany la «Fundació Jaume I» va venir a Mallorca per atorgar el XIII «Premi Sanchis Guarner» en el marc de la Nit de la Cultura. Dotat amb 500.000 pessetes i destinat a un llibre escrit en català, publicat dins els dos darrers anys i que contribueixi notablement al coneixement de la

llengua catalana en l'aspecte de la seva unitat, va ser concedit al prolífic historiador i escriptor mallorquí **Josep Massot i Muntaner**, per l'obra **Llengua, cultura i societat a la Mallorca contemporània**. Va llegir l'acta el secretari del jurat, Jaume Vallcorba, qui lliurà també el guardó a Josep Massot.

La Fundació Jaume I va atorgar el Premi Sanchis Guarner amb què l'entitat distingeix una obra que contribueixi al coneixement de la unitat de la llengua catalana, a Josep Massot i Muntaner, pel llibre «Llengua, literatura i societat a la Mallorca contemporània». El secretari del jurat, Jaume Vallcorba, en fa el lliurament.

Premis 31 de Desembre

El «Premi Gabriel Alomar» el va rebre la revista **EL TEMPS**, que ha complert els primers 10 anys d'edició, per haver incorporat regularment i normalment les Illes Balears en els continguts informatius del conjunt dels Països Catalans. El promotor i editor de la revista, Eliseu Climent, en recollir el premi de mans del president de l'OCB, Antoni Mir, va explicar, amb la amenitat que li és habitual, anècdotes i situacions que havien desembocat finalment en la sortida del primer número i l'aparició regular dels successius, fins a assolir la qualitat i el tiratge actuals.

El «Francesc de Borja Moll», que es destina a una entitat destacada en la normalització de la llengua, la cultura o la identitat nacional, es concedí al **Museu Balear de Ciències Naturals de Sóller** i s'entregà al president de l'entitat, Carles Constantino. Va fer el lliurament Mercè Puig, membre del jurat dels premis.

Per la seva contribució a la poesia catalana, com a continuador de l'escola mallorquina que caracteritzà tan fecundament la producció illenca, el «Josep Maria Llompart» va ser concedit a **Miquel Gayà**, premi que recollí personalment el guardonat malgrat els seus 77 anys. Li'n feu entrega Damià Pons, membre del jurat.

L'«Emili Darder», personatge que enguany serà nomenat Fill Il·lustre de Palma, recaigué en el **Moviment de Renovació Pedagògica de Menorca**, que enguany apleix els 10 anys de la seva constitució, per la constància, entusiasme i rigor manifestats en tots aquests anys de treball a favor de l'escola pública en català a Menorca. Un 75% de les escoles de l'illa tenen el català com a llengua vehicular. Joan Melià, directiu de l'OCB, va lliurar el guardó a Magdalena Coll, cap del Consell del Moviment de Renovació, que el va recollir acompanyada de tots els membres del Consell.

Mercè Puig, membre del jurat dels Premis 31 de Desembre, va lliurar a Carles Constantino, director del Museu Balear de Ciències Naturals de Sòller, el guardó del «Francesc de Borja Moll», «un guardó que, va dir Fc. Constantino, ens animarà a seguir lluitant per normalitzar la nostra llengua en el camp de la ciència.»

Magdalena Moll, cap del consell del Moviment de Renovació Pedagògica de Mallorca, i els membres del consell, després de rebre el premi «Emili Darder». «Si bé és cert que encara ens queda un llarg camí per recórrer, també és veritat que avui a Menorca el nombre d'alumnes que fa el seu ensenyament en català predomina amb claretat sobre el que el fan en llengua forana», va dir Magdalena Moll.

Al poeta Miquel Gayà, continuador d'aquella fecunda escola mallorquina de la Renaixença, li va ser concedit el «Josep M. Llompart».

El premi «Bartomeu Rosselló-Pòrcel» el va lliurar Josefina Salord, membre del jurat, a Antoni Marimon, que en recollir-lo va dir: «Aquests darrers anys ha sorgit una generació de joves historiadors a la UIB que, sobretot de la mà dels professors Sebastià Serra i Miquel Duran, ens hem interessat per la història contemporània de Mallorca. I a més ho hem fet en català, trencant una tradició en el camp de la historiografia que era de caràcter castellànic.»

Neus Garcia Yniesta rep el «Bartomeu Oliver», atorgat a ella i al seu marit Guillem Oliver Sunyer, arquitectes, estudiosos de les formes tradicionals, que en la seva trajectòria professional han realitzat una important tasca de rehabilitació del patrimoni històric. El va rebre de Pere Albertí, directiu de l'OCB.

Bartomeu Colom, directiu de l'OCB, fa lliurament del premi «Miquel dels Sants Oliver» a l'autor del llibre «El moviment catòlic a Mallorca. 1912-20», Pere Fullana, qui va manifestar el seu agraïment a tots aquells que en el darrer decenni havien fet possible la realització d'obres com la premiada, en primer lloc la Universitat de les Illes Balears, també per tot allò que aquesta institució ha suposat per a la incorporació de les noves generacions al projecte comú de nivell cultural, «i sobretot a les persones que avui continuen creient que la reflexió històrica des d'un projecte nacional és important per al nostre país.»

Els presentadors, Neus Picó, de TVE-Balears, i Miquel Piris, de TV3, reben l'inestimable «reforç» de Miquel Calzada Mikimoto.

La trajectòria professional dels arquitectes **Neus Garcia Yniesta** i **Guillem Oliver Sunyer** a favor de la recuperació de les fórmules populars i de la rehabilitació del patrimoni històric de les Illes Balears, va merèixer el guardó del «Bartomeu Oliver». El reberen de Pere Albertí, de la Junta Directiva de l'OCB.

El premi «Miquel dels Sants Oliver» per a guardonar un treball d'investigació del passat o del present de les Illes Balears, va esser per a **Pere Fullana Puigserver**, pel seu llibre «El moviment catòlic a Mallorca. 1912-20.»

El «Bartomeu Rosselló-Pòrcel», que premia una persona menor de 30 anys que hagi excel·lit en el camp de l'animació, la investigació o la creació artística, va ser per a **Antoni Marimon i Riutort**, per la tasca d'investigació històrica sobre les Balears realitzada amb escrupolosa professionalitat i aplicació.

Actes de reconeixement.

Els 10 anys d'existència de l'Associació **VOLTOR** varen ser recordats per Ferran Gomila, president, qui va remarcar els trets més

singulars del camí que l'entitat ha recorregut de 1984 ençà, una història verament important per a la recuperació cultural del país. Les connexions televisives han arraconat molts complexos originats en la manca d'informació. Mirar i escoltar les emissions de TV3, Canal-33, Canal-9 de televisió, i Catalunya Ràdio, Catalunya

Música, la RACC, etc. de ràdio, cada vegada en millors condicions tècniques, ha estat un saludable exercici de vitalitat personal i col·lectiva.

Aquest reconeixement de la importància dels mitjans de comunicació en català es va fer extensiu als 15 anys informatius de **TVE a les Balears**, que són també 15 anys de presència de la nostra llengua en les programacions elaborades a Mallorca per a la televisió pública estatal.

Rafel Ferragut, propietari de l'extraordinària empresa privada que és l'**Auditori** de Palma, dedicat a la cultura de les arts escèniques, marc de convencions i congressos, sala de concerts de condicions acústiques excepcionals, construït per l'arquitecte **Marc Ferragut** a expenses pròpies, pare de Rafel, va rebre el reconeixement que la Junta Directiva de l'OCB va voler singularitzar en la seva persona amb motiu del 25è aniversari de la construcció del palau. La continuada tasca cultural que ha significat l'**Auditori** per a Mallorca i la dedicació que Rafel Ferragut li ha consagrat, reclamaven la merescuda distinció que l'OCB li ha atorgat.

Més de 700 persones omplenaren l'àmplia sala d'*Es Fogueró* en la Nit de la Cultura organitzada per l'Obra Cultural Balear. La Fundació Guillem Cifre de Colònia, la Fundació Jaume I i la pròpia OCB hi lliuraren els seus premis anuals.

Intervencions musicals

La guitarra de **Damià Timoner** esventà càlidament les notes amb què el músic va executar unes obres del seu primer disc «Un quart de segle», editat recentment. I la **Coral Universitat de les Illes Balears** va cantar amb l'habitual harmonia interpretativa «Estrella de s'auba», lletra de Marià Aguiló i música del gran compositor de Muro i organista que va ser de la Seu, Miquel Tortell. Dedicat personalment a Carles Sechi, *síndic* de l'Alguer, i en recordança del que també es canta tradicionalment a la seva ciutat, la Coral entonà, en l'excel·lent veu d'Esther Barceló, el cant de «La Sibil·la», la melodia perenne i vital del nostre poble.

«La Balanguera», l'himne que «ens destria l'alba que vindrà», cantat d'empeus per tots els assistents, clogué l'acte de la Nit de la Cultura 1994.

Reproduïm sencers els dos següents parlaments:

Ferran Gomila, president de Voltor

Aquesta Nit de la Cultura és també una nit representativa de l'esforç de Voltor durant els 10 darrers anys. Si us n'heu adonat quan hem començat el programa d'avui, la salutació en directe de Miquel Piris des de TV3 de Catalunya no hauria estat possible fa 10 anys. És a dir, aquesta transmissió que avui hem rebut per mitjà d'unes ones que ens vénen de Catalunya i del País Valencià, hauria estat impossible llavors.

L'esforç de control, de difusió, d'expansió de les ones que ens duen els programes en català, ha estat possible mercès a la iniciativa que va tenir la Junta de l'OCB, quan era presidida per Ignasi Ribas. Voltor neix d'una acta que varen configurar vint persones representatives de la nostra societat que varen constituir l'associació ara fa 10 anys. Neix enmig d'una certa incomprensió política, de dificultats bastant importants en els àmbits legals, hi havia un marasme jurídic importantíssim que

Ferran Gomila, president de «Voltor»: «Al cap de 10 anys, Voltor compta amb un centre de comunicacions que trobam que és modèlic dins el seu gènere. A més de TV3, dóna aixopluc a Canal-33, RACC-105, Catalunya Música, Catalunya Ràdio i Canal-9.» «Voltor és actualment un instrument d'unificació de les emissions en català que dóna un suport importantíssim a la normalització de la nostra llengua i cultura.»

Joan Granados, director general de Corporació Catalana de Ràdio i Televisió de Catalunya: «Crec que l'OCB quan va prendre la decisió de muntar el repetidor d'Alfàbia, de crear Voltor, es va inventar una mica allò de la tv sense fronteres de què ara es parla tant.»

ancara avui es manté, i neix també amb les dificultats tècniques de tots conegudes.

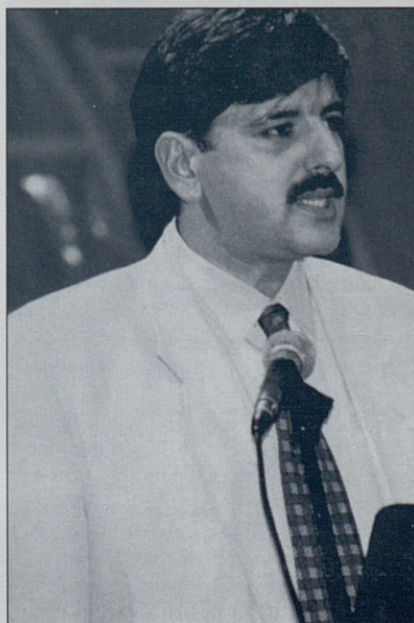
Al cap de 10 anys Voltor compta amb un centre de comunicacions que trobam que és modèlic dins el seu gènere, dóna aixopluc, a més de TV3, a Canal-33, RACC-105, Catalunya Música, Catalunya Ràdio i Canal-9. Voltor vol ser l'embrió de les transmissions de les televisions locals i, si resulta possible, l'embrió d'una televisió autònoma en català, que és una de les reivindicacions que venim demanant al govern de les Illes i que ara per ara no compta amb el suport de la força política majoritària (esperem que qualche dia això millori); i al mateix temps Voltor és actualment un instrument d'unificació de les emissions en català que, creim, dóna un suport importantíssim a la cultura catalana, a la unificació de la llengua i a la unificació de tota la nostra vocació de normalització lingüística.

D'aquella incomprensió que hi hagué als nivells polítics passarem ràpidament a un suport unitari del Parlament de les Illes Balears, del qual era president Jeroni Albertí, que avui és aquí en aquesta sala. Jeroni Albertí hi va fer una feina molt important. Les Illes Balears, a través de la cambra legislativa, ens dóna un suport constant i permanent mitjançant una dotació econòmica que és molt valuosa perquè Voltor mantengui el nivell de pretigi de la seva reconeguda altura d'emissió.

Per altra part, és evident que hi ha hagut col·laboracions a escala política i tècnica importantíssimes de les televisions de Catalunya i de la Generalitat Valenciana, de les quals aquí avui hi ha representants a qui agraïm profundament l'esforç que ens han dedicat. A nivell legal, aquell marasme no s'ha superat, tot i que hem de tenir present que Voltor ha viscut a frec a frec de l'a-legalitat sense altres dificultats que les pròpies de voler ser present en el món de la cultura i de la comunicació i de donar un exemple de com la valentia i l'extrema capaci-

Josep Burguera, vice-president de la CAEB: «Vull dir-vos que entre l'OCB i la CAEB hi ha un enteniment, hi ha moltes coses que hem fet juntes totes dues entitats, i són coses que han fet renou.» «Hem de lograr, lluitant tots plegats, deixant a part els colors de cadascú, fer un bon país.»

Antoni Mir, president de l'OCB: «La idea bàsica de la campanya Per construir un país és que després de 12 anys, un període més que suficient per valorar el procés polític que hem viscut, tots i cadascun dels ciutadans de les Illes Balears facem balanç i ens demanem si tenim l'autonomia que volem, si tenim l'autonomia que ens mereixem, si les Balears juguen el paper que els correspon en el concert dels pobles del món.»

tat de dur endavant un projecte es poden enfrontar fins i tot a dificultats legals importants. En això hem tengut ajuts que són de tots reconeguts i Voltor també ho reconeix. Cal mencionar Josep Melià, entre d'altres. Hem tengut missers i col·laboradors en el camp de la justícia que han fet un important treball per a la normalització de les emissions.

Quant a la qüestió tècnica, només cal recordar com la gent se n'anava amb els portàtils cap a la costa de tramuntana per captar directament els partits del Barça des de l'emissió de Barcelona, mentre que avui podem veure còmodament i perfectament totes quantes emissions ens interessin en llengua catalana.

Gairebé puc afirmar, amb un cert orgull —permeteu aquesta lleugeresa, aquest orgull lleuger— que com a entitat no lucrativa i no governamental al mateix temps, Voltor dona cobertura a la més àmplia banda de radiodifusió a Espanya. Això és importantíssim perquè ajuda a la unificació de la nostra cultura i la nostra llengua.

Quant a l'aspecte tècnic, vull agrair novament al nostre tècnic en cap, Miquel Nicolau, i en definitiva a tots els qui col·laboren en les àrees tècniques de les televisions de Catalunya i València la tasca que hi han fet i que hi fan per millorar el servei i la qualitat de les emissions.

Finalment diré una cosa que per a mi és importantíssima i que vull reconèixer aquí a cor obert. Hem enviat una carta a tots els senyors que varen col·laborar inicialment en el terreny moral i econòmic fent una aportació fonamental que va ser la base de l'edificació d'aquesta eina tan important que tenim a les nostres mans. Però és una carta privada i no és, per tant, suficient. Aquí ens exigim, i us demanam, el reconeixement públic per a totes les persones que varen col·laborar i que sou en definitiva, vosaltres.

Voltor també ha de concedir avui el guardó, a més de a tots aquells que han donat suport econòmic i moral a l'entitat, als qui fan

Ferran Porto, president de la Federació Hotelera de Mallorca: «Vaig poder participar amb l'OCB en algunes xerrades i reflexions damunt temes que sempre han interessat a la gent de les empreses i vaig veure amb satisfacció que també interessaven al món de la cultura.»

encara possible des de totes les àrees institucionals, polítiques, locals, representatives, i també més enllà de la nostra Comunitat, que Voltor sigui l'exemple que nosaltres entenem que és de comunicació mútua.

Francesc Avellà, president del GOB: «Un país sense una llengua no és un país, i un país amb el seu patrimoni malmès tampoc no és el país que volem.»

Carles Sechi, síndic de l'Alguer: «Gràcies per l'oportunitat que m'haveu donada de d'estar aquí i d'establir contactes a nivell institucional a través del fet de tenir una llengua germana que mos és comuna.»

Antoni Mir, president de l'Obra Cultural Balear

Abans de res, vull agrair a la Fundació Guillem Cifre de Colonya i a la Fundació Jaume I que hagin volgut esser avui aquí, en aquesta Nit de la Cultura. Perquè amb la seva presència es fa ben evident que el que volem tots plegats és sumar voluntats a tot allò que signifiquin passes endavant per a la nostra llengua, la cultura, la nostra identitat com a poble i a favor de l'autogovern. A ells, per tant, moltes gràcies.

La idea bàsica de la campanya «Per construir un país» que avui presentam és que fa dotze anys que tenim Estatut d'Autonomia i que ha arribat l'hora, després d'aquest període més que suficient per valorar el procés polític que hem viscut, que tots i cadascun dels ciutadans de les Illes Balears facem balanç i ens

Jesús Huguet, director general de Política Lingüística de la Generalitat Valenciana: «Quan els gabinets tècnics, gens sospitosos de partidisme, fan el seguiment de l'ensenyament en català a les escoles, s'adonen que els xiquets de les que segueixen la línia en català no solament saben més català sinó que moltes vegades saben més castellà.»

Manifest

ACCIÓ PER CONSTRUIR UN PAÍS

Acció per Mallorca. Acció per l'escola i per la llengua. Acció pel reconeixement de la insularitat. Acció per l'autogovern.

Han passat dotze anys d'ençà que les Balears tenen una autonomia política atorgada (1983), i convé que facem balanç de les passes fetes. L'autonomia ha estat molt útil, tot i les seves limitacions, i ha significat un acostament entre els ciutadans i les institucions que decideixen assumptes molt importants per a tots. Però, al mateix temps, no hem desplegat prou les possibilitats d'aquest marc autonòmic ni hem aconseguit el tracte que com a poble ens mereixem. En aquest moment històric és necessari donar un fort impuls a la construcció del nostre país, amb un consens social ampli al voltant de les seves necessitats bàsiques i dels eixos que el configuren com a tal, i augmentar el pes i el reconeixement de les Balears pertot arreu, particularment allà on es prenen decisions que ens afecten decisivament, com Madrid o Brussel·les. No podem deixar perdre aquestes possibilitats que, a tombant de segle i de mil·leni, tenim al nostre abast.

En aquests anys s'ha consolidat un moviment social amb sentit de país, sòlid, creixent, però encara insuficient, que té dues grans branques: el reconeixement de la insularitat i la necessitat del reforçament de la identitat, la llengua i la cultura pròpies. Una reforça l'altra, i totes dues necessiten, per fer passes reals, la forta mobilitació ciutadana.

Per avançar en aquest sentit, necessitam:

* Donar una gran i forta empena a la consolidació de l'autogovern, completant l'Estatut amb competències, finançament i tracte a l'altura del que ens correspon com a nacionalitat històrica i com a poble amb un territori insular específic i amb personalitat pròpia; i assegurar una gestió escrupolosa i competent dels poders públics.

* Reforçar totes i cada una de les institucions pròpies, i intensificar els lligams entre totes les illes Balears.

* Que totes les forces polítiques intensifiquin el seu diàleg amb la societat civil. Que serveixin amb independència i eficàcia el nostre poble, sense dependre d'interessos externs. Que siguin capaces de fer pinya, posar-se d'acord en les qüestions bàsiques del nostre país.

Que reivindicuin l'aprofundiment de l'autogovern. Que desenvolupin totes juntes l'autonomia, així com la identitat pròpia i tots els signes que l'expressen, i el nostre orgull com a poble.

* Amb el suport de la ciutadania, reclamar i aconseguir un règim econòmic i fiscal que compensi dels desavantatges de la insularitat, tenint en compte el precedent de les Illes Canàries i l'estatus específic de les illes incloses als Estats de la Unió Europea.

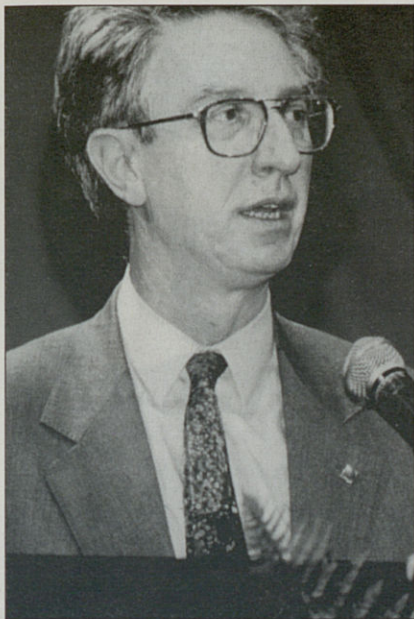
* Que tots els poders públics, les entitats de tot tipus i els ciutadans donin un decidit i fort impuls a l'ús i el prestigi de la llengua en tots els àmbits. L'estat de veritable «emergència civil» en què es troba la llengua ha de fer replantejar a tots els agents socials, i molt particularment a les institucions, les actituds i les passes fetes fins ara per tornar-li el lloc i la funció de plena normalitat que li correspon. D'altra manera, el seu constant retrocés, que podem constatar cada dia, podria ser irreversible.

* Que es garanteixi que el sistema escolar assegurui que tots els alumnes aprenguin i siguin capaços d'utilitzar amb fluïdesa la llengua catalana, pròpia de les Balears.

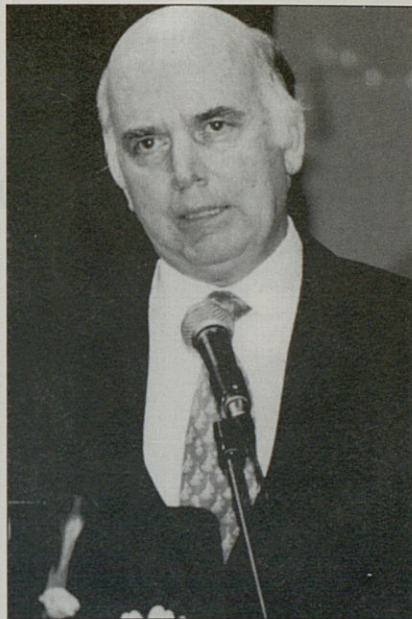
En aquesta cruïlla històrica és imprescindible una represa cívica per la construcció del país i per la llengua. Convidam tot hom a participar-hi activament perquè tots hi tenim una part de responsabilitat. Necessitam una societat civil que a més de créixer i cohesionar-se jugui un paper actiu i dinamitzador, uns ciutadans que fins i tot a títol individual facin la seva aportació, ara. I necessitam, molt especialment, que aquells que tenen responsabilitats de direcció en qualsevol àmbit de la nostra societat, sigui econòmic, social, polític o cultural donin exemple i emprenguin dins aquest 1995 accions a favor de tot el que aquí es proposa o que s'hi sumin activament.

Que ningú s'inhibesqui d'aquest compromís, ningú se'n pot rentar les mans. Cal que ho expliquem i que sumem voluntats en una tasca que no ha d'excloure ningú. Demanam a tots els ciutadans de les Illes Balears que se sumin a aquest projecte, que l'emprenguin amb convicció, força i constància. No n'hi ha prou amb les paraules, és l'hora de les accions.

Palma, desembre 1994.

Joan Guitart, conseller de Cultura de la Generalitat de Catalunya: «Cal que la comunicació entre els diversos territoris de llengua i cultura comunes es mantingui, s'incrementi i es realitzi, i convé que en siguem conscients. La llengua i la cultura es potencien sobre la base d'una actuació continuada.»

Rafel Ferragut, propietari i director de l'Auditorium: «L'Auditorium va ser construït i ha estat dirigit per gent de Mallorca per a desenvolupar la cultura de les arts escèniques. És molt difícil de concebre una cultura sense una llengua i una llengua sense el suport de la cultura.»

Josep Moll, vice-president segon de la mesa del Parlament balear: «Aquesta vetllada és una passa important per la consolidació de la idea i de l'ideal del Països Catalans.»

Eliseu Climent, promotor i editor de EL TEMPS, mostra l'escultura emblemàtica amb que l'OCB significa les Distincions i els Premis 31 de Desembre. Recollim de la seva intervenció: «El setmanari EL TEMPS va nàixer els anys 80 entre un grup de gent que abans havíem treballat per crear una òsmosi cultural en tots els països catalans. I descobrirem una cosa molt important: que una nació com la nostra que la història ens ha esquarterat, necessitava comunicació, un espai de comunicació per a conèixer-mos, per a ser una nació coherent i forta.» «Fa un mes que hem emprés una aventura que considerem importantíssima per a la nostra llengua i cultura. EL TEMPS ha entrat a les autopistes de la informació i cada dilluns serà en català i en anglès, a tot el món.» «Hem d'anar pensant a construir les nostres empreses, els nostres projectes cada vegada més sòlids, més autònoms, perquè són ells que ens portaran a Europa en la qual haurem de tenir una casa pròpia i disposar de la clau.»

demanem si tenim l'autonomia que volem, si tenim l'autonomia que ens mereixem i si les Balears juguen el paper que els correspon en el concert de pobles del món. De la mateixa manera que vosaltres, personalment i

Antoni Sansó, delegat de Cultura del Consell Insular de Mallorca: «La cultura s'ha d'entendre com a consciència i expressió col·lectiva del poble. Sense això no hi ha cap possibilitat per a un projecte de país sobirà i lliure.»

Els guardonats en la Nit de la Cultura 1994 reunits a l'escenari d'Es Fogueró.

representant tantes entitats cíviques d'aquestes Illes heu volgut esser aquí aquest vespre, la proposta que ofereix el Manifest és que tots plegats hem de sumar, hem de fer passes a favor de la nostra llengua, la nostra identitat i l'autogovern.

Per a això diposam de dos grans moviments que són aquí, en aquestes Illes, presents i amb força: un moviment que reclama el reconeixement de la insularitat i un moviment que reclama el reforçament de la identitat basada en la nostra llengua i cultura.

Si al 1995, després de dotze llarguíssims anys, creim que hem de

reflexionar sobre l'estatut d'autonomia, igualment després de 9 anys de la llei de normalització del català inaplicada, també creim que és el moment de reflexionar sobre la presència de la nostra llengua a les escoles (aplaudiments). Ningú no pot quedar, cap ciutadà d'aquesta terra no pot quedar al marge d'aportar la seva contribució perquè en els continguts docents no hi manquin els trets de la nostra identitat. A les escoles de les Balears no hi són presents la història ni la realitat il·lenques de manera generalitzada i assegurada. Quan tres de cada quatre

La guitarra de Damià Timoner esventà càlidament les notes amb què el compositor i intèrpret executà unes peces del seu primer disc, *Un quart de segle*.

al·lots i al·lotes, més enllà de la pròpia assignatura del català, no tenen cap matèria en aquest idioma; quan tres de cada quatre al·lots i al·lotes no poden estudiar en la llengua d'aquesta terra, quin ciutadà es pot negar a participar en una acció per construir el país, per recuperar la llengua, per fer habitual el català a l'escola i en general per la defensa de l'idioma?

Hi hagi o no hi hagi normativa –que hi arribarà a ser– clara i decidida per part del govern balear, creim que tanmateix, després de tants anys de veure que les normes poden quedar dins els calaixos plenes de pols, és necessària igualment l'acció cívica constructiva. Repetiré una frase del manifest: creim que la llengua catalana, principal senya de la nostra identitat com a poble, es troba en una situació d'emergència civil i que es necessita la represa cívica.

Permeteu-me, finalment, llegir-vos sencer el penúltim paràgraf del manifest: (el llegeix).

La vostra presència avui aquí, tan nombrosa, demostra, amics, que ho podem fer. □

La «Coral Universitat de les Illes Balears» va cloure l'acte interpretant el cant de *La Sibila* i *Estrella de s'auba* amb la justesa i expressivitat amb què duu a terme les seves audicions.

Mediterrània

Les dues riberes

ANTONI GINARD BUJOSA

Les Balears ocupen una posició equidistant en relació a les àrees continentals d'Europa i d'Àfrica. Encara que formin part del projecte europeu, les Illes no poden ser alienes a la problemàtica derivada dels desequilibris existents a la conca de la mar Mediterrània.

Introducció

Les Balears estan situades al centre de la conca occidental de la mar Mediterrània. Aquest fet aparentment simple té dues connotacions importants: per una part, són unes illes mediterrànies; per una altra, ocupen una posició equidistant en relació a les àrees continentals d'Europa i d'Àfrica. Si el primer aspecte és una obvietat, el segon, a vegades, sembla que passa desapercbut, però s'ha de tenir en compte que de cada vegada adquireix un major significat.

La situació geogràfica ha condicionat la història de les Balears. La profunda tradició mediterrània es manifesta des del contacte amb la civilització romana a la integració al món islàmic; des de la incorporació al món medieval, en el marc de la Corona d'Aragó, a la vinculació amb el projecte de l'Estat espanyol.

Europa

Més recentment, des de mitjans del segle XX, a remolc del desenvolupament econòmic de les societats d'Europa occidental, a les Illes s'ha imposat un model de creixement econòmic, especialitzat en el monocultiu de l'explotació del turisme de

Les relacions Nord-Sud no depenen d'una situació conjuntural de crisi econòmica, sinó d'un problema estructural de les condicions que afecten les àrees menys desenvolupades. (A la fotografia, la Medina de Tunis.)

Les Illes són, de fet,
un espai plenament
europeu i la incorporació
de dret s'ha realitzat en
una situació favorable

masses, que ha significat la introducció de les Balears en el sistema econòmic dominant i la seva inclusió en les anomenades àrees desenvolupades. Aquest procés ha de permetre

definitivament la incorporació al projecte europeu.

Europa occidental és una de les àrees centrals del món desenvolupat. La dinàmica d'internacionalització del capital i la necessitat d'expansió dels mercats han generat la realització d'acords i d'associacions entre els estats europeus per potenciar la integració econòmica de les diferents regions. El projecte de la unió europea representa un pas gairebé definitiu cap a la integració.

Un cop superada la situació d'estancament posterior a la segona guerra mundial, Europa occidental esdevingué una àrea de prosperitat on es produí una important fase d'expansió econòmica. L'Estat espanyol es

convertí en una primera potència turística mundial i les Balears ocuparen una posició de privilegi. El turisme de masses fou el motor del desenvolupament econòmic a les Illes, on, en un curt espai de temps, els residents assoliren uns nivells de benestar equiparables a la mitjana europea.

Les Illes són, de fet, un espai plenament europeu i la incorporació de dret s'ha realitzat en una situació favorable, sobretot en relació a altres regions europees i mediterrànies. Durant trenta anys el turisme (un fenomen eminentment europeu) ha estat el factor d'uropeització de les Balears. Actualment, la perspectiva immediata més evident és la de la integració a Europa. En el marc de l'especialització econòmica a nivell mundial les Balears hauran d'assumir la funció de ser un reduït espai destinat bàsicament a l'oci i a la segona residència.

La Mediterrània

Si bé el projecte europeu és un fet del present i també una opció de futur, no s'ha d'oblidar la dimensió mediterrània de les Balears. A escala mundial, per damunt dels criteris d'unitat, la mar Mediterrània configura una àrea d'una gran diversitat, que es troba a una zona especialment sensible, on es manté un equilibri molt fràgil. La conca mediterrània és a la vegada zona de contacte i de separació, de discontinuïtat, on conviuen fortes diferències en el grau de desenvolupament econòmic i àrees culturals molt diferents (el món occidental, l'oriental i l'islàmic). A nivell mundial, la Mediterrània se situa en el punt crucial de l'anomenada àrea euro-àrab.

Les transformacions produïdes per la desaparició del teló de ferro i la ruptura dels blocs Est-Oest han posat de manifest la Mediterrània com una zona de fricció entre dos mons (Nord-Sud). Un fet especialment significatiu en l'actualitat atès que el final de la divisió mundial en blocs (la Mediterrània tampoc no és aliena als canvis a l'Europa de l'est)

Les transformacions
produïdes per la desaparició
del teló de ferro i la ruptura
dels blocs Est-Oest han
posat de manifest la
Mediterrània com una zona
de fricció entre dos mons
(Nord-Sud).

no suposa la renúncia al concepte de la bipolaritat. El gran debat en aquest nou context de les relacions internacionals se centra en el desequilibri entre el Nord i el Sud, entre les àrees més desenvolupades i les menys desenvolupades. I el Sud apareix com el gran perdedor de les noves relacions Est-Oest. De fet, per exemple, la Unió Europea destina a l'Europa central i oriental una ajuda per habitant tres vegades superior a la destinada a la Mediterrània.

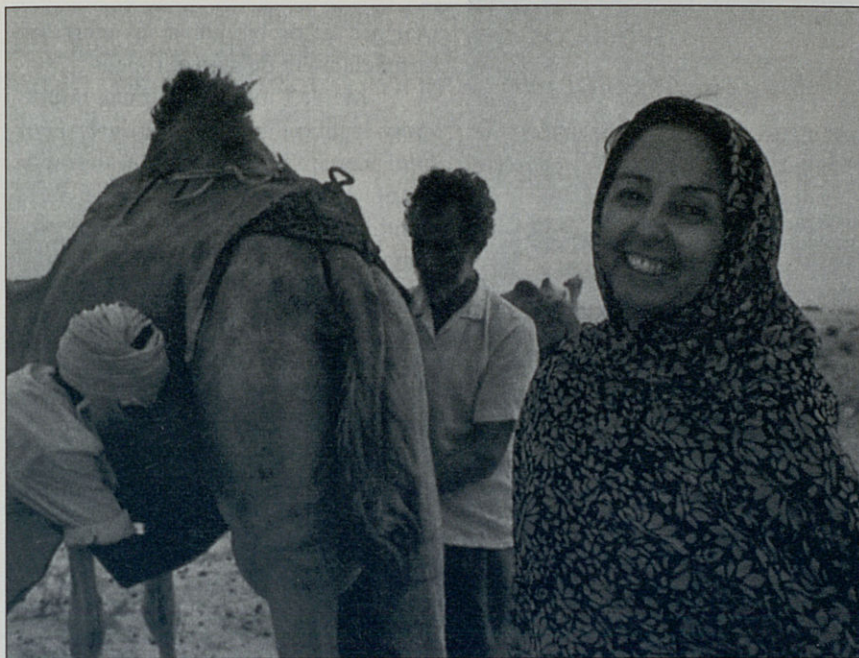
Al *Mare Nostrum* s'hi detecten grans desigualtats, fonamentalment entre les riberes del nord i del sud, on s'hi localitzen àrees marginals allunyades del centre de gravetat europeu. Per constatar els desequilibris és possible recórrer als indicadors socio-econòmics, fent esment a la distribució del PNB per càpita i al comportament demogràfic.¹

A grans trets, en base als aspectes econòmics representats pel PNB per càpita, a la Mediterrània hi apareixen dues zones: el nord, desenvolupat, amb més de 6.000 dòlars USA per càpita, que inclou tots els estats membres de la Unió Europea, així com Israel, Xipre, Malta, Líbia (un important exportador de petroli amb poca població), Eslovènia i Croàcia. La zona oriental i meridional, amb indicadors entre 3.000 i 600 dòlars USA per càpita, inclou aquells estats que formaven part de l'antic bloc de l'est d'Europa i tots els estats islàmics (exceptió feta de Líbia), configurant la zona econòmicament més deprimida.

A nivell demogràfic, en base a les taxes mitjanes de creixement de la població durant el decenni 1980-1990, el litoral mediterrani també

En les estructures de defensa del món occidental, la mar Mediterrània s'ha considerat zona de risc en el futur, que podria concretar-se en un augment de la inestabilitat. (A la fotografia, la façana del passeig marítim a la ciutat de Palma.)

El gran debat que s'ha posat de manifest a la Mediterrània després de la ruptura dels blocs Est-Oest és el desequilibri entre Nord i Sud, entre les àrees més i menys desenvolupades.

presenta grans contrastos. Per una part, al nord es reflecteix una relativa estabilització demogràfica, com a conseqüència de la transformació del model de comportament (el creixement als estats de la Unió Europea i a alguns d'Europa de l'Est se situa per davall del 0,5% anual). Per altra part, a l'est i al sud, fonamentalment a tots els estats islàmics i en general als de menor nivell de desenvolupament econòmic, es registra un elevat dinamisme demogràfic, sempre amb taxes mitjanes anuals d'increment superiors al 2% i en alguns casos de més del 3%.²

En general, la demografia europea es caracteritza per una important reducció de les taxes de natalitat i de mortalitat, l'estancament del creixement natural, l'augment de l'esperança de vida i l'envelliment progressiu de la població. Davant aquesta situació els estats del sud de la Mediterrània mantenen un fort creixement natural i una població majoritàriament jove, en el context d'unes economies amb una limitada capacitat de generar recursos suficients per afrontar el ritme d'augment de la població.

Al Mare Nostrum s'hi detecten grans desigualtats, fonamentalment entre les riberes del nord i del sud, on s'hi localitzen àrees marginals allunyades del centre de gravetat europeu.

Els desequilibris entre el nord i el sud a nivell de desenvolupament econòmic i de comportament demogràfic són dos aspectes fonamentals per comprendre l'existència de fluxos migratoris des del sud cap al nord. Sense tenir en compte els moviments de població per raons polítiques, el 98% de les migracions es realitzen per motius econòmics i com a conseqüència de les diferències de desenvolupament entre les diferents àrees geogràfiques. Per tant,

les relacions Nord-Sud no depenen d'una situació conjuntural de crisi econòmica. Es tracta d'un problema estructural, molt més profund; ja que, malgrat que una conjuntura de recessió econòmica mundial agreugi la situació, les causes s'han de cercar en les condicions que afecten les àrees menys desenvolupades.

Si en una primera fase (1950-1973) els immigrants arribaven a Europa del nord provinents d'Europa del sud (Espanya, Itàlia, Grècia o Turquia, el primer estat exportador de població cap a Europa), actualment les migracions des de les zones menys desenvolupades cap a les àrees desenvolupades han experimentat un fort increment, sobretot les originàries del continent africà i d'altres zones del Tercer Món, d'on prové la major part de la immigració en un procés que manifesta una tendència clarament creixent.

L'arribada de nous contingents a un mercat amb una important taxa d'atur (una qüestió prioritària als estats desenvolupats), a més de representar un problema de màxima gravetat, té una molt difícil solució a curt termini. Els col·lectius d'immigrants es concentren principalment a les aglomeracions urbanes i industrials, ocupen l'escaló socio-laboral més baix i suporten unes condicions de major precarietat, agreujades per situacions de segregació i de marginació. A nivell social, l'impacte de la immigració s'incrementa amb l'augment de la xenofòbia i de les actituds racistes. A més, Europa haurà d'afrontar problemes polítics, culturals, ètnics, religiosos i demogràfics (es tracta de grups amb un fort pes dels homes³ i d'una població jove amb taxes de natalitat superiors a les mitjanes de les àrees receptors). La Unió Europea s'enfronta a la necessitat de regular els fluxos migratoris; una circumstància que requereix una resposta global a l'àmbit de l'UE. Per això, als darrers anys s'han incrementat les limitacions mitjançant la modificació de les lleis d'immigració i de nacionali-

Un Clàssic Europeu

EL
 O
 R
 T
 I
 L
 L
 E
 R
 R

tat per tal de bloquejar les entrades, especialment dels no europeus.

Malgrat tot, el moviment migratori, legal o il·legal, cap a Europa des del Tercer Món continua augmentant. Encara que l'objectiu dels immigrants sigui aconseguir un permís de residència, un lloc de feina i legalitzar la seva situació, la majoria no dubta a entrar il·legalment. Davant les possibles expectatives que els ofereix el món desenvolupat, els emigrants opten per l'aventura de l'emigració abans que la permanència a les zones d'origen (en aquest sentit, hom diu que la fam no necessita passaport).

Les migracions constitueixen un dels majors problemes als quals ha de fer front el món desenvolupat. Convertir Europa en una fortalesa inexpugnable tampoc no és una solució efectiva. Una alternativa (teòrica) és l'ajuda al desenvolupament de les zones d'origen i l'UE ha expressat en diferents ocasions la voluntat (potser també teòrica) de potenciar el desenvolupament del nord d'Àfrica.

Els fluxos migratoris cap a Europa occidental provenen bàsicament de la zona nord-africana del Magrib. Això no obstant, aquesta zona és també la via d'accés d'importants contingents de població emigrant originaris de les àrees continentals interiors de l'Àfrica subsahariana. A l'extrem occidental de la Mediterrània, a l'estret de Gibraltar, aquest fenomen s'ha manifestat cruament amb l'emigració il·legal efectuada en condicions molt precàries a bord de petites embarcacions (conegudes com a *pateras*), sobretot a l'estiu aprofitant la bonança de les condicions meteorològiques. En comparació amb l'espai nord-americà, els 14 quilòmetres de l'estret de Gibraltar s'han convertit en el «Río Grande» d'Europa.

L'evolució demogràfica i la situació econòmica dels estats del sud de la Mediterrània fan preveure, sens dubte, un augment de la pressió migratòria sobre les fronteres europees en els pròxims anys. Només a

Pianos Can Garcias

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
 Tel. i Fax: 46 20 16

la zona nord-africana del Magrib, on actualment un 60% de la població se situa por davall dels 30 anys, hom estima una població de 100 milions d'habitants per a l'any 2000.

En general, fins ara, el destí final de la major part dels emigrants ha estat Europa nord-occidental, usant el territori de l'Estat espanyol com a punt d'entrada i zona de pas. En aquest sentit, la condició insular segurament ha alliberat l'Estat espanyol i també les Balears d'una important arribada massiva d'emigrants provinents del sud. Això no obstant, en el futur, fins i tot l'Europa del sud és una àrea destinada potencialment a la recepció d'emigrants.

Finalment, com a resultat de la permanència d'antigues problemàtiques i de l'aparició de noves situacions conflictives, la Mediterrània s'ha convertit en una àrea especialment inestable. La inestabilitat s'ha manifestat de manera dramàtica en la virulenta situació bèl·lica de l'antiga Iugoslàvia. Però, a més del terrible rostre de la guerra, l'equilibri és molt fràgil especialment a la conca oriental i a la zona meridional.

A l'extrem oriental subsisteixen interrogants a causa de l'actitud que pugui adoptar Grècia front els Balcans o pel posicionament de Turquia pel que fa a la relació amb Europa i als problemes de la seva àrea geogràfica. A la mar Negra, la situació derivada de la desintegració de l'estructura territorial de l'antiga Unió Soviètica també constitueix un motiu d'alarma (sobretot l'evolució del contenciós entre Rússia i Ucraïna, o la conflictivitat a la regió de Caucàsia).

Per suposat, es manté el conflicte permament del Pròxim Orient (Síria, Líban i, especialment, l'estat d'Israel i la qüestió de Palestina). A tot això, a les riberes del sud de la Mediterrània, s'hi ha d'afegir la totalitat del nord d'Àfrica (que no només és el Magrib) i la problemàtica rela-

Estats i territoris de la Mediterrània

PNB per càpita (US \$/any, 1990); Taxa mitjana de creixement de la població (% durant el decenni 1980-1990)

	PNB	% creix. població
Mònaco	23.000 *	...
França	19.480	0,4
Itàlia	16.850	0,2
Gibraltar	14.000 *	..
Israel	10.970	1,7
Espanya	10.920	0,4
Eslovènia	10.000	0,7 (1)
Xipre	8.040	1,1
Croàcia	7.000	0,7 (1)
Malta	6.630	-0,5
Líbia	6.060 *	4,1
Grècia	6.000	0,4
Iugoslàvia	3.060	0,7 (1)
Bosnia-Herzegovina	3.000	0,7 (1)
Bulgària	2.210	0,2
Argèlia	2.060	3,0
Rússia	1.649 *	0,9 (2)
Romania	1.640	0,4
Turquia	1.630	2,4
Tunísia	1.420	2,5
Ucraïna	1.251 *	0,9 (2)
Geòrgia	1.185 *	0,9 (2)
Síria	990	3,6
Líban	960 *	...
Marroc	950	2,7
Albània	713 *	2,0
Egipte	600	2,5

* Estimacions

(1) Dades referides a l'antiga Iugoslàvia

(2) Dades referides a l'antiga URSS

Font: *Anuario El País*, 1993.

cionada amb el món islàmic (Egipte, Líbia, Tunísia, Argèlia i Marroc).

A escala continental, la posició geogràfica de les Balears és fonamental per calibrar la importància geoestratègica. Aquest és un fet que cada vegada ha adquirit una major rellevància, especialment per les dificultats que planteja el diàleg Nord-Sud. En concret, en el plantejament estratègic de les estructures de defensa del món occidental, la mar Mediterrània s'ha considerat com

una zona de risc en el futur, que podria concretar-se en un augment de la inestabilitat. De fet, el triangle Canarias-Gibraltar-Balears apareix com un pilar fonamental per a la defensa del bloc europeu front a la pressió del Sud. Per part dels poders, els contrastos en els nivells de desenvolupament econòmic, les diferències en el dinamisme demogràfic, la violència en els enfrontaments interètnics o la problemàtica de l'islamisme semblen raons suficients per intensificar el control a la conca de la mar Mediterrània.

Històricament, la cultura mediterrània ofereix mostres representatives de l'esperit d'intercanvi, de tolerància i de convivència. Actualment, enmig d'un procés global de mundialització, és una prioritat màxima redescobrir i incrementar la cooperació entre les dues riberes de la Mediterrània per tal de garantir l'estabilitat i l'equilibri. Els problemes de la perifèria també afectaran el centre.

Si la Mediterrània havia estat un nexa d'unió, en el futur podria esdevenir malhauradament una frontera de contenciós. Front a aquesta possibilitat, l'Europa nord-occidental, el Nord, no es pot permetre el luxe de ser permeable cap a l'Est i augmentar la impermeabilitat cap al Sud, mentre que, a una escala planetària, el Tercer Món continuï éssent una qüestió sense resoldre. □

¹ Per suposat, aquest exercici s'ha de fer amb totes les precaucions. L'indicador del PNB per càpita és insuficient per mesurar el grau de benestar social entre els diferents estats, encara que s'hi acudeix normalment per conèixer el nivell de desenvolupament econòmic.

² Val a dir que amb una taxa de creixement anual del 2% una població es duplica en un període de 35 anys, mentre que amb taxes superiors al 3,25% anual el temps de duplicació és de poc menys de 20 anys.

³ Encara que, de cada vegada més, les dones, per elles mateixes, formen part dels contingents migratoris.

Ensenyar payé a Eivissa

Aclariment

Dia 27 d'octubre va tenir lloc al Teatre Principal de Palma un acte, organitzat per diverses associacions i entitats, per debatre els efectes de l'Ordre del Govern Balear sobre l'ensenyament del català a l'escola. En la transcripció que EL MIRALL-70 (pàg.26) va fer de la meua intervenció es va incórrer en una manca de precisió que vull aclarir immediatament, perquè no vull que el meu bon i considerat amic Joan Josep Guasch, mestre a Sant Josep de sa Talaia, se'n pugui sentir personalment al·ludit.

A Eivissa, tots els qui treballem per la dignitat de la nostra llengua sabem qui és Joan Josep Guasch i per això cap eivissenc no pot confondre'l amb ningú més. Però per a qui no habita Eivissa diré que Joan Josep Guasch i Torres, actual director del C.P. de l'Urgell, del municipi de Sant Josep de sa Talaia, és professor de llengua catalana de la mateixa escola. Directiu durant molts anys de la Comissió Executiva de l'Institut d'Estudis Eivissencs, ha portat a terme tasques de dinamització cultural a tots els indrets per on ha passat, tenint sempre com a nord la recuperació cultural i lingüística del nostre poble. El seu currículum és ampli i destacat. De manera que mai no podia referir-me a ell quan es llegeix a EL MIRALL que «Fa dos anys que un mestre eivissenc de Sant Josep de sa Talia està fent en castellà la escuela de payé: anar a classe de català és anar a escola de payé.» etc.

Sigui per les raons que siguin -defectes d'enregistrament, mala interpretació en escoltar la cinta, diferències de la intensitat de veu que en l'enregistrament faciliten la confusió, etc.-, la pàgina d'EL MIRALL no recull amb exactitud allò que vaig dir, que va ser això: «Fa dos anys que un mestre eivissenc, natural de Sant Josep de sa Talaia, està fent a una escola de Sant Antoni la escuela de payé: anar a classe de català és anar a escola de payé i ell és el professor de payé, el professor que, repeteix, fa en castellà el català.»

Et deman, estimat amic, que vulguis acceptar aquest aclariment de part meua i de part de la gent d'EL MIRALL: meua perquè el discurs el vaig fer jo, i de part d'EL MIRALL perquè va aparèixer amb aquesta imprecisió. Tot i així, estam segurs que has mirat l'incident amb la benavolença habitual de la teua comprensió.

D'altra banda, a la 2a columna de la mateixa pàgina, hi manca detallar, «Escola des Vedrà», de forma que la frase ha de quedar així: Si anam al municipi de Sant Josep de sa Talia, escola des Vedrà, no fa gaires dies que... Etc.

Marià Serra i EL MIRALL

GROTRIAN-STEINWEG

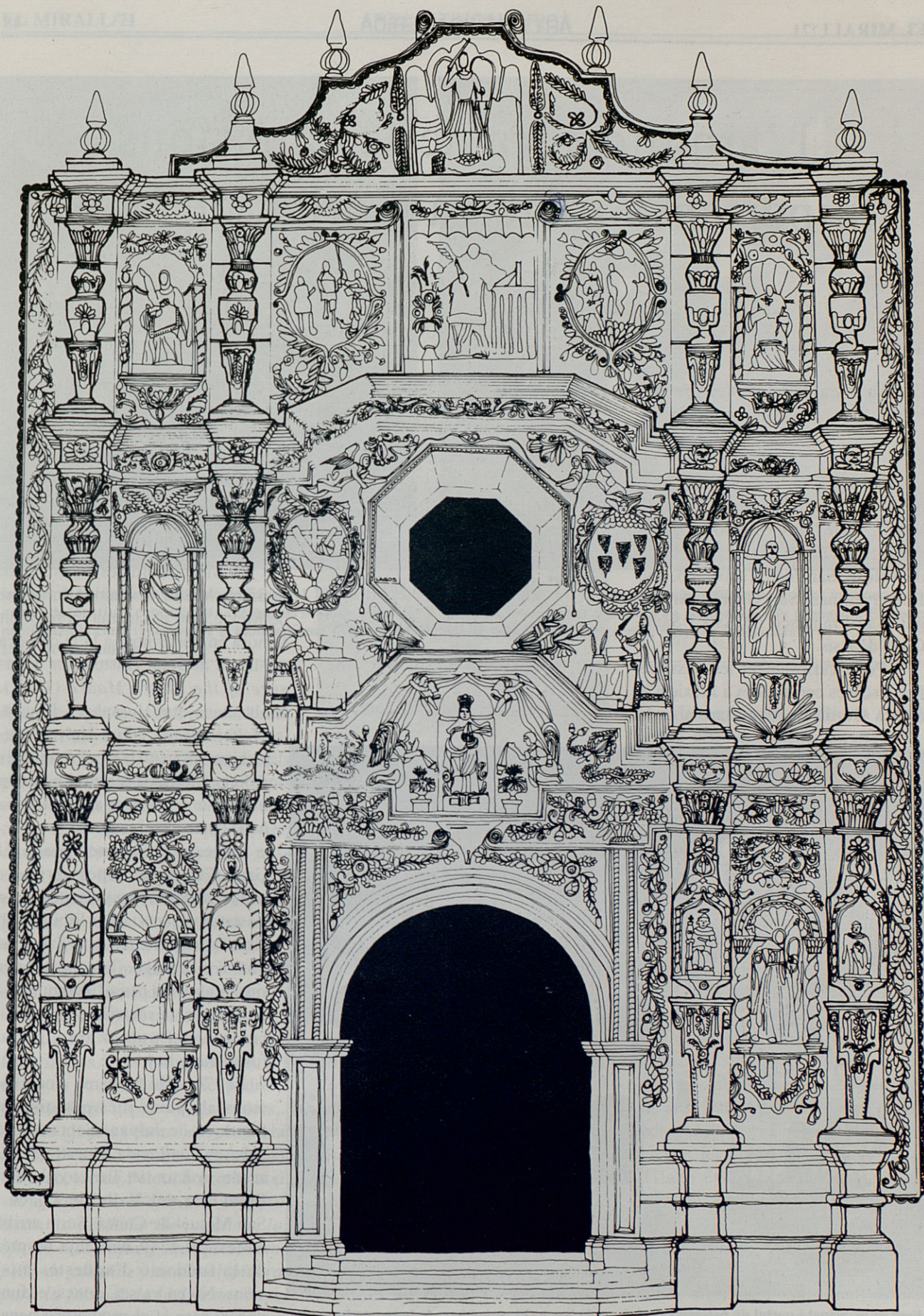

Pianos Can Garcias

L'Obra Mestra

C/ Joan Maura, Bisbe, 10 - Palma (Mallorca)
Tel. i Fax: 46 20 16

Landa de Matamoros

L'arquitectura de les missions juniperianes a Sierra Gorda, de Mèxic

MIQUEL V. SEBASTIAN LLAMBIAS

La tasca de fra Juníper Serra a Mèxic ha estat sovint eclipsada per l'admiració que desperten les missions que fundà a Califòrnia, no endebades l'estat més poderós i ric de Nord-Amèrica: San Diego de Alcalá, San Carlos Borromeo, San Antonio de Pádua, San Luis Obispo de Tolosa, San Juan Capistrano, San Buenaventura, San Gabriel Arcàngel, San Francisco de Asís i Santa Clara de Asís.

Però, curiosament les missions franciscanes construïdes a Mèxic a la Sierra Gorda de Querétaro sota la

L'activitat constructora era habitual entre els frares d'aquell temps: un nebot de fra Juníper, fra Miquel de Petra, va ser un dels arquitectes d'esglésies més notoris de Mallorca.

direcció del Pare Serra, aleshores president del Colegio de San Fernando (del qual depenien aquestes missions), són arquitectònicament més importants i tenen més estil que les de Califòrnia, exemple transcendent del barroc llatinoamericà. Anem a conèixer-les.

La Sierra Gorda és un estrep de la Sierra Madre Oriental, al nord-est de Mèxic, que el cinema va fer molt famosa en donar nom a la ja clàssica pel·lícula de John Huston *The Treasure of the Sierra Madre* (1948). Molt abans que Humphrey Bogart, Walter Huston i Tim Holt es breguessin i traïssin per aquells indrets, Sierra Gorda era l'espai on habitaven un grapat de tribus índies pame-xiximeques.

Aquesta zona, anomenada El Gran Chichimeca pels primers conquistadors espanyols, pertany a l'estat de Querétaro i limita amb els estats de Guanajuato, San Luis Potosí i Hidalgo. Travessada per rius, amb valls per a l'agricultura i bon clima, té materials autòctons per a la construcció: calç, pedra, fusta i fang.

El 1744 s'hi fundaren cinc missions als punts més estratègics: Santiago de Jalpan, Santa María del Agua de Landa, Nuestra Señora de la Luz de Tancoyol, San Francisco del Valle de Tilaco i San Miguel de Concá. Serra arribà a Mèxic el 1749, cinc anys després de la fundació d'aquestes missions. No en va ser, doncs, el fundador, però sí el promotor i constructor de les esglésies i altres edi-

Façana principal i portal de pelegrins de Jalpan de Serra. El campanar, de base quadrangular amb contraforts, té dos pisos octogonals i acaba en una piràmide: records de l'església parroquial de Petra, pàtria de Serra? Podria ser!

Interior de la cúpula de la missió de Tancoyol. Els colors i elements decoratius, com l'estàtua d'un personatge olmeca, manifesten la connivència entre el món indígena i l'evangelitzador de fra Juníper.

Interior de la missió de Conca, la més estranya de les cinc missions mexicanes de Serra, potser a causa d'un mestissatge més prounciat. Els murs laterals tenen arcs de descàrrega reforçats amb contraforts.

ficacions que les conformen, durant els vuit anys que va presidir l'esmentat Colegio de San Fernando. Els plànols previs d'aquests monuments els feren els frares i donaren solucions a les necessitats que havien d'atendre. No oblidem que les missions eren habitacles pensats per evangelitzar i «civilitzar» els indígens de la regió. El pare Serra intervingué moltíssim a Jalpan, ciutat a la qual el govern mexicà fa poc donà el nom de Jalpan de Serra com a homenatge al frare petrer.

La mà d'obra la posaren els franciscans i els indis reduïts, els quals es convertiren en picapedrers, fusters, ferrers, pintors, dauradors... sempre ajudats i controlats per Serra. El seu biògraf i testimoni presencial, fra Francesc de Palou, ho conta així: «se exercitó en el ejercicio corporal hasta no desdeñar de practicar los oficios más bajos y humildes, como peón de albañil, y acarrear piedras para la fábrica de la iglesia, hacer mezcla con los muchachos como si fuera uno de ellos, y con los grandes

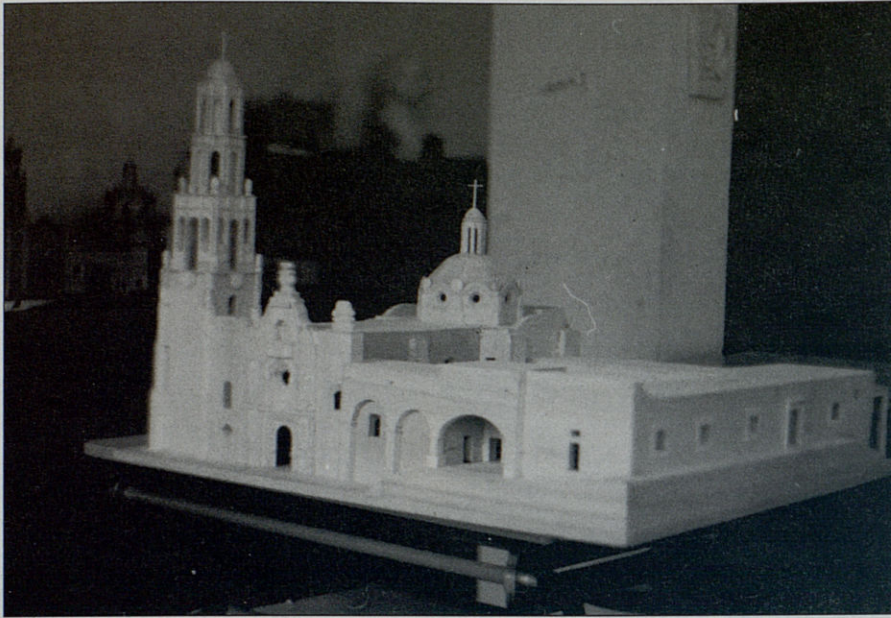
La missió de Jalpan
és obra completa de fra
Juníper. La façana
principal la presidia una
estàtua de sant Jaume.

acarrear madera para la dicha fábrica, metiéndose también entre los albañiles a llenar los huecos entre las piedras con ripios para macizar las paredes, con un traje humildísimo, con el hábito hecho pedazos, envuelto en un pedazo de santo viejo».

L'activitat constructora era habitual entre els frares d'aquell temps; un nebot de fra Juníper, fra Miquel de Petra, va ser un dels arquitectes d'esglésies més notoris de Mallorca.

Les missions de Sierra Gorda tenen unes constants arquitectòniques i al mateix temps característiques individuals. El seu lloc d'empleçament fou escollit acuradament en relació al medi natural a fi d'aconseguir visuals impactants; la distribució de les estances guarda unitat, tan en planta com en volum, i consta de: el temple, la sagristia, el portal de pelegrins o capella oberta, altres annexos al voltant d'un espai obert o clastra -cel·les i dependències pròpies de la missió-, i l'atri -amb tres arcades d'accés i la creu atrial al centre-.

Les plantes de les esglésies són de creu llatina, amb tambor i cúpula octogonals damunt arcs o petxines al creuer; les voltes són d'aresta (la de Tilaco és de canó); els elements estructurals són de pedra i calç; els murs tenen contraforts adosats, cosa que recorda el romànic; les façanes, torres i cúpules estan revestides d'una argamassa exuberant de calç policromada en forma de baix relleus, donant lloc a elements deco-

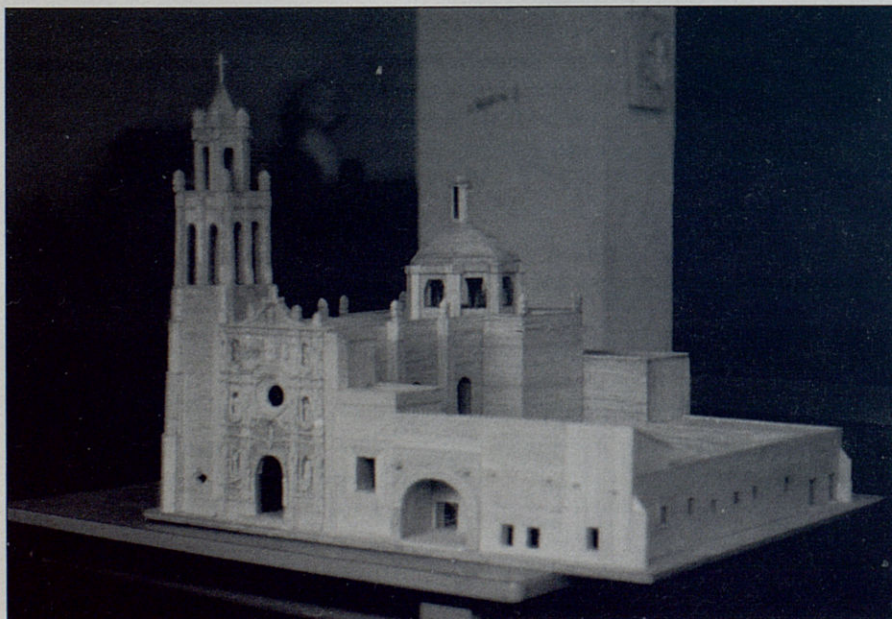

La missió de Tilaco, ubicada en un terreny de gran pendent perquè es poguessin observar de lluny els claroscurs i les ombres projectades per les cornisses, nínxols, i finestres. (Maqueta al museu de Petra)

ratiu i constructius com els estípits, columnes salomòniques, àngels, nínxols i vegetació.

L'art llatinoamericà gaudeix adesiara d'ornamentacions amb influències prehispaniques, és el que alguns autors anomenen mestissatge. Nosaltres no creim en aquest concepte de mestissatge ja que l'arquitectura

que feren els espanyols a Amèrica és totalment europea, amb plànols fets a Espanya i tramesos a les colònies; la decoració indigenista no afectarà mai ni l'estructura ni l'espai de la construcció. Sí, també n'hi ha d'aquestes influències a Sierra Gorda, perquè com hem dit abans, els indis pame-ximeques ajudaren a construir les

Maqueta de la Missió de Landa de Matamoros, conjunt impressionant i molt ben equilibrat. Els estípits representen figures de sirenes-atlantes. (Museu de Petra)

missions i deixaren a les façanes i retaules la seva firma, és a dir els símbols de la seva mitologia precolombina: símbols de grandesa (fruits i vegetació), de les gateres rituals (el conill), de la fecunditat (el caragol), representacions del sublim (àligues, tigres, jàguars), exemples del seu sincretisme religiós, però sense alterar l'estructura ni el volum.

La façana principal de les esglésies de les missions, foradada per nínxols dins els quals hi ha estàtues del santoral franciscà, sol estar dividida en tres cossos i un frontó. Travessant la simetria de la paret hi trobam quatre ordres de columnes adossades i, al mig del segon cos, una finestra o rosetó per il·luminar el cor, eix de la composició.

La missió de **Jalpan** -que en llengua nàhual significa *damunt l'arena*- és obra completa de fra Juníper. De distribució molt semblant a Landa i Toncoyol, la capella del Sant Sepulcre a la part lateral esquerra, li dona més monumentalitat. El campanar, de base quadrangular amb contraforts, té dos pisos octogonals i acaba en una piràmide: records del campanar de l'església parroquial de Petra, pàtria de Serra? Podria ser! Els tambors octogonals de les cúpules de Jalpan estan ornats als cantons amb gerros, acabats en pinacles; cada tambor remata amb una llanterna. La façana principal la presidia una estàtua de Sant Jaume, però va ser substituïda per un asèptic rellotge.

A **Tancoyol**, les cobertes dels annexos de la clastra s'han restaurat anacrònicament a dues aigües, amb teules de fusta. A la façana, presidida per un baix relleu que representa la veneració de la Santa Creu de Jerusalem, junt a arcs conopials hi ha l'estàtua d'un personatge olmeca -recordau, la convivència entre els dos mons-, i al centre un altre baix relleu sobre l'estigmatització de Sant Francesc, copiat d'una obra pictòrica de

Giotto a la Basílica Superior de Sant Francesc d'Asís, Itàlia.

Landa de Matamoros deu el seu nom de Landa al xiximeca (vol dir *enllotat*), mentre que Matamoros és el nom d'un rector il·lustre de Landa anomenat Mariano Matamoros. Es tracta d'un conjunt impressionant i molt ben equilibrat. La façana principal la presideix una estàtua de Sant Miquel Arcàngel; Sant Jacobo de la Narca, Sant Bernadí de Siena i Sant Joan Capistrano emmarquen el rosetó central octogonal. Els estípits representen figures de sirenes-atlantes.

Tilaco significa en nàhuatl *lloc d'aigua negra*. Té el campanar separat de la façana per un element de transició, el baptisteri, que serveix de contrafort a l'església. De planta quadrangular, tres pisos octogonals i una petita cúpula, és la torre més alta i esvelta de Sierra Gorda. Ubicada la missió sobre un terreny de pendent pronunciat, es va dissenyar amb la intenció que es poguessin observar a distància els claroscurs i ombres projectades per les cornisses, finestres, nínxols i cortinatges. La façana principal, d'un barroc d'allò més teatral, la presideix la imatge de Sant Francesc i entre la decoració hi figura blat de les índies i una flor prehispanica de quatre pètals que ja apareix a Teotihuacan, Tlaclocan i al calendari asteca.

Concà, del xiximeca *llacuna de granots*, és la més estranya de les cinc missions, una vertadera *rara avis*, potser a causa d'un mestissatge més pronunciat. La façana principal és presidida, una vegada més, per l'Arcàngel Sant Miquel, pintada d'un fort color roig venecià, està emmarcada per dos grans contraforts-escultures (semblen dos tòtems) i un gran arc de mig punt. A dalt, l'estàtua de la Trinitat. Els murs laterals tenen arcs de descàrrega, reforçats amb contraforts; hi ha les restes d'un pòrtic adossat a la sagristia, destruït per un terratrèmol. La torre del campanar, d'un sol cos també octogonal, acaba rematada per

Alumnes de l'Institut Mare de Déu de Sant Salvador, de Felanitx, treballant en la maqueta de la missió de Landa de Matamoros.

A Califòrnia, Serra és figura admirada i estimada.

un capitell.

Totes les missions han estat reproduïdes en maquetes de fusta de rai, a escala 1/75, per l'alumnat de Disseny de Tercer Curs de BUP de l'Institut de Secundària Mare de Déu de Sant Salvador, de Felanitx, i donades al Museu Fra Juníper Serra, de Petra. És el tribut ofert pels estudiants del centre a aquest mallorquí tan desconegut entre nosaltres.

A Califòrnia, Serra és figura admirada i estimada. Una vida tan plena d'obres i no mancada de peripècies sembla adient però una adaptació cinematogràfica, però la fàbrica de somnis de Hollywood i el seu *glamour* mai no han sabut que

fer amb el seu fill predilecte. Tan sols el *biopic* «Seven Cities of Gold» (1955) del director Robert D. Webb, ens va presentar un fra Juníper de cartró pedra en la pell de l'actor anglès Michael Rennie. La pel·lícula mai no es va estrenar als cinemes espanyols, prova del poc interès i abúlia que hi havia entre els distribuïdors i exhibidors envers aquest personatge.

Fa uns seixanta anys que a Mallorca no se sabia qui era el pare Serra, i dubtam que avui molta de gent ho sàpiga, malgrat els passats oripells del Cinquè Centenari, l'historiador Bartomeu Font Obrador i el procés de la santificació del fratre petrer. Som un poble fred i desarrallat? No volem jutjar ningú, però cal no seguir ignorant els nostres mites, tradicions i herois perquè si ho fem potser perdrem fins i tot la consciència de futur. □

Miquel V. Sebastian és catedràtic de dibuix.

L'illa de sant Pere

(2) La Roma dels Papes

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

El Vaticà és una illa. L'illa de Sant Pere. No l'envolta l'aigua sinó la república italiana que d'alguna manera fundà Garibaldi i els seus camises roges. Quan després de travessar la Via de la Conciliació arrib a la Plaça de Sant Pere i veig els soldats miquelangelescos, amb la boina renaixentista i els calçons bufats a ratlles, pens que aquest territori és efectivament una illa, tan illa com la Tiberina o de Sant Bartomeu, que duu milers d'anys enfrontant-se com un vaixell a les aigües del riu.

També per aquí, entre les columnades de Bernini, esquitxats per les fonts de Maderno, ombrejats per la gran mola de la primera basílica de la Cristiandat, han hagut de passar molts mallorquins "histò-

Era el torn dels Borja,
quan els romans deien
amb paraules d'amarga
crítica que els Estats
Pontificis es trobaven sota
la petjada dels "catalans"
intrusos.

rics", potser aquell Antoni Maura que d'alguna manera canvià Madrid per la seva roqueta, potser aquell Costa i Llobera que va voler conju-

gar la poesia amb el seu ministeri, potser tota aquella llista de cardenals mallorquins que precediren al famós Antoni Despuig i Dameto: Pere Serra, primer bisbe de Catània i llavors porprat per Benedict XIII i confirmat per Alexandre V; Nicolau Rosell, de qui ja parlarem abans; i Jaume Pou, arquebisbe de Bari i nomenat cardenal de Sant Simeó per Juli III i després, per Pau IV, el 1521, titular de Santa Maria "in via lata". Curiós aquest eclesiàstic de la nostra terra, que morí a Roma el 1563, a qui el Col·legi cardenalici volgué donar la tiara de Papa i la rebutjà.

Ai...La història dels nostres a la Roma renaixentista, on hi va haver de tot i molt... Era el torn dels Borja, quan els romans deien amb paraules d'amarga crítica que els Estats Pontificis es trobaven sota la petjada dels "catalans" intrusos, Papes que aleshores esdevenien prínceps ben sovint corruptes i aferrats cegament al poder temporal. Però els Borja crearen també llegenda, tenebrosa llegenda, on l'espasa i el verí del cardenal Cèsar Borja es combinava amb la frivolitat i l'erotisme d'una Lucrecia Borja sempre entregada als jocs d'alcova. He visitat la part dels museus vaticans que els Borja manaren construir i un s'adona del poder que tenia el qui portava aleshores el bàcul de Sant Pere sobre terres, cossos i ànimes. Calixte III (1455-1458), el lema del qual era "bos pacens" (bou pasturant), va ser un home de cara rodona i nas aguileny, cap pelat i

La ciutat vaticana amb les seves places, jardins i carrers, on la majoria d'habitants han nascut fora d'Itàlia.

ulls inquisidors, ben fermes els llavis i la barra, amb Xàtiva en el pensament i Jerusalem en el cor...

-"Jo, Papa Calixte III, promet i faig vots a la Santíssima Trinitat, Pare, Fill i Esperit Sant, a la sempre Verge Mere de Déu i als sants apòstols Pere i Pau i a tots els exèrcits celestials que dins la mesura de les meves forces i si fos necessari amb el vessament de la meva sang, faré tot el possible per a reconquerir Constantinoble... Ah! Si m'oblidàs de tu, Jerusalem, caigui dins l'oblit la meva mà destra..."

I aquell Papa de ferro volgué fer la guerra als turcs. I tancat entre les parets d'aquests palaus, fortalises i castells, tenia totes les intencions d'organitzar una gran croada. La salut el va vèncer primer i les seves curulles guerreres acabaren en no-res.

Però...Quin Papa d'aquell temps no confonia l'espasa amb la creu? La religió amb l'art? L'autoritat moral amb l'autoritat material? Els segles donarien la penitència de tot allò als seus descendents del tron pontifici i les coses restarien finalment en la seva justa proporció.

Però abans que Roma fos la ratera dels Papes en benefici de la revolució reunificadora, Alexandre VI, cardenal Roderic de Borja, pujava al soli papal després de renunciar al bisbat de Mallorca, i el seu govern, instal·lat en el cor de l'illa de Sant Pere, entrava ben de ple en el terreny de la llegenda més ferotge, una llegenda de crims, simonies i traïcions. És clar que molta part d'aquesta biografia es troba regada de calúmnies i que essent més home d'Estat que Papa, les contarelles escandaloses havien de ploure com un calabruix. "Bos albanus in portu", era la seva divisa, puix que l'escut dels Borja és un bou. Bou blanc al Port. Tenia 61 anys i una vitalitat extraordinària... Guillaume Apollinaire, Françoise Sagan i Cecil Saint-Laurent es despatxaren de gust recreant el personatge.

Els passadissos-nuseu dels palaus vaticans evocuen els papes-reis d'altre temps.

Camín entre les estàtues blanques d'una Roma clàssica perduda per a sempre, pels trespols relluents i, de sobte, aprofit un moment i mir a través d'un gran finestral. Hi ha un pati, un gran pati, i algunes de les

escultures que coronen els edificis es projecten, un poc deformades, ferides pel sol, allà sota. I entre les ombres i les taques de llum, dos dels soldats de la Guàrdia Suïssa juguen amb una piloteta. No pot esser, em

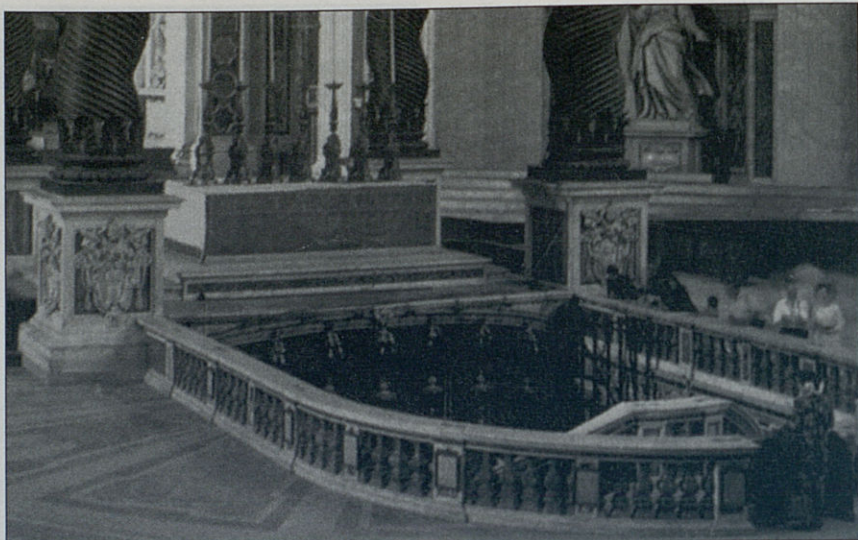
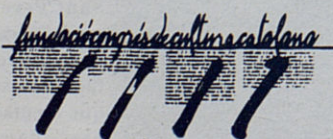
La cúpula de Sant Pere vol ser la tiara del món, entre estàtues de sants que s'enlairen per damunt dels pelegrins.

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

EL MIRALL

AMB EL
SUPPORT DE

La tomba del Pescador que fins fa pocs anys amagava un misteri.

I aquell Papa de ferro
volgué fer la guerra
als turcs...

dic a mi mateix. És massa casualitat. A la nit receraré entre les pàgines de "La sang daurada dels Borges", de la Françoise Sagan i he de trobar aquest paragraf:

"Dins el pati del Vaticà, guàrdies pontificis juguen una mena de partit violent amb una pilota rodona. Un d'ells l'agafa i fuig corrents cap a l'angle oposat del pati, triomfant. Després, de cop i volta, s'atura i cau de genolls. Alexandre, el Papa, s'hi apropa, l'aire marcial, la passa sòlida. Els assistents s'immobilitzen abans d'agenollar-se també, en un moviment de conjunt perfecte. Alexandre somriu mentre que el seu fill va cap a ell i li besa cerimoniosament la mà. Alexandre l'aixeca:

-No et trobes trist, Cèsar, d'haver de deixar la porpra cardinalícia?

-Sí. Molt...

La veu és greu i trista..."

Greu i trista devia acabar essent tota aquella frivolidat. La petita illa de San Pere no existia encara.

Només la nau de Sant Pere, que feia aigua pels dos costats.

He retornat a Plaça i he comprat segells, algunes postals, una reproducció petitona del Moisès de Miquel Àngel, una làmina de Joan Pau II... Què voleu?

Des d'aquí on em trob la perspectiva és impressionant. Però encara haig de visitar la gran basílica, el cor de l'illa, on diuen que es troba la tomba del Pescador. La tomba del Pescador. Entrant al gegantí temple veig moltes tombes, molts monuments funeraris sota unes voltes immenses, de motlures clàssiques i ornaments barrocs. Papes de tots els temps que reposen sota la pedra i senten amb les seves despulles, dia rere dia, els murmurs de tots els catòlics del món.

He avançat cap a l'altar major, vers els cobricel que sostenen altíssimes columnes salomòniques. I veig la tomba de Sant Pere i les escales cargolades que hi davallen. I això, no vull dir mentides, m'emociona força. Són tantes les coses que hem llegit, que hem sentit contar del Pescador...

I així i tot, fins fa només uns anys, ningú no estava gaire segur que sota aquestes lloses hi pogués haver les despulles de Sant Pere... Us contaré com va ésser... □

5. Un manuscrit

HONORAT DOMÈNECH I FERRER (DIBUIXOS D'OFÈLIA NOVELLA)

A Marcel:

Et remet a continuació les notes de l'oncle Valeri de què vàrem parlar. El rotle, escrit en una lletra de lectura difícil, es trobava en mal estat, especialment la seva part inicial. A pesar dels nostres esforços, han quedat llacunes importants i ens hem vist obligats a extractar-ne alguns paràgrafs.

Ignor quins motius va tenir l'avi per enviar-lo a la sucursal de Cesarea de Sebaste, on romangué tres anys. Probablement estaven relacionats amb el seu desinterès pel negoci. Les anotacions formaven part d'una recopilació de materials per a un llibre que volia escriure sobre la Palestina. Poc després del retorn a Cesarea que s'hi menciona, va rebre una lletra de l'avi demanant-li que tornàs a Roma per casar-se amb la seva cosina Camilla. Un cop aquí, el llibre projectat va quedar sense escriure i les notes abandonades.

Alguns anys més tard va saber, per un constructor de tendes hebreu de nom Àquila, que els seguidors del Natzarè s'havien reagrupat en un partit que aleshores dirigia Jacob, germà de Jesús, des de Jerusalem.

Va ser probablement llavors que va traduir i copiar el breu recull de sentències. Aquest escrit es trobava en bon estat i no ens ha presentat dificultats de transcripció.

Per aquell temps Claudi va expulsar els jueus de la ciutat, cansat dels avalots i les disputes que se suscitaven entre ells. Poc després l'oncle moriria de les febres.

Tota aquella agitació va desembocar, com es temia, en la gran sublevació de la Judea, ara farà catorze anys, reprimida amb mà de ferro per Vespasià i, finalment, per Titus, el nostre Cèsar, i va acabar, com saps, amb la destrucció de l'Estat jueu, de les seves institucions i llibertats i del seu Temple.

Esper que la meua petita descoberta no decebrà del tot les teves esperances i potser ajudarà a satisfer la teua curiositat per aquests temes.

Tingues salut.

Caius.

.....

... Hi havia els magistrats i alguns membres del Sanedrí de confiança. Es va negar a contestar les preguntes. Afirmava que havia parlat en públic sense amagar res.

Varen examinar la possibilitat de processar-lo per atacs contra la Llei i el Temple. Però ho varen descartar aviat i optaren per lliurar-lo al Prefecte el matí d'avui acusat de subversió. Deien que no es podien arriscar a la possibilitat d'un motí, amb la consegüent intervenció de les nostres forces.

M'asseguren que l'acusació era falsa. Malgrat que hi pot haver entre el poble elements disposats a procla-

“Et remet a continuació les notes de l'oncle Valeri de què vàrem parlar. Es trobaven en mal estat, especialment la part inicial i la transcripció ha resultat laboriosa”.

“A primera hora del vespre en Joan seia davant ca-seva, a la placeta prop del temple d’Heracles, xerrant animadament amb alguns cone-guts.”

mar Messies el primer que s’hi presti, ell havia rebutjat sempre amb irritació aquesta possibilitat.

.....

... argumentaven que afectava plenament la seguretat romana a la Judea. Malgrat que les seves crítiques es dirigien contra el patriciat jueu, la influència que exercia sobre la gent, unida a la pèrdua d’autoritat dels Magistrats, constituïen una amenaça per a l’estabilitat del seu govern.

Pilat desconfiava. Són conegudes les seves relacions difícils amb els grans sacerdots.

Mentrestant, grups de persones, encara poc nombrosos, s’anaven reunint davant el Pretori com cada any. Amb l’ajut dels seus servents els han incitat a demanar l’indult per a Jesús Bar Rabbàs, un dels presos del motí del Corban. Pilat els ho ha hagut de concedir.

Després els notables han continuat acusant Jesús Natzarè davant el Prefecte, que els escoltava fredament. Aleshores l’han amenaçat amb una denúncia al Cèsar. Pilat, que ja hi té una investigació oberta per la repressió del motí, no ha

volgut cercar-se més complicacions. L’ha condemnat a mort per sedició, com li demanaven.

He hagut de sortir de la ciutat per feines. Cap a l’hora nona tornàvem a Jerusalem. Davant la Porta de Samaria es divisava la taca lúgubre de les creus i la gent.

L’acusació dels dirigents jueus i la sentència del Prefecte han causat malestar, perquè molts a la ciutat tenien el Natzarè per profeta.

Quan sent passar pel carrer els nostres soldats -que a Palestina són, en la immensa majoria, sirians i apenes parlen llatí- pens en Zaqueu i els seus. He vist la casa tancada. Supòs que s’ha refugiat a alguna part per temor a les possibles represàlies.

Les nits són encara molt fredes i pels turons es veuen les fogueres dels pelegrins.

.....

Jerusalem, 15 d’abril.

Ahir ens va arribar el darrer carregament de la Perea i Filadèlfia. Josep s’ocuparà del transport. Acabades les feines que m’han retingut aquí, demà tornaré a Cesarea.

M’han comentat que el cos de Jesús havia estat retirat del sepulcre. És possible que les autoritats hagin volgut impedir que es convertís en punt de pelegrinació i, aprofitant el dissabte, l’haurien traslladat a un altre lloc, probablement a la fossa comuna.

Només en una ocasió vaig veure el Natzarè. Un matí ens creuàrem pel carrer dels Perfumistes quan ell pujava amb alguns del seu grup. Record la seva expressió enèrgica i intel·ligent. El seu pas despertava l’interès dels vianants i botiguers del carrer estret i empinat. Quan avui hi he tornat a passar bullia com sempre de gent i era com si res no hagués succeït.

Aquests dies a Jericó he tengut l’oportunitat de conversar llargament amb Zaqueu. En el seu grec entremesclat de paraules aramees, m’ha parlat sovint del Galileu. Allò que m’ha dit em resulta en alguns aspectes difícil d’expressar, i no puc garantir l’exactitud de la meua comprensió.

Afirma que Jesús, continuador de Joan, dit el Baptista, degollat aquest hivern pel tetrarca Herodes, no solament no era mereixedor de la reprovació i condemna públiques, sinó que ha estat un dels seus grans profetes.

Els deia que la Llei no és el feix d’observances minucioses que els imposen els seus mestres, ni tampoc els sacrificis i el ritual del Temple. És la pràctica de la justícia i la fidelitat a l’Aliança.

Només així arribarien al coneixement de l’Altíssim -el gran convit a què són cridats- i Israel es renovaria fins a esdevenir el Regne de Déu.

Des de la seva arribada a Jerusalem, l’enfrontament amb els alts dignataris -grans sacerdots i aristòcrates, sobretot, inclinats al partit dels saduceus- va anar creixent en acritud. Els acusava de cercar només el poder i la riquesa, de negar-se a escoltar les advertències dels profetes i els justs i de conduir el poble a la destrucció.

Malgrat la duresa de les seves crítiques, sembla que havia trobat un acolliment favorable en alguns sectors del Sanedrí. Els grans sacerdots i el seu grup se'ls avançaren i el feren callar.

Cesarea, 19 d'abril.

En sortir del magatzem he trobat Evoni Alexandre al moll. Fill d'una família benestant d'origen hebreu, ha heretat la ciutadania romana. Es dedica al comerç marítim, diuen que amb gran profit. És membre del Consell Municipal.

Quan ha sabut que havia passat unes setmanes a Jerusalem, m'ha demanat pel fet del Galileu i li he explicat algunes coses de les que havia vist o sentit contar.

Alexandre creu que Pilat es va excedir i que n'hi hauria hagut prou amb l'empresonament o la deportació.

Molt diferent és l'opinió de Joan, la meva amistat més antiga entre els jueus. És un home pietós que recita la «xemà» i assisteix a la sinagoga. Pertany, a més, o pertanyia, a una confraria religiosa, probablement farisea o essènia.

A primera hora del vespre seia davant ca-seva, a la placeta prop del temple d'Heracles, xerrant animadament amb alguns coneguts. L'he saludat i m'ha convidat a seure una estona amb ells.

Al cap de poc la conversa ha girat inesperadament cap el Natzarè. Joan, que en el transcurs dels seus viatges a l'interior del país el va poder escoltar a Betsaida i Cafarnaüm, no amaga el seu dolor pel final violent de Jesús.

Em parla del dia que, amb la gent, el va seguir fins a un indret vora el llac, al límit de Cafarnaüm amb Genesaret, on Jesús acostumava a retirar-se per pregar. Al peu dels turons rocosos, asseguts a l'herba sota les palmeres, sentiren la força ardent de les seves paraules i participaren en un menjar de comunió.

- "Déu havia ungit el rabbi amb el seu Esperit..." , ens ha dit, i s'ha fet un silenci dens.

Mentre baixava cap els molls he vist l'edifici del nou tribunal, encara no acabat del tot, i la làpida amb el nom de Pilat sota el de Tiberi.

Josep feineja al magatzem. El vaixell de Roma arribarà d'un moment a l'altre.

Paraules de Jesús de Natzaret

"Entre els nascuts de dona no n'hi ha cap de més gran que Joan. Tot el poble el va escoltar, fins els publicans i les prostitutes, i van reconèixer el disseny de Déu rebent el seu baptisme. En canvi, vosaltres vàreu frustrar aquest disseny no fent-vos batejar per ell."

"A qui, doncs, compararé els homes d'aquesta generació, a qui són semblants? Són semblants a aquells al.lots que, asseguts a la plaça, criden els uns als altres: hem tocat el flabiol, i no heu ballat; hem cantat plantes, i no heu plorat. Perquè ha vingut Joan Baptista, que no menja pa ni beu vi, i diuen: té el dimoni. Ha vingut després aquest home, que menja i beu, i diuen: aquí teniu un golarre i un bevedor de vi, amic de publicans i prostitutes."

"Ai de vosaltres que pagau el

delme de l'herba-sana, de la ruda i del fonoll, i negligiu el més important: la justícia, la misericòrdia i la fidelitat."

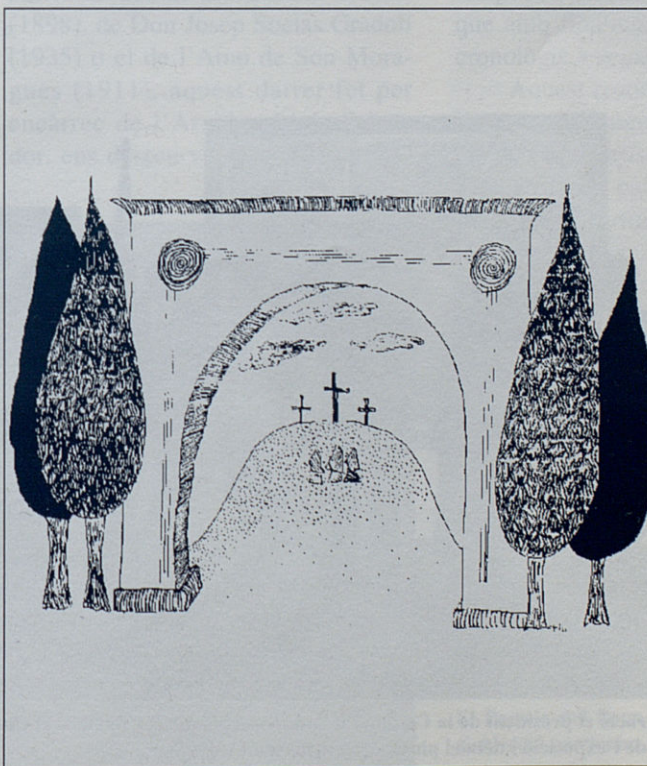
"Qui doni un vas d'aigua pel Nom, no perdrà la seva recompensa."

"Com goses dir que has complert la Llei? Perquè hi ha escrit: estimaràs el teu proïsme com a tu mateix. I mira, molts de germans teus van vestits de brutor i es moren de fam, i tu tens la casa plena de béns".

"No podeu servir Déu i els diners".

"Amb el vertader Israel passa com amb un comerciant que cercava perles fines: en va trobar una de gran preu, se n'anà a vendre tot el que tenia, i la va comprar."

"Ai de vosaltres, que construïu els monuments sepulcrales dels profetes i decorau les tombes dels justs, i deis: si haguéssim viscut en els dies dels nostres pares, no hauríem estat còmplices d'ells en la sang dels profetes. Així reconeixeu vosaltres mateixos que sou fills dels qui varen matar els profetes. Au, doncs, acabau d'omplir la mesura dels vostres pares!" □

"Ai de vosaltres, que construïu els monuments sepulcrales dels profetes i decorau les tombes dels justs, i deis: si haguéssim viscut en els dies dels nostres pares, no hauríem estat còmplices de la sang dels profetes."

Joan Fuster (1870-1943)

C.B.

Més d'un centenar d'obres del pintor mallorquí Joan Fuster (Palma, 1870-1943) formen l'exposició que dia 24 de gener es va inaugurar a Sa Llonja, organitzada per la Conselleria de Cultura, Educació i Esports del Govern Balear i que romandrà oberta al públic fins al dia 5 de març. A la inauguració hi assistiren el president de la Comunitat Autònoma, Gabriel Cañellas i Fons, el conseller de Cultura, Educació i Esports, Bartomeu Rotger i Amengual i el comissari de l'exposició i nét del pintor, Joan Oliver i Fuster.

L'activitat expositiva de Sa

Llonja, iniciada per la Conselleria de Cultura l'any 1983, té com un dels objectius més importants la recuperació per a les generacions presents dels valors històrics i artístics de la nostra Comunitat Autònoma.

En aquest sentit, l'exposició *Joan Fuster (1870-1943)* permet als ciutadans conèixer l'obra d'un dels pintors illencs més actius i fecunds de principi de segle. Joan Fuster fou un treballador infatigable que, a través de les múltiples exposicions realitzades d'àmbit nacional (a Mallorca, Menorca, Barcelona, Bilbao i Madrid) i, també, en diverses capi-

tals europees, dedicà la seva vida a difondre les imatges de la nostra terra arreu del món.

Participà activament en diverses activitats culturals, fou un dels fundadors del Cercle de Belles Arts i membre destacat en la nostra societat: obtingué una medalla d'argent a l'Exposició Balear de Sóller (1987), la Medalla d'Or de l'Exposició Internacional de Marsella (1903), mencions honorífiques a l'Exposició de Belles Arts de Madrid (1904 i 1906) i fou guardonat en el I Saló de Tardor (1942). Joan Fuster ha deixat una obra sòlida i àmpliament difosa que

Assistiren a la inauguració el president de la Comunitat Autònoma, Gabriel Cañellas, el conseller de Cultura, Educació i Esports, Bartomeu Rotger, i el comissari de l'exposició i nét del pintor, Joan Oliver i Fuster.

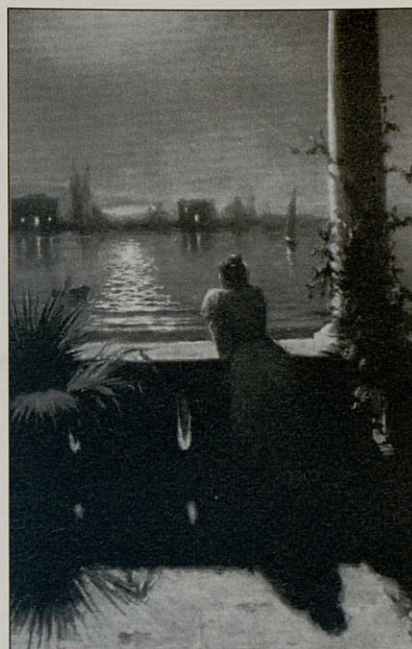
Al·lots al Jonquet (c. 1904). Oli sobre tela. Col·lecció particular. Palma.

el consagra com un dels artistes més importants de la història de la pintura de les illes Balears.

Aquesta exposició és l'antològica més completa que mai s'ha realitzat sobre Joan Fuster. La mostra està integrada per 119 obres de l'artista i per un retrat que Henri Bugnot, pintor i amic personal, li va fer l'any 1908. Les peces provenen de col·leccions de particulars, inclosa la de la família Fuster i de diferents institucions: l'Ajuntament de Palma, el Consell Insular de Mallorca, la Cambra de Comerç, la Fundació Barceló, el Museu Municipal de Valledmossa, el Museu de Mallorca i el Banc

d'Espanya.

La majoria de les peces que s'exposen són olis damunt tela, amb alguna variació d'olis damunt taula o cartró i cinc obres realitzades amb pastel. *L'estany de Son Moragues* (1904), *Cala Llum* (1906) o *Nocturn amb figures* (1900) són algunes de les obres presents en aquesta exposició i que ens demostren que Joan Fuster fou un gran paisatgista, però també els retrats del General Weyler (1898), de Don Josep Socias Gradolí (1935) o el de l'Amo de Son Moragues (1911), aquest darrer fet per encàrrec de l'Arxiduc Lluís Salvador, ens deixen veure que Joan Fus-

Nocturn del Molinar (c. 1988). Oli sobre tela. Col·lecció particular. Palma.

ter fou un gran retratista.

El muntatge, dirigit per Joan Oliver i Fuster, consisteix en un recorregut que engloba tot l'edifici de Sa Llonja. Les peces estan exposades a diferents plafons i col·locades en un ordre cronològic, de les més antigues a les més modernes, encara que amb finalitats estètiques l'ordre cronològic a vegades es trenca.

Aquest recorregut permetrà que l'espectador pugui observar l'evolució de l'obra artística de Joan Fuster, caracteritzada pel realisme personalitzat de les primeres obres i per la influència del postimpressionisme i postmodernisme de les darreres creacions. □

El Passeig del Born (1897). Oli sobre tela. Col·lecció particular. Palma.

Pilastres coronades

MATEU GRIMALT SUREDA

La possessió d'una casa dins *hortus conclusus* és alhora el zènit de l'autoafirmació i el nadir o avenc xuclador d'estalvis.

De l'*status* social assolit pels qui es tanquen a la casa se'n fa exhibició pregona a les pilastres que suporten la barrera de ferro del portal forà on ja els romans en feien ostentació mitjançant el pom o baula de la porta *in splendorem bullas aureas*.

Una observació a ull desarmat dels cimbells que coronen aquestes pilastres ens permet establir, provisionalment, deu categories de diferenciació:

1) Acabament en teulada de quatre vessants. Una solució sense pretensions amb un bon escorriment d'aigües i sense erosió de materials, amb la boca de la bústia o placa del nom on adesiara es poden veure

autoescrits malnoms tan poc agradosos que hom pensa si no són una cortina de fum per amagar el nom real que de fet els diguin els veïnats.

2) El tronc o fusta de la columna mostra la imposta d'un capell superposat o carreu en forma de lletra T, que en ocasions més ubèrrimes potser es convertirà capítell d'arc o baldaquí d'entrada.

3) Acroteri figurant una escala piramidal, generalment de tres grans, com grades d'un altar a un déu invisible protector de la llar, que podrà fer de peana a l'estatueta d'un lleó, àguila o altre animal de noble agressivitat, que fan companyia muda al ca de bestiar que, a part de no tenir bestiar, per més burla i afronta li diuen Panxo.

4) Sobre la pilastra no hi han posat res, l'obra encara no està aca-

bada; o bé no en saben més, com certes frases de moda sense verbs modals: (... i afegir que... *omissis* «hem de, voldríem, podríem afegir, dir que») o bé encara no s'ha acordat el que hom voldria posar-hi.

5) Imposta de vidres clavats o fil barbut de pues per obstaculitzar el salt i defensar la casa contra la intrusió d'aquella gent que té més barra que els bisbes espanyols quan parlen de llibertat d'expressió.

6) Còfia piramidal o cònica, en formes de pinacle, pa de figa o pedra obelisquejant de punta fàlica a algunes casetes de foravila; sovint aquest obelisc s'allargassa en forma d'aguella... més o menys estirat com l'arrossegament de les síl·labes del regidor Ripoll.

7) Bolla, globus o esfera: adornament clàssic amb simbolisme de perfecció i acabament d'una cosa que es deixa rodona, perfecta, feliç, sense racons ni noses, com per dir «tenc una casa collonuda».

8) Sovint, aquesta esfera perd la inutilitat artística per convertir-se en una bolla de llum de fanal per fer claror a l'entrada com si fos un corralet de cementeri.

9) Estetització de la bolla amb un floró: fruita, flor capullo, carxofa, pinya o gla; fruites que són un simbolisme de fertilitat, per la multitud de grans, i força de virilitat. Tot un atavisme de la fecunditat de la família que es tradueix en força i prosperitat, si no són massa, com els bordalls que reemplaçaran el vell tronc. Força de la família que fa pinya defensiva contra el present i àdhuc contra el passat. No és casual que llibres de memòries fresques, com les del Darrer Canonge, siguin menys piadoses amb persones cèlibes sense les armes defensives de la prole.

10) Aquesta esfera de coronament torna sovint una hídria buida, una cratera o senzillament un pobre cossioll on hi malda per viure una planta. Motiu aquest que per la seva prolificitat de formes voldria insinuar per tema de tessina d'un estudiant d'art que en vulgui perfilar els conflents. □

El coronament de les pilastres que suporten la barrera de ferro permet endevinar l'*status* social de qui ocupa la casa.

Bach: Concerts de Brandenburg: A. Grumiaux. English Chamber Orchestra. R. Leppard

CD que recull els tres primers concerts que Bach va remetre i dedicar, el 1721, a Christian Ludwig (Margrave de Brandenburg). El primer concert és d'instrumentació molt densa; el segon es caracteritza pel so dels instruments solistes de tessitura aguda; i, finalment, el tercer és un exemple de concert de cambra per a solistes sense orquestra. És aconsellable adquirir el segon CD amb els concerts 4, 5 i 6. Sèrie molt bona a preu de mitja. (PHILIPS. Clàssica.)

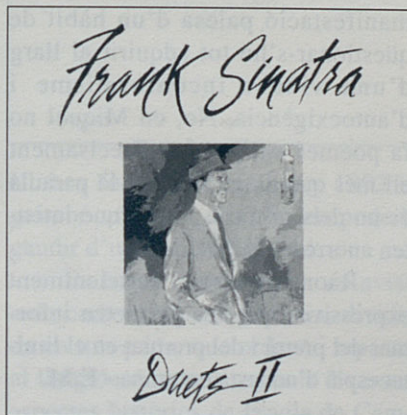

Ara que és Nadal: Nadales. Coral Universitat de les Illes Balears; Corals infantil i juvenil de Joventuts Musicals. Director: Joan Company.

Testimoni discogràfic que ens ha deixat aquest Nadal la gran família musical formada per les corals esmentades. Velles i novelles nades en un repertori tradicional de les Illes i d'arreu del món. Magnífica la interpretació de la versió de Joan M. Thomàs de l'*Adeste Fidelis*, així com de les altres peces que figuren en l'edició (en CD i cassette). Destaca, a més, la cura amb què s'ha tractat la fonètica de cada àmbit dialectal. Bona la part tècnica de l'enregistrament d'*Ona Digital*. Tot plegat un treball molt digne i recomanable. (ONA DIGITAL. Nades.)

Discografia

SANTI ADROVER

Frank Sinatra: Duets II

Segona entrega de Sinatra i els seus duets, un fenomen, aquest, tan de moda últimament en el panorama musical. És tan comercial com la primera. Tal vegada, si la comparem amb l'altra, baixa el nivell dels *acompanyants*. Però Sinatra és «La Veu» i alguns temes són entranyables, per exemple *Moonlight i Vermont*, amb Linda Ronstadt, o *Flay me to the Moon*, amb el recentment desaparegut Antonio Carlos Jobim. Així que si sou col·leccionistes i teniu el primer CD, doncs ja sabeu... (CAPITOL RECORDS. Cançons made Sinatra.)

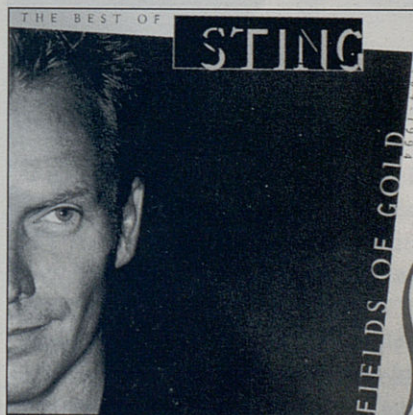
Amb el suport de

SURCOS
MÚSICA I REGALS
Alexandre Jaume, 8
Tel. (botiga) 72 46 46
07002 Palma de Mallorca

Sade. The Best

1994 ha estat l'any de les recopilacions, i aquesta de Sade és una de les més celebrades pels incondicionals de la música i la veu d'aquesta cantant d'origen africà. Sade sempre ha sabut fer ritmes càlids, molt suggerents i íntims, sense traïr els seus orígens. Aquest *The Best* ens farà gaudir del millor dels quatre treballs més importants de la cantant de color, i fa justícia al seu talent moltes vegades no reconegut. (EPIC-SONY MUSIC. Pop.)

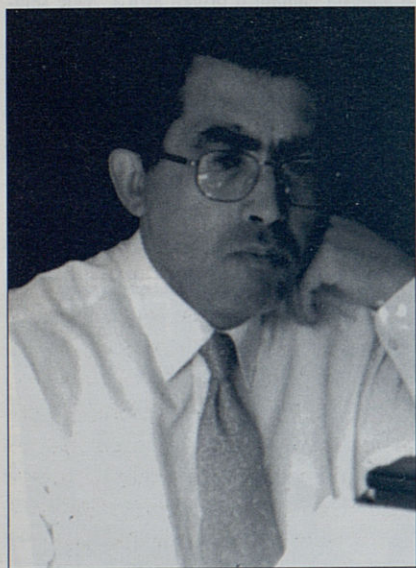

Sting. Fields of gold

Darrera entrega del cantant i compositor britànic en forma de recopilació que passa revista a la seva carrera com a solista, des de la desaparició del grup «Police» fins ara. Una bona oportunitat per conèixer bé l'interpret, el compositor i el músic perquè totes tres facetes són presents en aquest CD. L'edició espanyola inclou tres temes extra, dos d'ells inèdits. (A.M.RECORDS. Pop.)

La poesia de M.López Crespí. Els poemes de l'horabaixa

Aquest autor ha guanyat recentment el Premi Grandalla de poesia del Principat d'Andorra. La seva firma és prou coneguda pels nostres lectors, si més no perquè darrerament les entrevistes que habitualment publica a les pàgines d'EL MIRALL les ha orientades a descobrir què és per a cadascú l'ofici d'escriptor. Però en aquesta ocasió volem felicitar López Crespí per la distinció que acaba de rebre i ho farem servint-nos de les paraules que va pronunciar el poeta Antoni Vidal Ferrando amb motiu de la presentació del poemari.

Diu Antoni Vidal: «És impossible endinsar-se per l'inferno dels versos de López Crespí sense restar-hi implicat de qualque forma. Antiesteta, antimodernista, escèptic, rupturista, en Miquel sol adreçar-se al rostre de cada un dels lectors per llançar-hi incivilitzadament tota la metralla del seu univers poètic. A partir d'aquí, pot passar qualsevol cosa.»

«Quan tot el món en què cregueren els més utòpics i contestataris de la seva generació s'ha ensorrat (...el passat moria enmig de l'asfalt / barca a la deriva.), López Crespí vendria a fer l'inventari de la derrota, un inventari de vuitanta-un poemes que ens hauríem d'imaginar com un interminable viacrucis si, a

més a més, li haguéssim de fer cas quan afirma que *La poesia era aleshores excels disseny aerodinàmic / fràgil xerrameca engolada voleiant damunt les tombes*. O quan més endavant es mostra encara més categòric: *reconec la mentida del vers*.»

«Però, de la mateixa manera que estic segur que *Els poemes de l'horabaixa* no són el simple inventari d'una derrota, també estic segur que l'aparent desconfiança en la poesia del seu autor no és més que la manifestació palesa d'un hàbit de qüestionar-s'ho tot adquirit al llarg d'una vida d'inconformisme i d'autoexigència. No, en Miquel no fa poemes *malgré lui*. Precisament ell més que ningú sap que la paraula és un dels primers poders que intenten anorrear els dictadors.»

Raons precises i suficientment expressives que ens permeten informar del premi i del premiat en el limitat espai d'aquesta columna.- E.M.

Terra de colons lliures? «Afers». Conquesta i organització feudal a Mallorca.

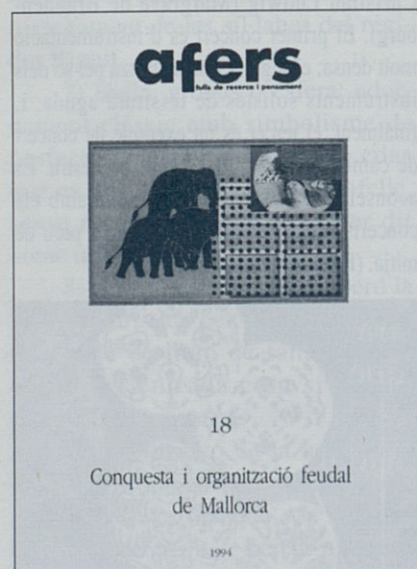
La revista «Afers», editada a Catarroja, País Valencià, que l'any 1995 complirà deu anys, ara ha tengut l'encert de dedicar el número 18 a la «Conquesta i organització feudal de Mallorca». Es tracta d'un conjunt d'articles, presentats i coordinats pel catedràtic de la UAB Miquel Barceló, que es proposen historiar la implantació del model de societat feudal a Mallorca després de la conquesta del 1229.

Es comença amb uns articles referents a la Mallorca islàmica que s'ocupen tant dels assentaments rurals com del disseny de la ciutat. Alguns d'aquests articles que parlen de l'aprofitament de l'aigua tant pel que fa a l'agricultura com al consum urbà, ens poden resultar del tot *contemporanis* malgrat que es refereixen a l'edat mitjana.

Un altre conjunt d'articles parla de la instal·lació del feudalisme a Mallorca. Entre els historiadors, aquest és un motiu de polèmica puix que hi ha autors que defensen que

Mallorca no va ser mai terra de feudals. Es tracta de la perseverància de la tesi de Josep M. Quadrado, enunciada ara fa més de cent anys, que presenta l'illa com terra de colons lliures. Malgrat que no són aquests els primers estudis que qüestionen la visió vuitcentista de Quadrado, sí que és una de les primeres ocasions en què una publicació aconsegueix reunir els especialistes en el tema.

La tesi del feudalisme mallorquí és explicada, en aquesta publicació, des de quatre anàlisis diferents. La primera tracta de com varen ser ocupades les terres pels cristians i de l'obligació que tenien de romandre-

hi. Els casos que s'estudien són els de Pollença i els de la porció de Nunó Sanç (Manacor-Felanitx).

La segona anàlisi es refereix a la noblesa de l'illa, als orígens d'aquests nobles que sovint trobam entre els cavallers del *Repartiment*. Precisament en aquesta anàlisi es vol desfer el tòpic que la noblesa *vella* mallorquina s'anà formant al llarg dels segles XIV i XV com si hagués sortit del no-res. Els nobles actuaren i es comportaren com el que eren les seves famílies del continent: cavallers feudals.

La tercera anàlisi tracta del codi feudal que aquests homes feren servir per assegurar-se la preeminència, i aquest codi foren els *Usatges* de Barcelona com estableixen les *Fran-*

queses i *Privileigis* del regne.

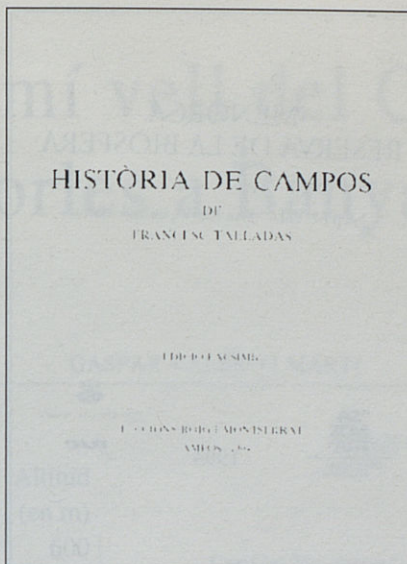
Per últim, hi ha un article que analitza les guerres de Canamunts i Canavalls des d'una perspectiva totalment nova respecte del que s'havia fet fins ara. S'estudia la conflictitat aristocràtica no sols com guerres entre senyors, sinó també com expressió de la conflictitat que es vivia entre el poble baix per mor, precisament, de la gestió feudal que es feia de la societat.

En una paraula, *Afers* ens ofereix la possibilitat de llegir un conjunt d'aportacions novedoses sobre la nostra història, i ho fa coincidint amb l'obertura d'una delegació de la revista a Mallorca i la incorporació d'historiadors mallorquins al seu consell de redacció.- **E.M.**

Francesc Talladas. *Història de Campos.*

Aquesta *Història de Campos* és la reedició, en edició facsímil, de la *Historia de la villa de Campos por D. Francisco Talladas Pbro. natural de dicha villa publicada por D. Luís Bauzá y Feliu*, impresa a la Tipografia de Felipe Guasp de Palma de Mallorca, l'any 1892.

En efecte, l'eclesiàtic i historiadore campaner Francesc Tallades i Venrell (1746-1818), entre d'altres obres de temàtica local, deixava inèdita i manuscrita aquesta història de Campos. La seva redacció data de principis del segle XIX i el manuscrit original es conservava a la biblioteca de Can Cosmet de Campos.

L'obra fou publicada l'any 1892 i, gairebé un segle després, en podem gaudir d'una edició facsímil.

Es tracta d'una obra més aviat amb caràcter de miscel·lània, dividida en tres parts, que ordena i repassa al llarg de diferents capítols diversos aspectes històrics de la vila de Campos. A la primera part, després de la descripció general, es fa una menció especial a l'antic assentament romà de la contrada, tot continuant per la relació de les diverses etapes de la història local i la descripció de la marina de Campos. La segona part del llibre es dedica concretament a l'església parroquial i als diferents oratoris del terme. La tercera part presenta la nòmina de diversos personatges il·lustres campaners.

La reedició d'aquesta obra, que ofereix unes marcades reminiscències de l'època de la Il·lustració, és so-

bretot una excel·lent aportació a la historiografia local, realitzada per uns editors campaners en una nova col·lecció que certifica el seu arrelament a Campos (*Onxa* és el topònim àrab de Son Sala).

És també un bell i interessant exemple a seguir, com a testimoni de respecte al passat i de la voluntat de posar a l'abast del coneixement públic els documents originals que, malgrat que avui en dia siguin desconeguts, oblidats o fins i tot ignorats, són la base necessària de nombroses referències a l'hora d'elaborar la història de cada poble.- **A.G.B.**

Història de Campos. Edició Facsímil.- Edicions Roig i Montserrat (Col·lecció Onxa, n. 1).- Campos, 1994.- XV + 247 pàgs.

El paisatge natural i humà. *Menorca Reserva de la Biosfera.*

El reconeixement d'un determinat territori com a Reserva de la Biosfera es fonamenta en una declaració que s'inclou dins del Programa MAB (*Man and Biosphere*), creat per la UNESCO l'any 1971. La proposta del projecte de Menorca Reserva de la Biosfera fou presentada pel Consell Insular de Menorca a través de l'Institut Menorquí d'Estudis l'any 1988. El projecte fou aprovat per la UNESCO l'octubre de 1993.

Com a conseqüència de la declaració de Menorca Reserva de la Biosfera, a partir dels textos de l'informe científic preparat per l'Institut Menorquí d'Estudis, que fou coordi-

ROLDAN

OFICINES I DESPATXOS S.A.

A la seva disposició en:

- Despatxos Direccionals
- Despatxos i Oficines Generals
- Mampares d'Oficina
- Separacions simples i dobles

- Estanteries Emmagatzematge
- Estanteries Gran Càrrega
- Biblioteques
- Cadires i Taules apilables per a col·lectivitats

Complements: Llums

Cendrers (de peu i sobretaula)
Caixes Fortes, etc.

Eusebi Estada, 68 (carrer del tren de Sóller)
Telèfon 20 98 13 CIUTAT

nat per J. M. Vidal Hernández, Joan Rita i Cipriano Martín amb la col·laboració d'una trentena d'especialistes en ciències naturals i socials, ara s'ha presentat la publicació del llibre corresponent, que és el resultat editorial de la col·laboració entre el Consell Insular de Menorca i la Caixa de Balears «Sa Nostra».

El llibre, redactat en català i en castellà, és un excel·lent compendi de les característiques del paisatge natural i humà de l'illa de Menorca. Les 250 planes, acuradament editades i bellament il·lustrades, s'estructuren en cinc capítols:

I.- *Menorca, una illa a la mesura de l'home.* Els apartats sobre la geologia i el paisatge, el clima, la mar i l'home escultor del paisatge ofereixen una primera ullada als aspectes físics que han modelat el paisatge menorquí a una escala humana.

II.- *Allò que és petit pot ser divers.* La vegetació forestal, els barrancs, les coves i els avencs, les basses, els aiguamolls i les llacunes, l'Albufera des Grau, els sistemes dunars, les costes, els illots costaners, els fons litorals, la terra i l'home, i la diversitat genètica desenvolupen els aspectes concrets que se centren en ressenyar la riquesa i la diversitat del medi ambient i del patrimoni natural menorquí.

III.- *Construint amb pedres.* Les pedres del passat, les pedres seques, les pedreres de marès, les torres i les talaies i el Camí de Cavalls apareixen com a testimonis del fet que la cultura del menorquí s'ha escrit en les

MENORCA RESERVA DE LA BIOSFERA

Josep M. Vidal - Joan Rita - Cipriano Martín

"SA
NOSTRA"
Obra Social
Cultural

1994

CAIXA DE BALEARS
INSTITUT MENORQUÍ D'ESTUDIS
MAB
MENORCA RESERVA DE LA BIOSFERA

pedres, en unes construccions que serveixen per exemplificar el lligam entre l'home i el medi.

IV.- *Els treballs i els homes.* Els comerciants i els industrials, el turisme i el territori, i els científics i els viatgers, representen les principals activitats productives i econòmiques de l'home a Menorca, així com l'evolució de l'estudi i del coneixement de la història natural de l'illa.

V.- *Menorca reserva de la biosfera.* La descripció dels objectius i les funcions del programa MAB, la petita història del cas de Menorca i l'estructura territorial de la reserva de la biosfera de Menorca constitueixen un resum del procés i de les característiques de la declaració de Menorca com a reserva de la biosfera.

Un darrer apartat completa l'edició amb la presentació d'onze mapes temàtics de l'illa de Menorca.

Per altra part, paral·lelament a l'edició del llibre, la vocació didàctica i pedagògica de tot el projecte es complementa amb el muntatge d'una exposició audiovisual que serà itinerant a tots els pobles de Menorca i que, per extensió, ha d'arribar a les altres illes.

Aquestes iniciatives posen el projecte a l'abast del coneixement públic i comencen la tasca d'un repte de futur. La declaració de reserva de la biosfera ha suposat la presentació de tot un pla d'actuacions que contempla la interacció de l'home i la biosfera, encaminat a fer possible un model de desenvolupament econòmic sostenible respectuós amb els recursos naturals i el medi ambient.

Menorca, tot i que sigui un territori força humanitzat, representa un cas particular que conserva una gran diversitat d'ambients naturals. Una herència que s'ha de preservar per al present i per a les generacions futures mitjançant el manteniment de la connexió i de l'equilibri entre l'home i la natura.

La declaració de reserva de la biosfera ha d'implicar el fet d'assumir un vertader compromís que ha d'afectar les estructures de gestió del territori i la correcta coordinació entre les administracions i els ciutadans amb l'objectiu de preservar i de conservar el ric i extraordinari patrimoni menorquí. - **Antoni Ginard Bujosa**

Menorca Reserva de la Biosfera. Consell Insular de Menorca - Caixa de Balears «Sa Nostra» - Institut Menorquí d'Estudis.- Maó, 1994.- 251 pàgs.

carrer del
baix riera, 1-a
tel: 24 03 86
07009 palma

arts
XiSCO
grafiques

Plànols topogràfics
Fotografies aèries

ESTOP
TOPOGRAFIA - FOTOGRAFIA - PROJECTES

Plaça del Rosselló, 4-A, 3r.
Telèfon 72 33 56

07002 Palma de Mallorca

El camí vell del Correu (d'Esporles a Banyalbufar)

GASPAR VALERO I MARTÍ

Itinerari

Esporles - Pont de la Turbina (PM-110, km 2'200) - Creuer de la Granja (PM-110, km 1'500) - El Garrover Cremat (enllaç camí del Correu) - La Potada del Cavall - Coll del Pi - Son Sanutges (pedrera) - Font de la Vila - Son Vives - Banyalbufar.

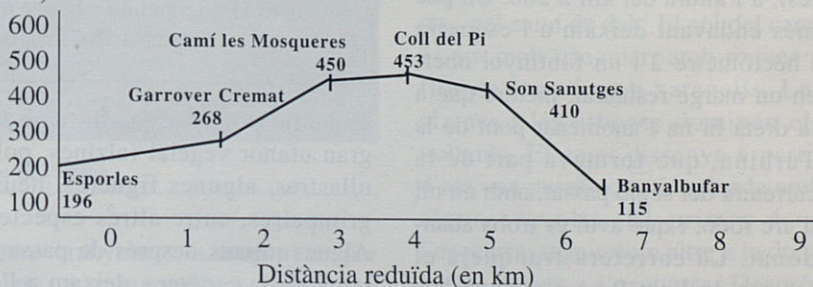
Horari

20 min.	Esporles
10 min.	Pont de la Turbina (PM-110, km 2'2)
10 min.	Creuer de la Granja (PM-110, km 1'5)
25 min.	El Garrover Cremat
10 min.	Entreforc camí de les Mosqueres
45 min.	Portell de Son Valentí
15 min.	Son Sanutges (pedrera)
15 min.	Font de la Vila
	Banyalbufar
TOTAL: 2 h. 30 min.	
(Temps aproximat de marxa, sense les aturades)	

Orientacions de camí

Partim d'Esporles, vora l'església parroquial de Sant Pere. Pujam per la costa de Sant Pere, amb el temple a la nostra dreta. Camí endavant, a l'esquerra deixam Ca les Monges i Can Florest, mentre que a la dreta ens acompanya una paret molt alta. Ben aviat arribam al portell de Can Ceva, que queda a la

Altitud
(en m)

dreta, vora alguns noguers. Alguns metres més amunt, arribam al portell de Bellavista, a l'esquerra, amb una inscripció al brancal amb la data de 1872; mentre, a la dreta hi ha les darreres cases del poble, Can Dardal, punt on s'acaba la costa de Sant Pere entesa com a carrer, amb sòl d'empedrat modern i ciment, i comença pròpiament el camí del Correu, tot i que aquest tram, fins a la Comuna, també se l'anomena camí de Sant Pere, amb sòl de terra i tipologia de camí de ferradura.

Un cartell del Consell Insular de Mallorca ens indica que el camí es troba en restauració. A la nostra esquerra, s'arrenglera un imponent conjunt d'araucàries o arbres de pisos. El camí avança entre parets seques, més alta la de la dreta; la vegetació herbàcia aprofita per fer-se present: fenàs, rapa de frare, a més d'abatzeres, esparragueres i heures; també hi observam alguns oms i garrovers. Una primera volta a la dreta, en pujada i amb alguns graons, i una segona a l'esquerra, ens situen en un planiol alt, amb camps de con-

reu que s'estenen cap a la dreta, i amb el marge del camí amb esbaldreos a l'esquerra. Entre pins i alzines podem observar a la dreta una vista més ampla cap a la mola de Son Pacs i la moleta de Son Cabaspre. La paret seca continua a l'esquerra, amb algunes actuacions de reconstrucció, mentre que a la dreta hi ha un filferro. A uns deu minuts curts del portell de Bellavista, arribam a una barrera disforja, feta amb un tub i amb un somier, que s'ha de franquejar amb l'ajuda d'unes pedres a manera de botador. En aquest punt comença la davallada cap a la carretera, amb alzines, mates i aranyoners. A l'esquerra deixam un portell sense barrera que ens emmarca visualment el Cor de Jesús de Maristella, mentre que a la dreta hi ha l'anomenat camp del Xubasco, amb restes d'enderrocs d'obres i un camí que enllaça amb el nostre, amb garrovers que deixen pas a un pinaret. Quan s'acaba el pinar, apareix davant la nostra vista una bella imatge configurada per un esponerós conjunt de plàtans, que ofereix a la

tardor un domini groguenc de fulles, ja en terres de la Comuna. L'asfalt de la carretera s'apropa ràpidament, potser trencant la imatge poètica del fullam, i hi arribam després de deixar a la dreta un safareig cobert i de passar una barrera de fusta.

Voltam sobre l'asfalt, cap a l'esquerra, de tal manera que ens situam en la carretera Esporles-Banyalbufar (oficialment PM-110, que comença a comptar de l'entreforc de la carretera C-710, Pollença-Andratx, on conflueixen les vies de Valldemossa, Banyalbufar i Esporles), a l'altura del km 2'280. Un poc més endavant deixam a l'esquerra l'hectòmetre 2 i un fontinyol obert en un marge restaurat, mentre que a la dreta hi ha l'anomenat pont de la Turbina, que formava part de la carretera del segle passat, amb un ull d'arc rodó, i que avui es troba abandonat. La carretera franqueja el torrent de Sant Pere o d'Esporles, que a partir d'ara queda a la nostra

esquerra, pregon i guarnit amb una gran ufanor vegetal (alzines, polls, ullastres, algunes figueres, heures grimpaïres, entre altres espècies). Alguns minuts després de passar el km 2 de la carretera, deixam a l'esquerra el camí del molí Draper, les

El camí vell del Correu

És un autèntic camí reial d'origen medieval, documentat ja en el segle XV; fins i tot, a nivell toponímic ha conservat la paraula 'Correu', que ens ambienta terminològicament els antics oficials reials que portaven la comunicació als pobles. Abans, en època musulmana, possiblement formava part de la denominada *via o carrera de Banalbahar*, documentada en el Llibre del Repartiment (1232). El camí del Correu comunicà durant segles Palma i Esporles amb la vila de Banyalbufar. Amb les reformes viàries iniciades el segle passat, concretament la posada en funcionament cap a 1840 del tram de carretera d'Esporles fins a la Granja (el segment principal de la qual actualment té la nomenclatura PM-110), l'ampliació del camí de la font del Garbell i, en la segona meitat de segle passat, la inauguració de la carretera entre Esporles i Banyalbufar (que des del Cap del Bosquet forma part de la C-710), el camí vell acabà molt abandonat, i fins i tot fou seccionat amb diverses parets. El camí del Correu encara manté restes de l'empedrat antic, tot i que molt malmès. Actualment s'hi duen a terme obres de restauració i de rehabilitació per part del Consell Insular de Mallorca (FODESMÀ), amb la col·laboració dels ajuntaments d'Esporles i de Banyalbufar.

cases del qual observam aviat, amb un gran plàtan davant. A continuació, després d'un gran safareig, arribam a la cruïlla de la carretera de Puigpunyent (PMV-1101), que és també la via que va a la Granja.

Des de la cruïlla de la Granja (km 1'5 de la carretera PM-110), caminam per l'asfalt uns tres-cents metres, en direcció a Banyalbufar, ja que les obres de la nova carretera han tallat l'accés antic al camí del Correu, amb grans xaps laterals en la roca, amb un marge nou, baix, que protegeix de les esllavissades. Uns deu metres després de l'hectòmetre 2 (km 1'200), a l'esquerra de la carretera observam un portell nou amb brancals de totxos. En aquest punt, denominat el Garrover Cremat, abandonam l'asfalt i pujam sense camí per un costeret cap al portell, entre cards, porrasses, fonoll i fenàs. Aquest portell encara no ens deixa en el camí vell, sinó que hem de fer una aproximació marcada en forma de tirany. A uns dos minuts del portell, vora el primer pi que trobam, mantenim la tendència lleugerament a la dreta, cap al sud-oest, amb abatzers que s'acosten per la nostra dreta. També ens acompanyen botges, carritxeres, argelagues i mates. Així, alguns metres més endavant enllaçam novament amb el camí vell del Correu, que ens apareix transversal-

La Potada del Cavall i el portell de Son Valentí. (Foto de l'autor.)

La partió de Son Creus, en el camí del Correu. (Foto de l'autor.)

ment. Si el seguíssim cap a l'esquerra, a pocs minuts trobaríem el xap de la carretera, sense solució de continuïtat. Per això, ara voltam a la dreta, disposats a no abandonar aquesta antiga via fins a Banyalbufar.

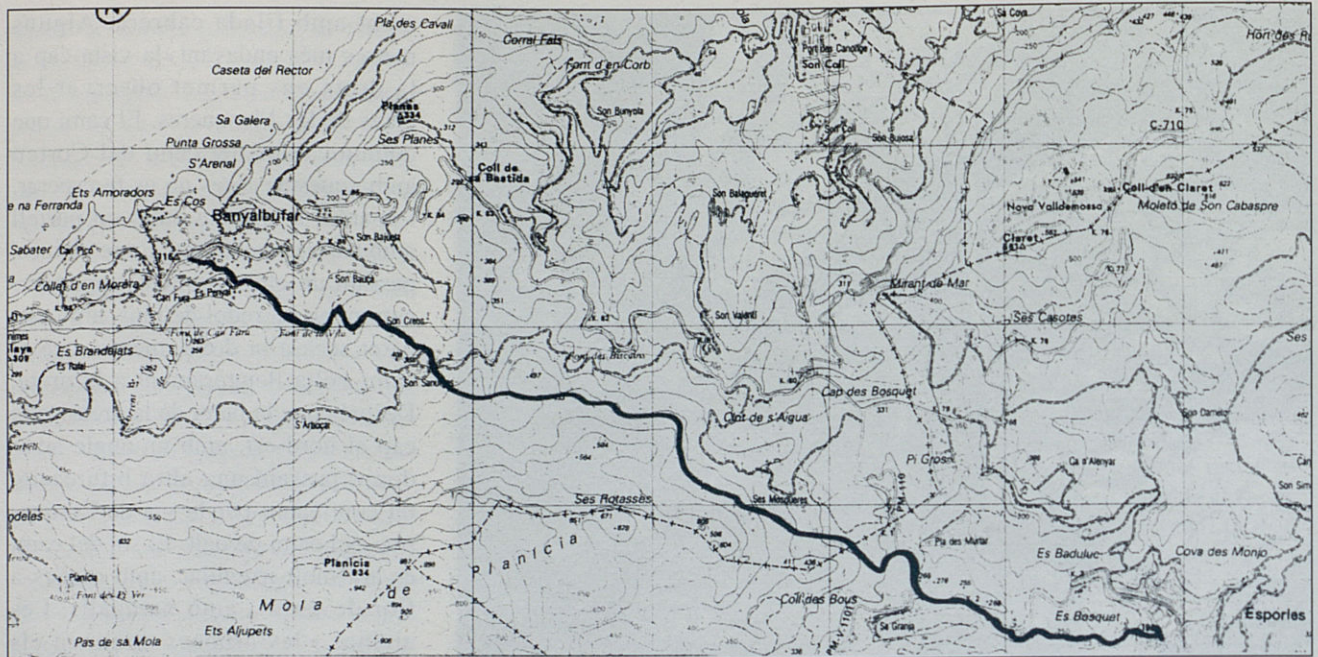
Una vegada hem retrobat el camí del Correu, avançam entre parets seques, amb esparregueres, porrasses, botges, mates, matapoll, fonoll, algunes argelagues i cards, i observam les primeres mostres d'empedrat. Pel que fa a la vegetació arbòria, hi observam oliveres, algun garrover i alguna alzina. A uns cinc minuts d'iniciar el camí arribam a un portellet, amb filferro pels costats i una barrereta de fusta, nova, que és la partió entre la Granja i les Mosqueres, que separa alhora els termes d'Esporles i Banyalbufar. Dos o tres minuts després arribam a una bifurcació poc consolidada, on hem de posar atenció, ja que hem de continuar pel camí de més amunt, cap a la nostra esquerra. Per la contrada de la dreta s'estenen marges d'oliveres, mentre que davant la nostra posició apareix dominant el panorama la silueta del Moletó de la Granja (650 m), un contrafort de llevant de la mola de Planícia. Continuem vora

alguns aranyoners, acompanyats per murtes i aviat voltam una petita coma solcada per algunes marjades, que cau des de l'esquerra. Superam alguns graons amb revells d'alzina pels costats i amb roques a la dreta. Aviat arribam a un punt on hem de posar atenció, ja que el camí del Correu continua rere una paret seca, on s'obre un portellet que s'ha de franquejar amb quatre pedres que fan de graons i passar la barrera amb reixa de filferro que el tanca. Aquest portell ens defineix l'entrada a l'alzinar, amb presència d'una bona quantitat d'arboceres.

Després del portell de l'alzinar hem de continuar en tendència a la dreta, amb el camí poc definit. Dos minuts més endavant arribam a un forn de calç, que queda a la dreta del camí; té una olla de bones dimensions. La barraca del calciner apareix a l'esquerra; mostra una planta rectangular, amb restes de teules i amb argamassa de calç. Després del forn, a la dreta apareix una paret seca, que discorre més avall del camí. Passam un altre tram amb restes d'empedrat i la paret que acabam d'esmentar se situa en el lateral de la dreta del camí; té alçat atalussat i un corona-

ment amb filada cabrera. Alguns metres més endavant, la vista cap a la dreta ens permet observar les cases de les Mosqueres. El camí que comunica des del camí del Correu amb aquestes cases no es fa esperar, i apareix a la dreta, amb un portell amb barrera metàl·lica. Entre alzines, passam un altre segment empedrat i entram en un redol de pins, amb una paret seca a la dreta, mentre que el camí volta lleugerament a la dreta. Després que la paret de la dreta volta cap al nord-est, amb un angle arrodonit, passam una altra bifurcació, on continuam per la via de l'esquerra, pel camí de dalt. El sòl del camí és ara molt irregular, amb roques a flor de terra i amb xaragalls. Les alzines i les arboceres dominen els voltants. El camí dissenya a partir d'ara una pujada que és salvada amb alguns revolts. El primer és a l'esquerra, seguit d'un altre a la dreta i d'un tercer a l'esquerra. Després del quart, a la dreta, segueixen dos revoltets junts, encadenats a un setè a l'esquerra i un vuitè a la dreta. Després d'un graó solitari, trobam un petit cocó enmig del camí, imperceptible si no hi posam atenció. És anomenat pels esporlerins la Potada del Cavall. Just devora, a poc més de deu metres hi ha un antic portell, que ara apareix tapat. És el portell de Son Valentí, ja que se situa en la partió d'aquesta finca. Amb les reformes recents, es pot salvar el parament a partir d'un botador de fusta, amb passamà, tot i que es pot passar també pel costat de la dreta del portell; en el parament, hi observam restes d'un pujador de pedra.

Després del portell de Son Valentí, recuperam el camí, recobert per una catifa de fullaca d'alzina. A la dreta, hi ha un paretó de lloses planes que protegeix el lateral del camí. Ben aviat, en aquest mateix lateral es pot observar el marge de sosteniment, alhora que el camí descriu una davalladeta lleugera. A l'esquerra observam un rotlle de sitja i una barraca, amb camins de carboners que surten d'ambdós costats del

Del Mapa Topogràfic Nacional de l'Institut Geogràfic Nacional.

camí. A pocs metres, passam una torrentera que ocupa el centre d'una cometa, per la qual cosa el camí descriu una lleugera volta a la dreta, amb marge de sosteniment. Just després, deixam un camí secundari a la dreta, que ens duria a Son Valentí, i continuam en tendència cap a l'esquerra; més endavant, ens apareix la mar, llunana i a la nostra dreta, sobre la contrada del port del Canonge. A l'esquerra ens surt a camí una barraca de carboner de planta rectangular, oberta al nord, cap al camí i amb el parament del fons que marca els dos aiguavessos. Continuem amb un revoltet a l'esquerra, per un collet entre costers de terra.

Alguns metres més endavant, a la dreta observam, entre alzines i arboceres, com s'acosta una pista nova, que immediatament intercepta transversalment el nostre camí, amb un impacte visual important. A la dreta de la pista s'estén l'anomenada era del Moro, un indret privilegiat per gaudir d'una ampla vista, tot i que, lamentablement, apareix molt trastocat pels recents moviments de terra. Exemplars de càrritx, murtes, mates i xiprell completen la imatge vegetal. A uns dos minuts de l'era

del Moro i de la pista arribam a un gran forn de calç, l'olla del qual s'obre, immensa, a la dreta del camí. Aquest element de la cultura material tradicional mostra unes parets amplíssimes, amb una escala de pedra en el lateral sud-occidental. Després del forn, deixam a l'esquerra un camí que puja. A la dreta es disposa una filada de pedres que configuren un paretó protector. A continuació, passam un esbaldrec del camí, amb un bon sot que hem de salvar per l'esquerra. Exemplars de

ginebró acompanyen el món vegetal de la contrada. Seguim amb certa tendència cap a l'esquerra, amb fullaca de pi pel sòl, mentre que al lateral de la dreta destaca el paretó de grans pedres, gairebé ciclòpies. Si alçam la vista cap a la dreta, la mar s'estén per la banda del port del Canonge, fins a la Foradada, i per la possessió de Son Bunyola, les cases de la qual podem observar directament. Així arribam a la bassadel Coll del Pi, a l'esquerra, delatada per una petita depressió del terreny, amb el

La font de la Vila

Vora el torrent d'en Roig, a l'esquerra, parteix el sender de la font de la Vila, amb alguns graons de pujada. A un minut d'avançar per aquest camí arribam a la surgència, una mina baixa, amb boca quadrangular d'uns 55 cm per costat. A l'interior es veu una seqüència de lloses planes que emmarquen la síquia, talment un *qanat* musulmà que va a la recerca de l'ull de l'aigua, situat més amunt i més endins. Vora la surgència, a l'esquerra, el torrent apareix empedrat. La ressenya que en fa M. A. Carbonero és la següent: la font de la Vila «s'obre en el llit empedrat del torrent d'en Roig, on evacua l'aigua excedentària, a 270 m sobre el nivell de la mar, i les seves característiques constructives són força singulars. Consta d'una galeria amb volta de pedra seca, de 25 m de longitud, d'un pou mare i d'una sèrie de sortides a l'interior del torrent per desviar els excessos d'aigua; una galeria lateral complexa, també, aquesta funció. El cabdal d'aquesta captació s'ha considerat que oscil·la aproximadament entre 20 tm/h a l'estiu i 70 tm a l'hivern» (M. A. Carbonero, *L'espai de l'aigua*, p. 236-37).

camí que mostra marges de sosteniment als dos laterals.

Després de la bassa esvaïda, deixam a l'esquerra un camí que puja i avançam entre pins, ben acompanyats per grans mates de ginebró. Mentre, a la dreta s'alça un turó de formes suaus i curull de pins, anomenat puig de l'Argenter. El coster d'aquest puig i el del puig de la Barca, a la nostra esquerra, ens defineix el coll del Pi (453 m), per on discorre el camí. Deixam de banda el camí de l'esquerra, i continuam en línia recta. Passam una zona amb sòl empedrat, molt irregular, envaït per càrritx. En la bifurcació següent, anam per la de més a l'esquerra. Dos minuts després el camí dissenya un doble revoltet a dreta i a esquerra, curt i en davallada. Mentre a la dreta es va formant una torrentera, passam una paret transversal. Ara el camí presenta un sòl pedregós, incòmode, amb una paret molt esbaldregada a la dreta, amb una reixa; les arboceres, les aritges i el xiprell, envaeixen el camí. Aviat arribam a una paret seca, alta, que tanca el camí transversalment; es tracta de la partió de Son Creus. Per franquejar-la i poder continuar, recentment s'hi ha bastit un botador de fusta. A l'altra banda de la paret avançam sobre fullaca d'alzina, amb una paret alta a l'esquerra i una pareteta a la dreta i alguns metres més endavant arribam a un nou entrebanc, en forma també de paret mig esbaldregada, que tanca una altra vegada el camí. Aquest punt fa de partió entre Son Creus i Son Sanutges, i suposa el final de l'alzinar. Després de botar el mur esbaldregat ens trobam amb diversos camins: a l'esquerra, cap a l'alzinar, hi ha un camí de carboner, que rebutjam; davant hi ha un camí secundari, amb tendència cap a l'Arboçar, que també deixam de banda. Anam en aquest punt per la dreta, per on continua el camí del Correu, amb pins i alzines esparsos. A l'esquerra ens acompanya el parament d'un marge, on deixam un pujador en forma de rampa que en salva el

Biblioteques Municipals

PALMA, Carrer d'en Colom i Jaume II

CORT

Pça. Cort, 1
c.p. 07 001

SON RAPINYA

Catalina March, s/n.
C.P. 07013

SON XIMELIS

Cap Blanc, s/n.
C.P. 07011

RAFAL VELL

Pere Ripoll Palou, 9
C.P. 07008

GENOVA

Barranco, 2
C.P. 07015

ESTABLIMENTS

Pça Immaculada, 3
C.P. 07010

SANT JORDI

Bauçà, 31
C.P. 07199

ARENAL

Pça. Gaspar Rullan
Garcies, 5
C.P. 07600

COLL D'EN REBASSA

Albuera, s/n.
C.P. 07007

BLANQUERNA

San Joaquín, 9
C.P. 07003

SON GOTLEU

Regal, 105
C.P. 07008

SA INDIOTERIA

Gremi Tintorers, s/n.
C.P. 07009

POLIGON DE LLEVANT

Ciutat de Queretaro, 3
C.P. 07007

MOLINAR

Xadó, 7
C.P. 07008

SANTA CATALINA

Fàbrica, 34
C.P. 07013

L'OLIVAR

Mercat de l'Olivar,
parades 104b/105b
C.P. 07002

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

Ajuntament de Palma

desnivell. Just després, el camí descriu un revolt a la dreta, gairebé de 90°, amb les arestes de la cantonada ben marcades. Deixam un camí empedrat a l'esquerra i, en lleugera davallada, ens enfrontam a la vegetació que envaeix el camí: botges, estepa blanca, càrritx, argelaga... Avançam entre paretetes que no ens amaguen els camps d'oliveres i de garrovers, pigats per pinotells joves. A l'esquerra queda una esplanada i a la dreta hi observam restes d'un incendi. Així, després de deu o dotze metres d'asfalt feble arribam a la cruïlla del camí del Correu i del camí vell de la font del Garbell. Poc abans, un cartell de FODESMA ens indica les activitats de rehabilitació del camí.

En aquest important entreforc, cap a l'esquerra tenim el camí que condueix a Son Sanutges, l'Arboçar i Planícia, un ramal del qual arriba a la font del Garbell. Aquest mateix camí, cap a la dreta, davalla per Son Creus cap a la carretera C-710. El camí del Correu continua, ara amb una capa d'asfalt, en davallada cap a Banyalbufar. En aquest mateix punt, just a l'esquerra, rere un brancal de marès, ens queden les restes del que fou la pedrera de Son Sanutges. Encara s'hi veuen engranatges i paraments de l'antiga factoria.

Des de la cruïlla del camí vell de la font del Garbell continuam pel camí del Correu, en el que és el seu darrer tram, cap a la font de la Vila i cap a Banyalbufar. La davallada és rosta, amb tres revolts estrets que deixen pas a una davallada mantingu-

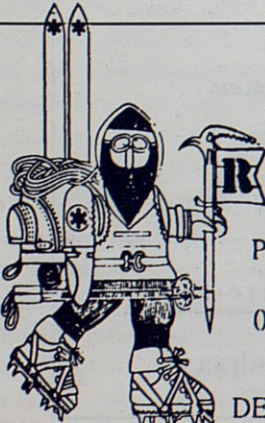

Vista des de la davallada cap a Banyalbufar, aprop de la font de la Vila. (Foto de l'autor.)

da. A la dreta es veuen les cases de Son Creus, a més de marjades, cap a Son Bauçà i, al fons, cap al puig de les Planes. A l'esquerra podem contemplar el gran impacte ocasionat per la pedrera. A la dreta surten alguns camins i alguna caseta, vora marjades. Més endavant, deixam a la dreta un camí més consolidat, entre parets, envoltat per camps de malvasia, mentre que a l'esquerra hi ha un pinaret. Continuem amb certa tendència a l'esquerra. Després passem vora una barraca, que queda a l'esquerra, mentre que cap a la dreta observam una era de batre i s'eixampla la vista sobre Banyalbufar. A l'esquerra deixam enrere un camí

amb barrera de fusta i, alguns metres després, enllaçam amb la canal que ve de la font de la Vila, situada a l'esquerra del camí. Vora la font discorre el torrent d'en Roig, que ocupa el centre del comellar dels Llims, que s'estimba cap a la mar, en direcció nord, a la nostra dreta. Mentre, en la part baixa, també a la nostra dreta, s'hi veu un conjunt de tres safareigs que forment part del complex hidrològic més immediat a la font.

Després de la font de la Vila i dels safareigs, amb grans alzines a la dreta del camí, deixam a l'esquerra el camí que puja a les cases de l'Arboçar. Diverses cases i altres safareigs més petits van fent apari-

ES REFUGI

Pl. Palou i Coll, 10 (Banc de s'Oli)
Telèfon 71 67 31
07002 CIUTAT DE MALLORCA

ESPECIALISTES EN ARTICLES
DE MUNTANYA, CAMPING I ESQUÍ

ció, com Can Ferrà, a la dreta, amb una figuera i un figueral de moro, i amb alçat de dues plantes i un safareig davant. Després d'aquesta casa, hi ha un petit turó rocós ornat amb una figuera de moro. Ben aprop, a l'esquerra deixam el portell amb hídries i amb barrera de metall de les Roquetes; mentre, les marjades de la dreta ens mostren encara l'ús hortícola d'aquests grans treballs agrícoles. Més avall, deixam a l'esquerra el Verdaguer, seguit d'un camí que puja vora un gran safareig, i que comunica amb el nucli del Penyal, un raval elevat sobre Banyalbufar. Deixam a la dreta la casa de la Plana, molt reformada, mentre que a l'esquerra queda la casa de Son Vives, molt ornamentada amb balustres en forma de lires i amb coronament de pinyes ceràmiques, de regust regionalista; també n'observam una pèrgola metàl·lica que condueix al portal forà rodó. Després d'un revoltet a l'esquerra, a la dreta queda la casa dita el Porxo, i, encara en forta davallada, passam davant les cases de Son Borguny, ja en ple casc urbà de Banyalbufar; malgrat les modificacions arquitectòniques, en destacam el portal forà rodó adovellat. Ja pel carrer Jeroni Albertí, a la dreta queda Cal Batle Negre i, després de Can Carabasseta, arribam a la plaça de Banyalbufar, amb l'Ajuntament i l'Església, on acabam l'excursió. □

La màxima categoria de la firma que va crear l'excel·lència

Omega De Ville Prestige.

La bellesa clàssica, l'elegància i la perfecció del seu acabat estotgen maquinàries de màxima precisió, seleccionades entre les que han fet més famós el nom Omega.

En tots els models de la gamma, la caixa, els pulsadors i la corona són d'or massís.

Tots tenen vidre de safir, irratllable, braçalet d'or o pell d'al·ligàtor i són hermètics fins a 30 metres.

I tots, excepció feta del model de senyora, s'ofereixen també en versions d'acer.

Swiss made since 1848.

De Ville

Ω
OMEGA

The sign of excellence.

Relojeria Española

FUNDADA EL 1885

C/COLON, 12 - TELS. 72 15 63 - 72 43 44
07001 PALMA DE MALLORCA

* Agraïm les informacions toponímiques facilitades per Onofre Rullan i la col·laboració de l'Associació Cultural Bany-al-Bahar.

ANTROPONÍMIA

A l'entorn del patrónim
Sifre o Cifre

ANDREU SALOM I MIR

L'origen germànic del nom de família Sifre ha estat afirmat per nombrosos investigadors francesos, italians i catalans. Per a Enric Moreu-Rey els noms Xifré, Xifre, que no tenen cap connotació numèrica, són datats ja al segle IX i deriven dels antropònims germànics Senifred o Simgfred (val a dir que en aquest segle la implantació carolíngia al Llenguadoc i a la Catalunya vella és un fet). El també català J. Bellver confirma l'origen germànic dels noms, escrits Sifre, Sifré, Cifre, Xifré, Xifren, i els dona com una variació de Siegfried (Sieg = victòria i Fried = pau), que significaria la Pau Victòria o la Pau Triomfant. També Pere Verdguer ens recorda que tots aquests patrónim són un de sol, que a l'origen era Siegfried, l'heroi mític dels alemanys, l'heroi de la «Tetrològia» de Richard Wagner. Afirmar, l'estudiós nord-català, que el nom en qüestió és format, com és força habitual, de dos elements: *Sieg*, victòria, i *Fried*, pau. *Sieg* provindria d'una rel indoeuropea, *seh*, que volia dir agafar, tenir, mentre que *Fried* derivaria d'una altra rel indoeuropea, *prei*, estimar, agradar, plaure.

A Occitània els Sifre o Siffre són nombrosament documentats. Ja en el segle VII trobam un tal Siffrein, bisbe de Carpentras (Provença), que més tard seria proclamat sant (i que té la festivitat el 27 de novembre). Quirbajou, Marsan, Nebiàs, Rodoma, Coudons, Brenac, Campanha, Cailha, Galinagues, són alguns dels vilatges on descobrim el cognom Siffre. Concretament l'eix Quirbajou-Coudons-Nebiàs-Puivert sembla tenir el major nombre de persones amb aquest llinatge. Ho confirmen els registres d'estat civil, els arxius comunals o parroquials... o una visita als cementiris tot esguardant-hi les creus.

Reprement les fonts catalanes (Alcover, Moll), ultra la referència germànica ja citada, el cognom Sifre és present a diverses ciutats i poblacions del País Valencià (Alzira, Vila-real, Algemesí, València, Almassora, Tàrbena, etc.) i a Mallorca (sobretot a Pollença), on usualment s'escriu Cifre.

Així, doncs, i ateses les profundes relacions entre Catalunya i el Llenguadoc durant tota l'edat mitjana, és gairebé segur que contingents occitans passaren a repoblar les, aleshores, noves terres catalanes, suara esmentades, i més encara després de la repressió ferotge contra l'anomenada heretgia càtar o albigea per part dels falcons del nord i la consegüent ruïna de la civilització occitana. És així que els lligams històrics i culturals entre les dues nacions veïnes esdevingueren, si cal, més humanes amb la barreja de sang catalana i occitana. Els Cifre de Pollença en són una bona prova.

«Lo Bon Rei», un vídeo
de l'Associació de Cinema Balear

PERE MARCH TORRANDELL

Hem rebut de l'Associació de Cinema Balear la cinta de vídeo «Lo Bon Rei» i una carta signada per Pere March i Torrandell en què se'ns demana inserir a les pàgines d'aquesta revista informació sobre les produccions autodidactes a Mallorca i, en particular, sobre l'esmentada cinta. La millor manera de fer-ho és, sens dubte, reproduir la part objectiva de la carta i el text que figura a la capsula del vídeo.- E.M.

Els pintors, els músics i els grups de teatre es queixen, i amb raó, perquè les ajudes oficials que se'ls concedeixen són massa escasses. Almenys, i en tots cas, hi ha alguna partida pressupostada per a aquests camps artístics i, tanmateix, un pintor sol vendre quadres i el públic que assisteix a un concert o a una obra teatral acostuma a pagar una entrada. Però el cas dels cineastes independents de les Illes és, senzillament, patètic: l'ajuda oficial a la producció o difusió del cinema autòcton és de zero pessetes, el públic mai no paga una entrada per veure una pel·lícula en català fora d'una sala comercial i moltes vegades és impossible aconseguir un local de franc per a la projecció.

I, malgrat tot, a Mallorca hi ha realitzadors autodidactes que, sota el seu cost i risc, enllesteixen una obra creativa en la nostra llengua i sobre la nostra realitat social, cultural i històrica, és a dir, emmarcada dins la línia d'actuació d'entitats com l'OCB. N'és una prova, precisament, «Lo Bon Rei», la darrera producció de l'Associació de Cinema Balear, que tracta l'època i la figura de Jaume II de Mallorca. En visionar la cinta us adonareu tot d'una que ambientar una pel·lícula històrica adequadament té un cost prohibitiu per a nosaltres i que els mitjans tècnics amb què hem comptat han estat irrisoris. En fi, «Lo Bon Rei» és una obra feta més amb el cor que amb el cap, però també amb la seguretat i la complicitat que proporciona el fet de superar i vèncer innombrables dificultats.- **Pere March i Torrandell.**

El text de la capsula del vídeo, diu:

Lo Bon Rei és una petita obra sobre una de les èpoques més esplendoroses de la nostra història: la del Regne Privatiu, quan Mallorca podia tractar sense complexos amb veïns tan poderosos com Aragó, França, Castella o Nàpols. *Lo Bon Rei* és també el renom d'un dels personatges més significatius: Jaume II de Mallorca qui, en poc més de deu anys, enllestí una tasca immensa fundant nous pobles, bastint castells i murades, protegint les arts i donant un gran impuls a l'economia. *Lo Bon Rei* rememora, precisament, els darrers dies de vida del monarca mallorquí, pel maig de 1311, en el palau de l'Almudaina. I es recrea en el caràcter d'un gran home d'estat que també va tenir els seus dubtes i febleses davant la pressió internacional o les desgràcies de família. *Lo Bon Rei* és una pel·lícula pobra, feta per aficionats i amb uns mitjans molt escassos. No passa d'esser un esbós. Però, amb el temps, potser esdevindrà la gran obra que es mereix aquest personatge cabdal de la història de Mallorca. □

Generalitat de Catalunya

Entre tots, **millor.**

Des de la restauració de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, ara fa quinze anys, entre tots, els sis milions de catalans, hem fet molta feina. I Catalunya ha avançat molt.

Hem impulsat la creació d'una extensa infraestructura de transports i comunicacions, disposem d'una xarxa industrial més sòlida; el progrés econòmic és evident; la sanitat, l'ensenyament i els serveis socials han guanyat en qualitat i extensió. La llengua catalana i, amb

ella, la nostra cultura estan consolidant el procés de recuperació del seu espai natural. I s'ha potenciat la creativitat artística i cultural. La nostra realitat nacional comença a ser coneguda i reconeguda a l'estranger. I tot això s'està produint en un molt bon clima de convivència i serenor. Podem encarar el futur amb confiança. Estem ben situats. Ara, entre tots, podem assolir, si així ens ho proposem, que Catalunya no faci sols un pas, sinó un gran salt endavant. Assolir, en

definitiva, un país millor. Ens cal, doncs, continuar fent la feina amb il·lusió i rigor a les escoles i universitats, als serveis públics i a l'empresa privada, a la indústria, al comerç, al turisme, al món rural, a l'assistència social, a la investigació i a la cultura. A tot arreu i tothora, perquè si fem el que hem de fer podem situar Catalunya en una millor posició a Europa. Entre tots ho farem.

Entre tots, millor.

Pianos Can Garcias[®]

Pere Josep Garcias

Pianer

since 1878

Rösler